

Nõukogude

KOOL

5

1961

~~БИБЛИОТЕКА
Академии Наук
СССР~~

I 9765

Kõigi maade proletaarlased, ühinegel

NÕUKOGUDE KOOL

EESTI NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKU VABARIIGI HARIDUSMINISTEERIUMI
PEDAGOOGILINE AJAKIRI

XIX AASTAKAIK

NR. 5

MAI

1961

Esimene inimese lend kosmosesse

NÕUKOGUDE RAHVAS VIIS TAIDE INIMKONNA
SUURIMA UNISTUSE

TASS-i TEADAANNE

12. aprillil 1961 viidi Nõukogude Liidus orbiidile Maa ümber maailma esimene kosmoselaev-tehiskaaslane „Vostok“, mille pardal oli inimene.

Kosmoselaeva-tehiskaaslase „Vostok“ piloodiks-kosmonaudiks on Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu kodanik lendur major Juri Aleksejevitsš Gagarin.

Mitmeastmeline kosmoserakett startis edukalt ning pärast esimese kosmilise kiiruse saavutamist ja kanderaketi eraldumist viimasest astmest alustas kosmoselaev vaba lendu orbiidil ümber Maa.

Esialgseil andmeil on laeva-tehiskaaslase tiirlemise periood ümber Maa 89,1 minutit; minimaalne eemaldumine Maa pinnast (perigeo) on 175 kilomeetrit, maksimaalne kaugus (apogeo) 302 kilomeetrit; orbiidi kaldenurk ekvaatori suhtes on 65°4'.

Kosmoselaev-tehiskaaslane kaalub koos piloodi-kosmonaudiga 4725 kilogrammi, kanderaketi otsaastme kaalu arvestamata.

Kosmonaudi seltsimees Gagariniga on seatud sisse ja peetakse kahepoolset raadiosidet. Pardal olevate lühilainesaatjate sagedused on 9,019 megahertsit ja 20,006 megahertsit, ultralühilainete diapsoonis aga 143,625 megahertsit. Raadiotelemeetrilise ja televisiooni-süsteemj abil vaadeldakse kosmonaudi seisukorda lennul.

Laeva-tehiskaaslase „Vostok“ orbiidile lennutamise perioodi talus kosmonaut seltsimees Gagarin rahuldavalt ning tunneb ennast praegu hästi. Süsteemid, mis tagavad kosmoselaeva kabiinis vajalikke elutingimusi, funktsioneerivad normaalselt.

Laev-tehiskaaslane „Vostok“ piloodi-kosmonaudi seltsimees Gagariniga pardal jätkab lendu orbiidil.

* * *

Saadud andmeil andis piloot-kosmonaut major Gagarin kosmoselaevalt „Vostok“ Lõuna-Ameerika kohal viibides kell 9.52 Moskva aja järgi edasi teate: „Lend kulgeb normaalselt, tunnen ennast hästi.“

* * *

Kell 10.15 Moskva aja järgi andis piloot-kosmonaut major Gagarin Aafrika kohal lennates kosmoselaevalt Vostok" teate: „Lend kulgeb normaalselt, kaaluta olekut talun hästi.“

* * *

Kell 10.25 Moskva aja järgi, kui lend ümber Maa oli vastavalt ettenähtud programmile lõpule viidud, lülitati sisse pidurdusseade ning kosmoselaev-tehiskaaslane koos piloodi-kosmonaudi major Gagariniga hakkas laskuma orbiidilt, et maanduda ettenähtud piirkonnas Nõukogude Liidus.

* * *

Pärast ettenähtud uurimiste edukat teostamist ja lennuprogrammi täitmist sooritas Nõukogude kosmoselaev „Vostok“ 12. aprillil 1961 kell 10.55 Moskva aja järgi õnnestunud maandumise kindlaksmääratud piirkonnas Nõukogude Liidus.

Kosmoselendur major Gagarin teatas: „Palun ette kanda parteile ja valitsusele ning isiklikult Nikita Sergejevitš Hruštšovile, et maandumine kulges normaalselt, tunnen ennast hästi, vigastusi ja põrutusi ei ole.“

Inimese kosmoselend avab grandioossed perspektiivid kosmose vallutamiseks inimkonna poolt.

**NÕUKOGUDE LIIDU KOMMUNISTLIKULE
PARTEILE JA RAHVALE!
KÕIGI MAADE RAHVASTELE JA VALITSUSTELE!
KOGU PROGRESSIIVSELE INIMKONNALE!**

NLKP Keskkomitee, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi ja Nõukogude
Liidu valitsuse

L A K I T U S

Suur sündmus on aset leidnud: esmakordselt ajaloos sooritas inimene lennu kosmosesse.

12. aprillil 1961 kell 9.07 Moskva aja järgi suundus maailmaruumi kosmoselaev-tehiskaaslane „Vostok“, mille pardal viibis inimene, ning sooritanud lennu ümber maakera, pöördus edukalt tagasi meie kodumaa — Nõukogudemaa pühale pinnale.

Esimene kosmosesse tunginud inimene on nõukogude inimene, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu kodanik!

See on inimese enneolematu võit loodusjõudude üle, teaduse ja tehnika hiigla saavutus, inimõistuse triumf. On alanud inimese reisid kosmosesse.

Selles kangelasteos, mis läheb alatiseks ajalukku, kehastub nõukogude rahva geniaalsus, sotsialismi võimas jõud.

Suure rõõmutunde ja õigustatud uhkusega konstateerivad Kommunistliku Partei Keskkomitee, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium ja Nõukogude valitsus, et selle uue ajastu inimkonna progressiivses arengus avas meie maa — võitnud sotsialismi maa.

Minevikus ei võinud mahajäänud Tsaari-Venemaa unistadagi sellistest kangelas-
tegudest võitluses progressi eest, võistlemisest tehniliselt ja majanduslikult enam
arenenud maadega.

Töölisklassi tahtel, rahva tahtel, keda innustas kommunistide partei eesotsas
Leniniga, muutus meie maa võimsaks sotsialistlikuks riigiks ning jõudis teaduse ja
tehnika arendamises enneolematult kõrgele tasemele.

Kui töölisklass 1917. aasta oktoobris võttis võimu enda kätte, kahtlesid paljud —
isegi ausad inimesed — selles, kas ta suudab juhtida riiki, säilitada majanduse,
teaduse ja tehnika kas või senise arengutaseme.

Ja nüüd demonstreerivad töölisklass, nõukogude kolhoositalurahvas, nõukogude
haritlaskond — kogu nõukogude rahvas tervele maailmale teaduse ja tehnika enne-
olematut võitu. Meie maa ennetas kõiki teisi riike ja rajas esimesena tee kosmo-
sesse.

Nõukogude Liit saatis esimesena välja kontinentidevahelise ballistilise raketi,
läkitas esimesena teele Maa tehiskaaslase, suunas esimesena kosmoselaeva Kuule,
ehitas esimese Päikese tehiskaaslase ning tegi teoks kosmoselaeva lennu Veenuse
suunas. Uksteise järel sooritasid Nõukogude kosmoselaevad-tehiskaaslased, mille
pardal olid elusolendid, kosmoselende ja pöördusid tagasi Maale.

Meie saavutusi kosmose uurimisel kroonis nõukogude inimese võidukas lend
kosmoselaeval ümber Maa.

Au ja kuulsus töölisklassile, nõukogude talurahvale, nõukogude haritlaskonnale —
kogu nõukogude rahvale!

Au ja kuulsus nõukogude teadlastele, inseneridele ja tehnikutele — kosmose-
laeva loojatele!

Au ja kuulsus esimesele kosmonaudile — seltsimees Juri Aleksejevitš Gagarinile,
kosmose vallutamise pioneerile!

Meile, kommunismi ehitavatele nõukogude inimestele, sai osaks au tungida esime-
sena kosmosesse. Oma võite kosmose uurimisel peame mitte üksnes meie rahva,
vaid kogu inimkonna saavutusteks. Rõõmuga rakendame need saavutused kõigi rah-
vaste, kõigi maakeral elavate inimeste progressi, õnne ja hüvangu teenistusse. Meie
saavutuste ja avastuste eesmärgiks ei ole sõda, vaid rahu ja rahvaste julgeolek.

Teaduse ja tehnika arenemine avab piiratud võimalused loodusjõudude alistam-
iseks ja nende kasutamiseks inimese hüvangu nimel. Selleks tuleb eelkõige tagada
rahu.

Sel pidulikul päeval pöördume veel kord kõigi maade rahvaste ja valitsuste poole
rahuüleskutsega.

Pühendagu kõik inimesed — rassist ja rahvusest, nahavärvusest, usutunnistusest
ja sotsiaalsest päritolust olenemata — kogu oma jõud kindla ülemaailmse rahu
tagamisele. Tehkem lõpp võidurelvastumisele! Viigem ellu üldine ja täielik desarmee-
rimine range rahvusvahelise kontrolli all! See oleks otsustav panus rahu kaitsmise
pühasse üritusse.

Meie kodumaa kuulsusriikas võit innustab kõiki nõukogude inimesi uutele kange-
lastegudele kommunismi ehitamisel!

Edasi, uutele võitudele rahu, progressi ja inimkonna õnne nimel!

NÕUKOGUDE LIIDU KOMMUNISTLIKU
PARTEI KESKKOMITEE
NSV LIIDU ULEMNÕUKOGU PRESIDIUM
NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKE VABARIIKIDE
LIIDU MINISTRITE NÕUKOGU

Moskva, Kreml
12. aprillil 1961

Viime ellu kaheksaklassilise koolikohustuse

Käesolev aasta on tähelepanuväärsete saavutuste aasta nõukogude rahva elus. 17. oktoobril alustab tööd NLKP XXII kongress, mis teeb kokkuvõtte parteilisest ja riiklikust tegevusest meie maal, võtab vastu partei uue programmi ja määrab kindlaks nõukogude rahva edasised ülesanded. Teade kongressi kokkutsumisest vallandas uue suure tööentusiasmi meie maa kõigis paigus kommunistliku ühiskonna kiiremaks ehitamiseks.

Innustatuna meie kodumaa senistest saavutustest kõigil elualadel võtavad Nõukogudemaa töötajad endile üha suuremaid kohustusi seitsme aasta plaani ülesannete täitmiseks kommunismi materiaalse-tehnilise baasi rajamisel, et väärikalt vastu minna partei XXII kongressile. Suure ulatuse on võtnud sotsialistlik võistlus töötajate ja töötajate kollektiivide vahel. See annab indu veelgi paremate tulemuste saavutamiseks. Hoogsalt areneb liikumine kommunistliku töö kollektiivi nimetuse saamiseks. Iga päevaga kasvab nende kollektiivide arv, kes oma tubli tööga on pälvinud selle austava nimetuse.

Nõukogude inimeste ennatsalgava tööga saavutame suuri võite kõigil tööriinidel, olgu siis tööstuses, põllumajanduses, teaduses, tehnikas või mis tahes muul alal. Kõike seda tehakse kommunismi, helge homse nimel, nõukogude inimese heaolu edasise tõusu nimel.

Unustamatu lehekülje inimkonna ajaloo raamatusse kirjutasiid 12. aprillil nõukogude teadlased, insenerid, tehnikud ja töölised — kogu nõukogude rahvas. Nõukogude kosmoselaev „Vostok“, mille pardal oli nõukogude kosmoselendur Juri Gagarin, avas uue ajastu — kosmoselendude ajastu. Sellest nõukogude teaduse ja tehnika triumfist kõnelevad kõik maailma rahvad. Esimene kosmoselend näitab veenvalt, et Nõukogudemaa on sel alal teistest maadest kaugele ette jõudnud.

*

Käesolev aasta on tulemusrikas ka koolireformi järkjärgulisel elluviimisel. Praegu toimub uueks õppeaastaks valmistumine. Meie vabariigi haridusala töötajad koos ühiskondlike organisatsioonidega ja kogu üldsusega teevad kõik selleks, et koolid oleksid uueks õppe-

aastaks paremini korras ja sisustatud kui eelmistel aastatel.

Valga rajooni partei-, nõukogude, majandus- ja haridusala töötajate aktiiv pöördus vabariigi kõigi rajooni- ja linnanõukogude, ühiskondlike organisatsioonide ja haridusala töötajate poole üleskutsega arendada NLKP XXII kongressi auks sotsialistlikku võistlust koolide uueks õppeaastaks ettevalmistamise ja uue kooliseaduse elluviimise alal. Rajooni ühiskondlikud organisatsioonid ning koolide, kolhooside, sovhooside ja ettevõtete kollektiivid võtsid endile rea kohustusi.

Valga rajooni üleskutse ja sotsialistlikud kohustused, mis avaldati ajakirjanduses, kiideti heaks Eesti NSV partei-, nõukogude, komsomoli- ja ametiühingutöötajate ning haridusala töötajate aktiivi üleskutses kõigile haridusala ja kohalike nõukogude töötajatele, ettevõtete, sovhooside, kolhooside, ehitus- ja remondiorganisatsioonide juhtijatele. Aktiivist osavõtjad kutsuvad üles organiseerima kõigis vabariigi linnades ja rajoonides laialdast sotsialistlikku võistlust koolide võimalikult paremaks ettevalmistamiseks, tõmbama sellesse tähtsasse üritusse kaasa üldsuse.

Uueks õppeaastaks valmistumisel on tähtis koht kaheksaklassilise koolikohustuse rakendamisel ja seniste seitsmeklassiliste koolide reorganiseerimisel kaheksaklassilisteks. See nõuab aga koolide juhtkondadelt, õpetajatelt, kõigilt rajooniorganiteilt ning ühiskondlikelt organisatsioonidelt suurt tööd.

Käesoleval õppeaastal on meie vabariigis kaheksaklassiline koolikohustus kehtestatud kahes rajoonis — Võru ja Väike-Maarja rajoonis. Seal on kõik õpilased, kes lõpetasiid möödunud aastal seitsmeklassilise kooli, läinud edasi õppima: valdav enamik jätkab õppimist kaheksandates klassides ja väike osa tehnikumides, tööstus- ja õhtukoolides. Lisaks nendele hakkas kaheksandas klassis õppima mitukümmend varem seitsmeklassilise kooli lõpetanud.

Peale selle suudeti Võru ja Väike-Maarja rajoonis lühikese ajaga lahendada ka teised küsimused, mis tulenevad kaheksaklassilisele koolikohustusele üleminekust. Määrati kindlaks kaheksaklas-

siliste koolide võrk ja loodi seal tingimused 8-ndate klasside avamiseks: laiendati kooli- ja internaadiruume, soetati juurde koolimööblit, osteti uusi õppevahendeid jm. Samuti komplekteeriti koolid õpetajatega.

Uuel õppeaastal minnakse üle kaheksaklassilisele koolikohustusele veel Valga, Keila, Kingissepa jmt. rajoonis. Peatukisime küsimustel, mida on sel puhul vaja silmas pidada. Loomulikult pole käesolevas võimalik haarata kõiki probleeme, vaid peatukisime olulisemal — organisatsioonilistel, majanduslikel ja kaadri-alastel küsimustel. Lähtepunkti selleks saame Võru ja Väike-Maarja rajooni kogemustest ja ettevalmistustest, mida tehakse sel alal teistes rajoonides.

Tuleb rõhutada, et kaheksaklassilise hariduse kehtestamine ei ole ainult koolide ja haridusorganite asi, vaid peab olema kogu meie üldsuse tähelepanu sfääris. Ülemineku edu ja ladusus aga oleneb tublisti sellest, kuidas ühiskondlikud organisatsioonid ja lastevanemad seda toetavad. Selleks on vaja teha pidevat selgitustööd kogu elanikkonna ja eriti lastevanemate hulgas.

Näiteks Väike-Maarja rajoonis algas ettevalmistus kaheksaklassilisele koolile üleminekuks koolidest ja külanõukogudest, kus peeti nõu šeffidega, kolhooside ja sovhooside esindajatega ning lastevanematega. Kõigis külanõukogudes toimusid piirkondlikud lastevanemate koosolekud, kus peaküsimusteks olid vanemate osa noorte kommunistlikul kasvatamisel ja koolide ümberkorraldamine. Koosolekuil esinesid rajooni vastutavad töötajad ja pedagoogid.

Sellel oli oluline tähtsus. Kogu üldsuse abiga suudeti lahendada mitmeid majandus-, organisatsioonilisi ja kasvatusküsimusi. Kolhoosid, sovhoosid ja tööstusettevõtted ehitasid ja remontisid kooli- ja internaadiruume, andsid materjale, raha ja tööjõudu. Suur oli ka lastevanemate abi.

Keila rajoonis, kus kavatakse uuel õppeaastal kehtestada kaheksaklassiline koolikohustus, toimusid koolides koosolekud, kus direktorid tutvustasid ülesandeid, mis seisavad lastevanemate ja ühiskondlike organisatsioonide ees. Kuulati ka ettekandeid kommunistmehhitajate kasvatamisest jne. Nendest küsimustest on tarvis kõnelda ka õpilaste kodude külastamisel ja pedagoogilise propaganda eesmärgil käitistes, kolhoosides ja sovhoosides, nagu seda mitmes rajoonis tehaksegi.

Selgitustööd tuleb teha samuti rajooni ajalehe veergudel, kus peaks süstemaatiliselt valgustatama koolireformi mõtet,

eesmärke ja ülesandeid, kaheksaklassilisele koolile ülemineku käiku rajoonis ja toodama esile selle saavutusi. Ajalehe propageeritagu paremaid kogemusi, kuid terava kriitika alla võetagu kitsaskohad ja neid põhjustavad organisatsioonid ning töötajad.

Ulatuslik selgitustöö tõstab elanike teadlikkust meie hariduspoliitika ja koolireformi küsimustes ning aitab kaasa kasvatusprobleemide lahendamisel, kooli ja kodu koostöö tihendamisel.

Uheks tähtsamaks ülesandeks kaheksaklassilise koolikohustuse kehtestamisel on see, et õpilased 8. klassis edasi õpiksid. See küsimus ei lahene iseendast, vaid nõuab suurt organiseerimistööd. Lastevanematele ja kõigile 7. klassi õpilastele peab saama selgeks, et õpilase koolikohustus ei lõpe käesoleva aastaga, vaid jätkub kuni 8. klassi lõpetamiseni. Seejuures on eriti suur tähtsus praeguste 7-ndate klasside õpilaste vanemate koosolekutel koolis. Siin on õige koht lastevanemaile selgitada, et nende lapsed jätkaksid õpinguid 8-ndates klassides, samuti vestelda lastevanematega individuaalselt. Edasiõppimise tähtsusest ja võimalustest peab tingimata vestlema ka tänavuste 7-ndate klasside õpilastega, nii kollektiivselt kui ka individuaalselt. Selle kõrval tuleks veenda ka neid, kes mõni aasia tagasi lõpetasid 7. klassi ega õpi edasi, ja ergutada neid jätkama õpinguid 8. klassis.

Võru ja Väike-Maarja rajooni kogemused näitavad, et kui selgitustöö on tõhus, pole ka 8-ndates klassides õpilastest puudu.

Üleminek 8-klassilisele haridusele eeldab tugeva materiaalse õppebaasi loomist (ruumid 8. klassi avamiseks, töökojad, söökla, internaat jm.).

Riik eraldab igal aastal üha suuremaid summasid koolimajade ja internaatide ehitamiseks. Käesoleval aastal valmivad uued keskkoolihooned Tallinnas Mulla tänavas, Kilingi-Nõmmel, Kingissepas, Kehras, Otepääl, Rāpinas, Suure-Jaanis ja Kohilas. Raplas valmib uus internaatihooned. Ehitatakse valmis ka kaks hoonetekompleksi internaatkoolidele — üks Tallinnas, teine Kohila-Järvel. Mitmel pool tehakse koolihoonetele ja internaatidele juurdeehitusi, ehitatakse uusi internaatihooned jne. Alustatud või käsil on mitmete koolihoonete ehitamine. Nii ehitatakse kaheksaklassilise kooli hooned Vändra rajoonis Virulas, Võru rajoonis Obinitsas, Põlva rajoonis Saterinnas, Harju rajoonis Raasikul jm.

Kuid üleminek kaheksaklassilisele koolikohustusele, töökasvatuse laiendamine koolides, õpilaste arvu suurendamine

internaatides, pikapäevarühmade loomine koolide juures jm. tingib vajaduse järsult laiendada ja kiirendada koolimajade ja internaadihoonete ehitamist. Kuid kõike ei saa lahendada ainult riiklike summadega lühikese aja jooksul. Selleks on vaja täiendavalt kohalikke ressursse raha, materjalide ja tööjõu näol.

Riiklikule eelarvele lisanduvad igal aastal summad, mida eraldavad kohalikud täitevkomiteed rajooni üleplaaniiliste laekumiste arvelt või mida annavad kolhoosid, sovhoosid jt. majandusettevõtteid koolide otstarbeks. 1960/61. õppeaastaks valmistumise käigus ehitati ja remonditi koolimaju, töökodasid, internaadihooneid jne. nende abiga ühiskondlikus korras ligi 600 000 rubla väärtuses.

Paljud kolhoosid, sovhoosid ja tööstusettevõtteid on võtnud endale sotsialistlikke kohustusi koolihoonete ehitamiseks või summade ja materjalide eraldamiseks. Valga rajoonis käesolevaks aastaks võetud sotsialistlike kohustuste hulgas on märgitud, et rajooni täitevkomitee, tarbijate kooperatiivi, kolhooside ja ettevõtete sisemiste reservide arvel mahutatakse koolide ehitamiseks 80 000 rubla.

Käesoleval aastal ehitatakse Valga rajoonis ümber Kaagjärve 7-klassiline kool ja tehakse Restu ja Tõrva 7-klassilises koolis juurdeehitustööd. Tõrva 7-klassilise kooli juurdeehitus annab üle 600 m² uut põrandapinda. Seda aitavad ehitada kolhoosid „Tulevik“, „Sõprus“, „1. Mai“, „Bolshevik“ jt., mille ligi 80% ehituskuludest võtavad enda kanda. Hummuli sovhoos ehitab Hummuli 7-klassilisele koolile töökojad, köögi ja söökla. Internaadihooneid ja töökodasid hakatakse ehitama ka reas teistes koolides, samuti on võistluskoostustes ette nähtud muretseda igale uuele 8-klassilisele koolile uusi õppevahendeid jne.

Lisaks eelarvelistele summadele on tänavu vabariigis eraldatud kaheksaklassilise koolikohustuse kehtestamiseks riigi üleplaaniiliste summade, kohalike täitevkomiteede, kolhooside ja ettevõtete arvel kokku 1 500 000 rubla. See on suur summa, mille abil ehitatakse uusi koolimaju või tehakse juurdeehitusi, nagu Narva 2. keskkoolile, Pärnu 8. 8-klassilisele koolile, Elva rajooni Erumäe ja Keila rajooni 8-klassilistele koolidele. Harju rajooni Kuusalu ja Sausti, Kingissepa rajooni Tornimäe jmt. 8-klassilisele koolile ehitatakse uus hoone, Haapsalu rajooni Taebla ja Kingissepa rajooni Kahtla 8-klassilises koolis valmivad internaadiruumid, Jõgeva rajooni Tiheda 8-klassiline kool saab töökoja jne.

Mitmel pool, kus kooliruumidega (klassid, töökojad vm.) on kitsikus, annavad

täitevkomiteed, sovhoosid, kolhoosid ja teised ettevõtteid ning asutused koolile kas ajutiseks või alaliseks kasutamiseks maju või ruume.

Kuid sellest hoolimata, et ühiskonna abi koolide õppebaasi tugevdamisel üldiselt on suur, ei ole see kaugeltki igal pool nii. Mõned majandusettevõtteid ei ole senini aru saanud oma ülesannetest ja osast koolireformis. Toome näiteks Tallinna Metallitoodete Kombinaadi. Juba eelmisel õppeaastal alustas Haapsalu rajooni Risti 7-klassiline kool tööd 8-klassilisena. Koolis on suur ruumikitsikus, ei ole ühtki õppekabinetti, isegi mitte õppevahendite ruumi. Valitsuse otsusega pidi kombinaat andma koolile kolmeks aastaks kasutada läheduses olevad ruumid (kolme aasta pärast valmib uus koolimaja). Kuid vaatamata sellele, et ruumide kasutamise kohta on ettevõtte ja kooli vahel leping sõlmitud ja selle täitmist korduvalt meenutatud, ei ole Metallitoodete Kombinaat neid ruume koolile üle andnud.

Tõime ainult ühe näite, kuid taolisi on rohkem, mujalgi. Neil juhtudel peaksid antud küsimuse lahendamises kompetentsed organid nõudma majandusettevõtete juhtidelt endile võetud kohustuste täitmist.

Mida tuleks silmas pidada kaheksaklassilisele koolikohustusele üleminekuks valmistumisel, et see kulgeks hästi ja et sellest võtaks osa kogu üldsus?

Kõigepealt seda, et koolid oma kollektiivis läbi arutaksid, millised küsimused tuleksid sellega ühenduses lahendada (juurdeehitused, uute hoonete ehitamine, inventari soetamine jne.). Teiseks on vaja neid arutada kooli piirkonna majandusettevõtete, lastevanemate ja ühiskondlike organisatsioonide esindajatega. Siis selgub, mida on majandusettevõtetel võimalik kooli vajaduste rahuldamiseks teha summade, materjalide ja tööjõu näol. Ühtlasi võtaks iga asutus või organisatsioon endale konkreetseid kohustused ja asuks nende täitmisele. Kui koolidel ja külanõukogudel on juba kindlad kohustused, siis on võimalik koostada täpsustatud plaan kogu rajooni ulatuses.

Kuid mõnel pool, näiteks Abja rajoonis, on kolhooside abi koolidele organiseeritud ka teisiti. Nimelt annab Abja rajooni iga kolhoos teatud summa haridusosakonna käsutusse. Haridusosakond omakorda jaotab need koolidele olenevalt iga kooli vajadusest. See võimaldab suunata raha just sinna, kus seda kõige rohkem tarvis. Nii saab kolhooside võimalusi otstarbekalt kasutada.

Sotsialistlikud kohustused ei tohi jääda ainult paberile. Seepärast on oluline, et

igas rajoonis võtaks maad sotsialistlik võistlus nende täitmiseks. See aga on tulemusriikas siis, kui omavahel võistlevad külanõukogud ja kui võistlus on pidev. Niisamuti võistlevad omavahel ka rajoonid.

Kaheksaklassiliste koolide võrgu kujundamine rajoonides peaks olema otstarbekas ja toimuma üldsuse kaasabil. Näiteks Keila rajoonis tutvusid rahvasaadikud koos aktiiviga kohaliku olukorraga, kuulasid lastevanemate arvamusi ja ettepanekuid selle kohta, missugused koolid reorganiseerida kaheksaklassilisteks. Küsimust arutati lastevanemate koosolekutel ja lõpuks otsustati see külanõukogudes. Nii saab kaaluda küsimust igakülgselt, kõike läbi mõelda ja uus koolivõrk kujuneb otstarbekaks ning elu- nõuetele vastavaks.

Kaheksaklassiline koolikohustus ei tähenda seitsmeklassilisele koolile ainult ühe klassi juurdelisamist. See tähendab õppe- ja kasvatustöö sisulise ja meetodilise külje suurt ümberkorraldamist. Kaheksaklassilise kooli ülesandeks on panna õpilaste üldhariduslikele ja poliit-tehnoloogilistele teadmistele kindel alus, valmistada noori ette tööks, anda neile kõlbeline, esteetiline ja füüsiline kasvatus. Kaheksaklassiline kool peab õpilastele sisendama huvi teadmiste vastu, armastust ja lugupidamist füüsilise töö vastu, panema kindla aluse õpilaste marksistlikule maailmavaatele, kasvatama noortes iseseisvat mõtlemist ja loovat initsiatiivi.

Just koolitöö sisuline ja meetodiline ümberkorraldamine esitab suuri ülesandeid õpetajatele ja juhtkonnale, nõuab loovat suhtumist pedagoogilisse töösse. Seepärast peab kaheksaklassilise kooli pedagoogide valikusse ja paigutamisse suhtuma suurima tähelepanelikkuse ja vastutustundega. Seal ei tohi kohta olla õpetajail, kes oma ainealaste ja pedagoogiliste teadmiste või ideelise taseme poolest ei küüni edukalt töötama.

Niisama tähtis kui õpetajate valik on nende kasvatamine, ettevalmistamine töötamiseks kaheksaklassilises koolis. Seitsmeklassilistes koolides on meil häid õpetajaid, kelle haridus ei võimalda paljudel juhtudel nende rakendamist kaheksaklassilise kooli vanemates klassides. Kooli juhtkond koos ühiskondlike organisatsioonide ja haridusosakondadega peaks venema edukaid õpetajaid jätkama hariduse omandamist kaugõppe teel. Kui nad edasi õpivad, on neil õigus õpetada kaheksaklassilise kooli vanemates klassides.

Tähtis koht õpetajate tööalase meisters-tikkuse tõstmisel on täienduskursustel.

Nagu eelmistel aastatel, nii korraldab ka tänava Vabariiklik Õpetajate Täiendus-instituut mitmeid kursusi. Kursuste plaanis on peardõhk seekord asetatud kaheksaklassilisele koolile. Nii on ette nähtud 2 kursust nende koolide direktoritele (üks oli aprillis, teine toimub novembris-detsembris), kursus õppealajuhatajaile on oktoobris, suvel korraldatakse kursused kaheksaklassiliste koolide saksa ja inglise keele, matemaatika, ajaloo ja algklasside õpetajatele.

Kõige põgusamgi pilk kursuste programmidele kinnitab, et meil osutatakse suurt tähelepanu uue kooli probleemidele. Nii on direktorite kursuste programmis loengud poliitilistel ja teadusalastel teemadel, loengud ja seminarid pioneeri- ja komsomolitööst, pedagoogikast ja pedagoogilisest psühholoogiast, koolijuhtimisest, efektiivsete õppemeetodite kasutamisest jm.

Kursustest võivad osa võtta paljud õpetajad, ajalooõpetajate kursusest koguni kõik 7.—8. klasside ajalooõpetajad.

Kui kõik ettenähtud õpetajad kursustele tulevad, võime kindlad olla, et õppe- ja kasvatustöö tase neis aineis koolides tunduvalt tõuseb.

Kuid seniseid kogemusi arvestades oleks ebaõige jätta kursustele tulek õpetajate „eraasjaks“: kes tahab, see tuleb, kes aga ei taha, see ka ei tule. Just selle tõttu kujunes eelneval aastail olukord, et erksamad õpetajad, kes on huvitatud oma teadmiste täiendamisest, käivad kursustel mitu suve järjest, teised aga, kellel oleks hädasti vaja uusi teadmisi, jäävad eemale. Viimast teed tahavad ka tänava minna mitmed õpetajad. Näiteks on ajalooõpetajate täienduskursusest osavõtt ette nähtud kõigile 7.—8. klassi õpetajatele. Tegelikult oli aga Abja rajooni ajalooõpetajaist selleks soovi avaldanud (15. aprilliks) kõigest 2. Samal ajal aga soovivad Paide rajoonist 14 ajalooõpetajat kursustest osa võtta. Pikemata on selge, et Abja rajoonis pole õpetajate täienduskursustele suunamisega asjad päris korras. Eelmärgitud silmas pidades ei tohi õpetajate kursustele suunamisest kõrvale jääda haridusosakonnad ja pedagoogilised kabinetid, kooli juhtkond ega ka partei- ja ametiühinguorganisatsioonid. Õpetajate tööst peaks neil olema küllaldane ülevaade, et soovitada üht või teist kursustele, esmaajoones aga neid, kelle töös ilmnevad puudused ja kes eelnevatel aastatel ei ole kursustel viibinud.

Vabariiklikest õpetajate suvekursustest saab osa võtta siiski ainult väike arv õpetajaid. Seepärast ongi paljud haridusosakonnad ja pedagoogilised kabi-

netid korraldanud õpetajaile koolivahe-aegadel lühiajalisi seminare, nõupidamisi ja praktikume. Seal tutvustavad rajooni parimad õpetajad teistele oma kogemusi, arutatakse aktuaalseid tööprobleeme ja leitakse üheskoos nende lahendamiseks kõige sobivamad teed, ka avardavad ettekanded ja praktikumid õpetajate poliitilist silmaringi jne. Näiteks korraldas Haapsalu rajooni pedagoogiline kabinett näärivaheajal õpetajatele mitmepäevase seminari nende poliitiliste teadmiste laiendamiseks. Seminari programmis olid loengud ja praktikumid koolis kasutatavatest tehnilistest seadmetest. Osavõtjad omandasid palju teadmisi ja praktilisi oskusi. Mitmel pool organiseeritakse suvel seminare aineõpetajale, direktoreile jt. Sellised seminarid ja praktikumid on vajalikud.

Direktorite nõupidamistel rajoonis, haridusnõukogus ja aineseksioonides peaks aga kesksel kohal olema kaheksaklassilise kooli probleemid. Igas rajoonis on juba kaheksaklassilisi kooli, kelle kogemustest võivad õppida teised.

Ostarbekas on korraldada õpetajaile suvelaagrid, kus nad õpivad matkatarviku, mitmesuguseid tegevusi maastikul jne., mida nad hiljem saavad kasutada õpilastega töötamisel. Nii on Haapsalu rajooni haridusosakonnal kavas organiseerida augustikuus kõigile õpetajaile suvelaager, kus tehakse praktiliselt läbi kõik see, mida tuleks teha õpilastega. Kilingi-Nõmme keskkooli 12 õpetajat viibisid möödunud aastal 3 päeva kooli telklaagris, kus omandati teadmisi ja oskusi tööks pioneeride ja kommunistlike noortega. Tänavu juunis kavatakse seda korrata, kuid nüüd on tegevusprogrammis juba sellised üritused, nagu võistluste organiseerimine, maastikumängud jne. Tööd juhatab kooli vanempioneerijuht.

Koolireformi alal on eriti tähtis tunda õppida ka teiste rajoonide kogemusi. Sel eesmärgil organiseerivad Abja ja Keila rajooni haridusosakond tulevastele kaheksaklassiliste koolide direktoritele ekskursiooni Väike-Maarja rajooni, kus kehtib kaheksaklassiline koolikohustus.

Õpetajate töö edu kaheksaklassilises koolis oleneb tähtsal määral kooli juhtkonna tegevusest. Kui direksioon on õigesti mõistnud uue kooli ülesandeid ja vastavalt korraldanud ka meetodilise töö, aitab see õpetajail edukamalt tööga toime tulla. Nendes seitsmeklassilistes koolides, mis muudetakse kaheksaklassilisteks, peaks õppenõukogu arutama ülesandeid, mida saab reorganiseerimine endaga kaasa nii kollektiivile tervikuna kui ka

igale tema liikmele, ja vastu võtma konkreetseid kohustused. Küsimust tuleks arutada tootmisnõupidamistel, ainekomisjonides jm. vastavast aspektist.

Ostarbekas on korraldada ka koolis seminare, õppusi jne. õpetajate silmaringi laiendamiseks, nagu seda kohati tehaksegi. Seda vormi võiks soovitada mujalgi. Näiteks on Haapsalu rajooni Taebla 8-klassilises koolis (direktor L. Varblane) korraldatud rida loenguid ja praktikume tehniliste seadmete ja aparatuuride kasutamise kohta õppetöös. See on hea algatus.

Uuel õppeaastal alustab meie vabariigi koolides tööd ligemale 400 noort õpetajat, neist paljud kaheksaklassilistes koolides. Noored pedagoogid teevad esimesi samme koolipõllul ja sellest, kuidas neid esimesest päevast alates abistatakse ja suunatakse, oleneb palju nende edasises töös. Seepärast ei tohi haridusosakonnad ja koolide direksioonid jätta noori oma pead, vaid peavad neid aitama esimestest raskustest üle saada ja kooliellu aktiivselt sisse elada. Vanemad õpetajad aga võiksid neile tutvustada oma kogemusi, anda tööks soovitusi jne. See kõik aitaks noorel õpetajal oma tööd hõlpsamini ja ettevalmistatult alustada.

Tööd noorte õpetajatega ei tohi unustada ka edaspidi. Näiteks korraldati Haapsalu rajoonis noorte õpetajate päev, kus ettekannetega esinesid rajooni paremad õpetajad. Ettekannete teemadeks olid: noore pedagoogi ühiskondlik pale, õpetajast kommunistlik noor, õpilaste initsiatiivi ja isetegevuse kasvatamine, ateistlik kasvatus jt. Pärast ettekandeid oli elav arutelu esitatud probleemide kohta. Sõna võtsid ka noored õpetajad.

Kaheksaklassilisele koolile üleminek võib kaasa veel mitmeid teisi ülesandeid, nagu pikapäevärühmade organiseerimine koolide juurde, õpilaste toitlustamine koolides, kaugemal elunevate õpilaste tasuta transportimine kooli ja koolist koju jpm., mis tulevad kõik lahendada üldsuse kaasabil. Kõigele sellele on vaja mõelda juba praegu.

*

Minnest vastu NLKP XXII kongressile, peab koolide uueks õppeaastaks ettevalmistamine toimuma hästi, paremini kui kunagi varem. See peab esmajoones kaasa aitama kaheksaklassilise koolikohustuse rakendamisele ning 8-klassiliste koolide võrgu laiendamisele. Üleminek kohustuslikule kaheksaklassilisele haridusele on koolireformi keskne probleem. Pole kahtlust, et meie õpetajaskond ja üldsus käsikäes suudavad sellega edukalt toime tulla.

MURIMUSI JA ÜLDISTUSI

Loov töö on kommunistliku kasvatusel alus

L. Bujeva järgi*

Kommunism on inimkonna arengu kõrgeim staadium. Seda iseloomustavad tootlike jõudude määratu kõrge arengutase, teaduse, kultuuri ja kunsti seninähtamatu õitseng ning igakülgsest arenenud isiksus. Ühiskondlike suhete rikkus rikastab ka inimeste sisemaailma. Kommunistliku ühiskonna inimesel on suured ja mitmekülgsed teadmised, laialdased huvid ja avar kultuuriline silmaring; ta on uute ühiskondlike suhete teadlik kujundaja, armastab tööd ning evib kõrgeimat töökultuuri. Et sellist inimest kasvatada, peab noor põlvkond kommunismi ehitamisest aktiivselt osa võtma. NLKP Keskkomitee 9. jaanuari 1960. a. otsuses on öeldud, et „ainult võitluses praktiliste ülesannete lahendamise eest saab kasvatada kommunistliku tuleviku inimest“. Töö oli, on ja jääb kogu ühiskondliku elu ja progressi tähtsaimaks aluseks.

Kommunistlikud käitumisharjumused ja -vilumused, oskus elada ja töötada kommunistlikult, ustavus kommunismiüritusele, veendumus ja sihikindlus ning kollektivismitunne kujunevad eelkõige praktilises tegevuses, teadliku ja distsiplineeritud töö protsessis, võitluses kommunismi ehitamise eest ning uute ühiskondlike suhete arenemisel.

Meie ühiskonnas, kus on kasvanud üles suurepärase, oma ajastu vääriline noor sugupõlv, leidub kahjuks veel sääraseid noori inimesi, kelle põhimõtteks on: „las traktor töötab, ta on rauast“, „töö on lollide ajaviide“ jne. Mõned noored arvavad, et tööliste ja talupoegade töö on „must töö“, kus leidub vähe võimalusi loovaks tegevuseks. Miks leidub meie ühiskonnas veel parasiitlikkust ja väikekodanlikke kujutlusi „õilsatest“ ja „mitteõilsatest“ tööaladest? Miks mõningad lapsevanemad, kes ise on hea töökooli läbi teinud, tunnevad muret selle üle, et nende lapsed võivad äkki sattuda „lihttöölise“ kategooriasse? Kuidas võidelda niisuguste meeoleolude vastu? Need ja teised taolised küsimused erutavad kõiki nõukogude inimesi. Oleneb ju sellest, kuidas me kasvatame noorsugu ning milliseks kujuneb tema suhtumine töösse, meie maa tulevik, kommunismi võit.

*

Enamik kodanlikke teoreetikuid minevikus õigustasid ja seletasid ühiskonna jagunemist klassidesse ning vaimse ja füüsilise töö vastuolu sellega, et pärikkelt omadustelt olevat ainult tühine osa inimestest võimeline loovat tööd tegema, masside saatuseks jäävat sõnakuulmine ja raske füüsiline töö. Sajad miljonid töötajad, kelle kätega on rajatud linnad ja külad, paleed ja vabrikud, kes on kujundanud ümber meie

* „Коммунист“, 1961, nr. 3.

planeedi, määratakse nende teoreetikute poolt „andetute“ kategooriasse, aga käputäis ekspluataatoreid kuulutatakse „loomulikeks“ ja „seaduslikeks“ ühiskonna peremeesteks.

Arvamus, et tööliste ja talupoegade töö materiaalsete väärtuste loomisel kuulub inimtegevuse madalamate vormide hulka ja on määratud ainult piiratud võimetega inimestele, leiab ka kaasaegses kodanlikus kirjanduses suurt kõlapinda. Tootmise kiire mehhaniseerimine ja automatiseerimine, mis nõuab igalt tööliselt teaduste aluste tundmist, on välja kutsunud ärevuse: kuhu panna „piiratud võimetega“ inimesed? Kodanlikul ühiskonnal puuduvad vahendid nende väljaõpetamiseks. Inglise kodanlik sotsioloog P. Cleater kirjutab oma raamatus „Robotite ajastu“ järgmist: „Need inimesed väljaõpetamata massi hulgast, kellel ilmneb nii kalduvusi kui ka andekust õppimiseks, võivad harva loota soodsat olukorda, ülejäänud kaks kolmandikku (või neli viiendikku või üheksa kümnendikku) vabu ja mittevabu peavad õppimist üksnes ette kujutama.“

Põlgus töö, eriti füüsilise töö vastu, rahva loovate jõudude alahindamine — nende peamiste joontega väljendub kaasaegses kodanlikus ideoloogias antagonism vaimse ja füüsilise töö inimeste vahel. Kodanlik haridus- ja kasvatussüsteem tugevdab ja süvendab igati seda vastuolu.

Sotsialismi ja kommunismi ehitamise praktika on ammugi ümber lükanud kodanliku legendi, nagu oleksid töölishulgad andetud loovas töös, nagu oleks ühiskond igaveseks ajaks jagunenud „mõtlevateks organiseerijateks“ ja „sõnakuulelikeks käsutäitjateks“. Sotsialism vabastas töötajad ekspluateerimisest, likvideeris vastuolu vaimse ja füüsilise töö vahel ning muutis põhjalikult ühiskonna suhtumist nendes, kes vahetult võtavad osa materiaalsete väärtuste loomisest.

Sotsialismi tingimustes on töötav inimene maa ja selle rikkuste peremees, tema kohta ühiskonnas ei määrata varandusliku seisukorra või päritolu, vaid isiklike võimete ja töö järgi. Sotsialism on vaba töö ühiskond, kus iga töö, toimuigu see teadlase laboratooriumis, kolhoosipõllul, tehases või vabrikus, pälvib võrdset tähelepanu ja austust. Töö meie ühiskonnas on iga kodaniku aukohuseks. Iga ülesande täitmisel ja loova suhtumisega tõesse võib tuua kasu ühiskonnale. Teadlane ja lüpsja, arhitekt ja treial, näitleja ja puusepp võivad saada ühtviisi tuntud inimesteks meie maal, neid võidakse autasustada kõrgeimate autasude ja -nimetustega.

Tööliste ja talupoegade töö on kõigi inimkonna loodud materiaalsete ja vaimsete väärtuste alus. Uhendatud sotsialistlikus ühiskonnas teaduse ja kultuuriga, annab see töö inimestele soojust ja valgust, teadmise- ja loomisrõõmu, muudab mõtted ja unistused reaalsuseks.

Ka meie ühiskonnas kasutatakse materiaalsete hüvede vahetute loojate, tööliste ja talupoegade tegevuse kohta mõistet „füüsiline töö“, sest vaimse ja füüsilise töö vahel on mõningaid erinevusi. Kuid need vähenevad pidevalt seoses kiiresti areneva tehnilise progressiga. Käsitsitöö osatähtsus kaasaegses tootmises on veel küllaltki suur, kuid see väheneb järjekindlalt ning sellega koos muutub ka tööoperatsioonide sisu. Juba praegu ei saa mitmeid selle töö liike nimetada füüsiliseks tööks sõna otseses tähenduses, selliseks tööks, mis vajab ainult lihaste jõudu ja käte osavust.

Selle tõttu on lootusetult vananenud kõik kujutlused tööliste ja

talupoegade tööst sotsialistlikus tootmises kui tööst, mis põhineb ainult lihaste jõul ning mis ei võimalda vaimsete võimete, initsiatiivi ja loomingulise julguse arendamist ning teadusalaste teadmiste omandamist. Ainult elust maha jäänud inimesed võivad arvata, et treiali või lüpsja erialal on küllaldane neljaklassiline haridus. Piisab sellest, kui märkida, et kõigist füüsilise töö tegijaist NSV Liidus on 32 protsenti kesk- või kõrgema haridusega.

Kas võib nimetada üksnes füüsilise töö tegijaks tuntud treialit D. Rõžkovi (Gorki linn), kes töötas välja originaalse meetodika vibratsiooni katseliseks uurimiseks? Kas võib nimetada „lihttööliseks“ Leningradi tehase „Krasnõi Võboržets“ valajat A. Ljaginit, kellel valmis teaduslik uurimus vasevalu uue tehnoloogia ja uute meetodite kohta?

Ekspluateerimise puudumine, sügav huvitatus töö resultaatidest, ühiskondlike eesmärkide mõistmine ja aktiivne võitlus kommunismi ehitamise lõpuleviimise eest on muutunud juba sotsialistlikus ühiskonnas tähtsateks moraalseks stiimuliteks. Juba praegu on palju neid inimesi, kellele töö on esmajärguliseks eluvajaduseks. Selline suhtumine kasvab tänu sotsialistlike tootmiskollektiivide kõigi liikmete tihedale koostööle, vastastikusele abile ja usaldusele. Selleks, et töö muutuks kõigi inimeste esmajärguliseks eluvajaduseks, tuleb teha lõpp raskele ja kurnavale tööle. Seda saavutatakse kommunismi materiaalse tehnilise baasi loomisega, tootmise kompleksse automatiseerimisega. Vaba loov töö äratab inimeses huvi, toob kaasa rahuldustunde, kutsub esile soovi töötada rohkem ja paremini.

Kommunismiehitajate suurel loomingulisel innustusel ja entusiasmil ei ole piire. Kuid entusiasmist, kui seda ei kindlustata materiaalse teuritega, on vähe. Materiaalse huvitatuse printsiibi õige rakendamine innustab töötajaid andma oma võimete maksimumi ning on suureks tõukejõuks teadmiste omandamisel ja kvalifikatsiooni tõstmisel. Sotsialistlikus ühiskonnas on materiaalse huvitatuse printsiip moraalse stiimulite kujunemise lähteks. Koos ühiskondlike tarbimisfondide kasvuga kasvab ka töötajate isiklik huvitatus ühiskonna rikkuste suurendamise eest, nendel tekib harjumus seada ühiskondlikud huvid esikohale ning teenida hästi ühiskondlikke eesmärke. See pärast ongi töö tähtsaimaks vahendiks noore põlvkonna võimete arendamisel ja kõlbelisel kasvatamisel.

*

Mida annab noorsoo kasvatamisel osavõtt materiaalseid hüvesid loovast tööst? Kaasaegses tootmises võimaldab see arendada noori nii vaimselt kui ka füüsiliselt. Kuigi mehhaniseeritud ja automatiseeritud tootmises füüsiline töö ei ole enam esmajärgulise tähtsusega, arendavad tehtavad tööoperatsioonid siiski oskust täpseid ja keerulisi liigutusi koordineerida, arendavad kiirust ja osavust, sellega koos aga ka närviotsesside kulgemist. Unustada ei tohi ka seda, et olgu tööoperatsioon kui tahes lihtne, nõuab see alati teatavaid jõupingutusi. Kuid iga jõupingutus tugevdab inimest, on kasulik tema tervisele ning füüsilisele arengule.

Tuleb märkida, et iga tööoperatsioon ei suuda kindlustada kõigi lihaste harmoonilist arenemist. Juba praegu on mitmetel kutsealadel

märgata teatavat ühekülgust, mida korvatakse aktiivse osavõtuga kehakultuurist.

Töö osatähtsust me ei piira ainuüksi sellega, et ta arendab jõudu, vilumusi ning täiustab inimese kätt. Tootmistöö ükskõik mis konkreetse vormis toob inimesele rohkem loomisrõõmu kui mis tahes muu tegevus meie ühiskonnas. Esemete ja vahendite tootmine on tegelikult inimese jõu ja võimete materialiseerumine.

Töö, mis võimaldab rakendada ja täiustada füüsilisi ja vaimseid võimeid, on tänuväärseks vahendiks kommunistlike iseloomujoonte — omaalgatuse, isetegevuse, leidlikkuse, sihikindluse ja organiseerimisvõime arendamisel. Töö loob harjumuse kinnitada sõnu tegudega. Kuid mitte üksnes vaimse ja füüsilise töö lihtne seostamine, vaid ka töö loov iseloom, sotsialistliku tootmise atmosfäär on kasvatusvahendiks. Loov ja sihikindel töö arendab oskust kriitiliselt analüüsida tööprotsessi ja selle tulemusi, iseseisvust uute ülesannete leidmisel ja lahendamisel ning ergutab loomingulist aktiivsust.

Vana haritlaskond, kes oli võõrdunud tegelikust tööst ning pidas ideesid kõige tähtsamaks, unustas tihtipeale, et ideed võrsuvad tege-
likkusest, elust ja faktidest ning toituvad nendest. Väga sageli viis seesugune suhtumine idealistlikele seisukohtadele. Õppimise ja töö tihe seos võimaldab noortel mõista ideede ja faktide, teooria ja praktika seost, olles seega üheks tähtsamaks tingimuseks materialistliku maailmavaate kujunemisel.

Noorsoo kõlbelisel kasvatamisel ei piisa ainuüksi tööoperatsioonide äraõppimisest, vaid kõige tähtsamaks tuleb pidada igas töökollektiivis valitsevaid ja iga kollektiiviliikme käitumist juhtivaid sotsiaalseid tingimusi ning tootmissuhteid. Tegelik töö on kasvatus ühiskondlik-materiaalne alus; tõeliseks kasvatajaks võib olla ainult töökollektiiv.

Mõned pedagoogid ilmselt ülehindavad stiihilise töö kasvatuslikku jõudu ning leiavad olevat küllaldase, kui rakendavad noori mingit tööd tegema: küllap töö ise kujundab noormehe või tütarlapse kõlbelisi omadusi. Seni ajani hinnatakse reas koolides töökasvatuse tulemusi selle järgi, kui palju noori omandas koolis mingi elukutse, mitu hektarit põldu hariti üles või mitut karilooma hooldati. Sealjuures ei arvestata töö kasvatuslikku efekti. Materiaalsete väärtuste loomine on vaieldamatult hea ja vajalik, kuid koolitöös ei tohi see olla eesmärgiks omaette, vaid peab olema kasvatusvahendiks. Ilma selleta, kirjutas A. S. Makarenko, jääb töö paremal juhul ainult erapooletuks protsessiks. Töö kasvatuslik efekt saavutatakse alles siis, kui kollektiiv kontrollib mitte ainult kuidas, vaid ka mille nimel inimene töötab, millised stiimulid teda õhutavad.

On mõeldamatu, et noortes kasvaks armastus ja austus töö vastu, kui nad ei tea oma tegevuse eesmärki ega seda, milleks tuleb neil jõudu kulutada, takistusi võita ning mõnikord küllaltki ebameeldivat tööd teha. Noorsugu armastab romantikat ja kangelaslikkust. Sellepärast peavad pedagoogid oskuslikult kätte näitama lähemad ja kaugemad eesmärgid ning need isiklike huvidega siduma. Vähe on sellest, et noormees või tütarlaps pidevalt töötab, temas peab kasvama ka tahe töötada kollektiivi heaks.

Õpetamise ja töö seostamine nõuab töökasvatuse teooria ja metoodika põhjalikku läbitöötamist, et tööprotsess ja tootmiskollektiiv oleksid organiseeritud õigetel pedagoogilistel alustel ning taotleksid

püstitatud eesmärki. Kahjuks tegeleb pedagoogikateadus nende probleemidega väga puudulikult. Eesrindlike koolide ja õpetajate kogemusi ei üldistata, vähe pööratakse tähelepanu üliõpilaste ja töölisnoorsoo kasvatamisele. Kuid käesoleval ajal läheb tootmistööle arvukalt alaealisi, kes jätkavad oma haridusteed töö kõrval õppides. Komsomoliorganisatsioon ja teised ühiskondlikud organisatsioonid, kelle ülesandeks on noore põlvkonna kasvatamine, on pedagoogikateaduselt selles tähtsas ürituses vähe abi saanud.

*

Üldhariduslikul koolil lasub suur vastutus uue inimese, kommunismi-ehitaja kasvatamisel. Kool peab noortele üle andma eelmise põlvkonna kogemused ning õpetama neid nii vaimset kui ka füüsilist tööd tegema, omandatud teadmisi tegeliku tööga siduma. Nendes koolides, kus õpilased õpivad tundma tööstusettevõtete või põllumajanduse tegevust, on noorte teadmised füüsikast, keemiast ja bioloogiast märksa kindlamad ning mõtestatumad; need teadmised ei ole enam „intellektuaalseks pagasiks“, vaid kindlaks abimeheks iga töö juures.

Meie eesmärgiks on, et iga koolist lahkuv noor oleks ette valmistatud tööks tehastes, kaevandustes, kolhoosides, ehitustel või mõnel muul tootmisalal. Tänapäeva nõukogude kooli õppe- ja kasvatustöö kätkebki endas püüdlusi selle eesmärgi saavutamiseks.

Kodanlikus ajakirjanduses kõneldakse üsna tihti, et koolireformi NSV Liidus tingis vajadus saada rohkem töökäsi ja vähem haritlasi. Sealjuures lähtuvad kodanlikud teoreetikud sellest, et lihttöölisel polevat vaja teoreetilisi teadmisi ja kõrget vaimse arengu taset, teatav kogus praktilisi oskusi ja minimaalne hulk tehnilisi teadmisi — sellest piisavat töölise ettevalmistamiseks. Need, kes nii väidavad, ei tunne või ei taha tunda sotsialistliku ühiskonna arenguseadusi. Sotsialistlikus tootmises on töö iseloom niivõrd muutunud, et töötaja ei tule toime üksnes praktiliste oskustega; tal peab olema põhjalik teoreetiline ettevalmistus, avar polütehniline silmaring ning oskus nii vaimset kui ka füüsilist tööd teha. Seepärast ei tähenda õppivate noorte ettevalmistamine tootmistööks nõudmiste vähendamist üldhariduse osas, vaid vastupidi: vaimse arengu taseme tõstmist, üldise, polütehnilise ja kutsehariduse seostamist, loovate võimete igakülgset arendamist teaduslaste teadmiste rakendamiseks materiaalsete hüvede tootmisel.

Väide, et noorte rakendamine tootvale tööle toob kaasa haritlaste arvu vähenemise NSV Liidus, ei vasta tegelikkusele. Meil valmistatakse praegu ette kolm korda rohkem insenere kui USA-s, rääkimata teistest kapitalistlikest maadest. Vaimsel alal töötajad — teadlased, kunstnikud ja kultuuritegelased — on ümbritsetud kogu nõukogude rahva austuse ja lugupidamisega, partei ja valitsus soodustavad kõigiti nende tööd teaduse ja kultuuri edasiarendamisel. Kuid peamine on selles, et meil on põhjalikult muutunud haritlaste ettevalmistamise süsteem. Senikaua kui ühiskonnas püsib vastuolu vaimse ja füüsilise töö vahel, kujutab haritlaskond (mõeldud on kõrgema vaimse ja haridusliku tasemega inimesi) endast kitsast intellektuaalse tööga tegelevate isikute gruppi. Sotsialism likvideeris selle vastuolu ning läheneb erinevuste kaotamisele elanikkonna kõigi kihtide hariduslikus tase- mes. Meie ühiskonna erijooneks on see, et haritlane kujutab endast uut tüüpi töötajat, kes on võimeline nii vaimseks kui ka füüsiliseks tööks.

Teel kommunismile kujunevad välja uue, igakülgselt arenenud ja haritud inimese peamised jooned. Erinevused inimeste annetes ja huvides ei hakka enam mõjutama nende vaimset arengut, vaid suunavad tegevusalade valikut. Kommunism seab meie ette ülesande tõsta kõik töötajad insener-tehniliste töötajate tasemele.

Meie ühiskonnas ei ole haridus vahendiks, mis võimaldab pääsu selliste inimeste sotsiaalsesse gruppi, kes tegelevad ainult „puhta“, „intelligentse“ tööga. Tõsi, ka meie päevil leidub inimesi, kes õppimises ja teadmiste omandamises näevad ainult üht eesmärki: jõuda „inimeste sekka“, vabaneda füüsilisest tööst ning teenida „puhta“ tööga võimalikult rohkem raha. Ei ole vaja tõestada, et sellised vaated on sotsialistlikus ühiskonnas vastuvõetamatud. Kommunismi ehitamisel on üheks ülesandeks muuta töö iseloomu — likvideerida raske, üksluse ja vaimunüristava töö kõik liigid ning asendada need masinakülgse tööga, luua kõigile inimestele soodsad võimalused tegelda mitmekülgse tööga. Sügavad teadmised ergutavad loovat vaimu ja omaalgatust. Trusti „Krasnoarmeiskugol“ 3. kaevanduse lukksepp M. Stankevitš õppis alates neljandast klassist kuni mäeinstituudi lõpetamiseni tootmistööd katkestamata. Mis sundis teda küllaltki rasket tööd õppimisega siduma? Kas soov paremat palka saada või „haritlaste sekka“ jõuda? Stankevitš ütles selle kohta: „Sain kogu aeg kaevuripalka. Haruharva saab mõni insener niisama palju. Elukutse oli mul austusväärne. Kontoris ma istuda ei taha. Mida ma siis taotlesin? Ja teised minusugused? ... Kui ma kord juba maa peal olen, siis tahan olla peremees, mitte aga lihtsalt looduslikku sütt tassida. Ja nii ma õpin, õpin ...“

Meie ühiskonnas ei ole kaugeltki kõik inimesed igakülgselt arenenud. Kas ei ole selle tõttu noorte töölerakendamisel nende edasine hariduskäik raskendatud, kas ei ole nende ees suletud tee muude tööliikide juurde? Bonni sotsiaaldemokraatlik ajaleht „Vorwärts“ kirjutas näiteks, et NSV Liidus saavad alaealised, kes pärast kaheksanda klassi lõpetamist tööle lähevad, ainult tootmistööga tegelda, nende edasine haridustee kujutavat ainult tööalase kvalifikatsiooni tõstmist.

Seda laimu on kerge ümber lükata. Noored, kellel on juba kindel huvi mõne kutseala vastu välja kujunenud ning kes on selleks ilmselt võimekad, võivad kohe pärast keskkooli lõpetamist kõrgemasse õppeasutusse astuda. Kuid mitte kõikide juures ei avaldu nii vara kutsealased huvid. Kaugeltki kõik noored ei taha saada pedagoogiks, kasvatajaks, arstiks jne. Paljud armastavad tehnikat ja lähevad tootmistööle; paljud avastavad alles töö juures oma tõelise kutsumuse. Töötavatele noortele on loodud suurepäraseid võimalused haridustee jätkamiseks. Koolireformi seadus näeb ette kaugõppe- ja õhtustee (vahetustega) koolide, tehnikumide ja kõrgemate õppeasutuste võrgu ulatuslikku laiendamist. 1960. aastal õppis 4 miljonist 450 tuhandest üliõpilasest ja keskeriõppeasutuste õpilasest 2 miljonit 208 tuhat inimest ilma tootmistööd katkestamata.

Töö kõrval õppimine nõuab noortelt suurt tahtejõudu, järjekindlust, distsipliini ja oskust planeerida õigesti oma aega. Kuid võime olla kindlad, et nendest noortest kasvavad oma tööd armastavad ja oskavad töötajad, täisväärtuslikud spetsialistid. Pole ju saladuseks, et senini sattus instituutidesse inimesi, kes kasutasid papade protektsiooni. Nad ei taha õppida ega töötada. Millised „diplomeeritud spetsia-

listid" sellistest üliõpilastest saavad, seda pole raske kujutada. Nad ei hakka töötama kogu südamega ega mahuta töösse oma jõu ja oskuste maksimumi; nad jäävad ainult ükskõikseteks käsutähtjateks, kellele töö on rahateenimise vahend.

Tootmistööst osavõtt ei piira osavõttu ühiskondlikust, poliitilisest, kunstiasasest ega sportlikust tegevusest. Vastupidi, sotsialistliku demokraatia tingimustes on kõigi töötajate aktiivne osavõtt majanduslikust, poliitilisest ja ühiskondlikust tööst möödapääsmatu. Tuhanded töölised ja kolhoosnikud on seotud mittekutsealase riikliku tegevusega kohalikes nõukogudes, nad võtavad ametiühingu, leiutajate ja ratsionaliseerijate ühingu ning teiste organisatsioonide kaudu aktiivselt osa majanduselu juhtimisest. Järjest rohkem töötajaid tegutseb kunstilise isetegevuse ringides ja spordikollektiivides. Noorte endi aktiivsusest sõltub nende kunstiannete edasine areng. Seepärast on täiesti aluseta väide, nagu surmaks töö noorte andeid.

Mõnikord räägitakse, et raske ja musta töö säilimine, madal töötasu teatavatel kutsealadel ja rea ettevõtete mahajäämus tehnikas tekitab noortes tootmistöö suhtes vastumeelsust. Pealegi ei ole kõik töötajad vabad minevikuigandeist: rikutakse töödistsipliini, mõned joovad, kaklevad ja on oma seltsimeeste vastu jämedad. Seda nähes võib noortel tekkida soov jääda eemale niisugustest raskustest. Kuid miks peaksime toetama neid ülalpeetava-meeleolusid ning ootama, et keegi tuleks ja looks igati soodsad tingimused? Tehaste ja organisatsioonide juhid on kohustatud looma selliseid töö- ja elutingimusi, mis kutsuksid välja soovi töötada, ergutaksid loomingulist aktiivsust ning mõjuksid positiivselt töö tootlikkusele. Sellepärast ei tohi sallida mõnede majandusmeeste südametut ja bürokraatlikku suhtumist eluolustikulist tingimuste loomisesse. Meil leidub veel ettevõtete ja ametiühingu juhte, kes ei tegele ohutustehnika ja töötervishoiu küsimustega, lubavad ületunnitööd ja tormamist, ei hoolitse tsehhide puhtuse ja valgustuse eest, ei tunne huvi töötajate elutingimuste vastu.

Vabanemine rasketest, üksluistest ja nüristavatest tööoperatsioonidest ei toimu iseenesest, vaid miljonite inimeste ühiste pingutuste tulemusena. Mida aktiivsemalt ja loovamalt kõik oma tööpostil töötavad, mida energilisemalt noored tööülesandeid täidavad, seda kiiremini asendavad mehhanismid raskeid tööoperatsioone, seda rohkem jääb igaühele aega loominguliseks tegevuseks.

Sealjuures ei tohi endale luua niisugust illusiooni, nagu kaoksid tulevikus kõik raskused (muudkui vajuta nupule ja logele tegevusetult nagu paradiisis!). Meie ei loe ideaaliks Henry Fordi loodud „kergenduste“ süsteemi, kus töölisel üldse ei tule millelegi mõelda; ta teeb ainult mõned liigutused ja kogu tööoperatsioon sellega piirdubki. Meie ühiskonnas on igasugune töö mõtestatud, selle tegija püüdleb järjest täiuslikuma poole ning on eluliselt huvitatud oma töö resultatidest.

Lähemas minevikus seisnes kommunistliku töössesuhtumise kasvatamine üksikute „loominguliselt avaramate“ tööliikide propageerimises. See aga on kaugel nõukogude kooli töökasvatuse tõelistest eesmärkidest. Meil tuleb kasvatada austust igasuguse töö vastu ning noortele selgitada, et igal alal on vaja töötada energiliselt, loovalt ja armastusega, kõikjal tuleb ausalt oma tööülesandeid täita, sest seda nõuavad üldsuse huvid. Kuntsevo keemiategase kommunistliku töö

brigaadi noored kirjutasid seda nõuet silmas pidades brigaadi esimeheks käsuks: „Ära keeldu ühestki tööst, olgu see meeldiv või ebameeldiv, raske või kerge. Suhtu igasse töösse kui elulisse vajadusse, kui rõõmusse!“

Vastumeelsus füüsilise töö vastu tekib enamikul juhtudel sellest, et mõned noored pole harjunud raskusi võitma, nende arvates sõltub töö „meeldivus“ või „ebameeldivus“ selle eest saadavate rublade hulgast. Reformitavas koolis avanevad laialdased võimalused väärvaadete ja minevikuigandite võitmiseks, kõigis noortes õige töösse-suhtumise kasvatamiseks.

*

Kommunistliku töösse-suhtumise kasvatamine on teadlik, sihikindel ja kestav protsess, mis loomulikult ei saa stiihiliselt kulgeda. Peamiseks kasvatajaks on ühiskond, sotsialistlik tegelikkus, partei-, komсомoli- ja ametiühinguorganisatsioonid, ettevõtte ja kooli kollektiiv. Töö annab ühiskondlike organisatsioonide kätte materiaalse vahendi isiksuse kujundamiseks; selle teadliku kasutamise astmest sõltub suurel määral kogu kommunistlik kasvatus.

Mõnest kaadriküsimusest koolireformi puhul

H. KELDER

Tehes kokkuvõtteid koolireformi elluviimisest, kõneleme tavaliselt esmajoones haridusorganite ja koolide juhtijate majanduslikest ning organisatsioonilistest saavutustest. See on täiesti loomulik, sest haridussüsteemi ümberkorraldamine nõuab eelkõige vajaliku materiaalse baasi olemasolu.

Samuti aktuaalne on ka õppe- ja kasvatustöö sisuline ümberkorraldamine vastavalt noorsoo kasvatamise uutele ülesannetele.

Õppe- ja kasvatustöö põhisuunad on kindlaks määratud kooliseaduse, uute õppeprogrammide, õpikute ning muu metoodilise ja juhendava materjaliga. Elluviiakse need loovas pedagoogilises töös.

Seega oleneb koolireformi edukus suurel määral sellest, kui kiiresti korralda-

takse ümber sisuline õppe- ja kasvatustöö igas koolis, kui sügavalt mõistab pedagoogiline kollektiiv ja selle iga liige noorsoo kasvatamise uusi ülesandeid ning mil määral rakendab ta nende elluviimiseks oma pedagoogilist meisterlikkust ja loovat mõtet.

Kui analüüsida meie pedagoogide kaadri senist koosseisu ja paigutust, tekib mõningane kahtlus, kas iga kooli pedagoogiline kollektiiv praeguses koosseisus uue kooli õppe- ja kasvatustöö ülesandeid täie eduga täita suudab. Tänapäeva nõuetele ei vasta mõnede koolide juhtijate ja üksikute õpetajate pedagoogiline ettevalmistus, esineb juhuslikult õpetajate-kasvatajate valikul, läbimõtlematut tööülesannete jaotust koolikollektiivis jne. Ka ei tohi me unus-

tada, et vana kooli töömeetodid on sügavalt juurdunud paljude pedagoogide töös, neid toetab aastate vältel väljakujunenud harjumuse jõud, mida ei ole kaugetki kerge võita.

Haridussüsteemi ümberkorraldamisel on vaja kõrvaldada lüngad ka kaadrialases töös ja seetõttu tuleb pedagoogide kaadri valikut, paigutamist ja kasvatajate lugeda õigusega koolireformi üheks tähtsamaks küsimuseks, mis nõuab lähimate aastate jooksul täit tähelepanu.

Et käesolev kooliaasta peatselt lõpeb ning nii koolides kui ka haridusorganeis tegeldakse juba uue õppeaasta ettevalmistamisega, kõneldaksegi siin mõnest küsimusest kaadrialases töös, mida õppe- ja kasvatus töö huvides tõsiselt arvestada tuleks.

Kasvatajatena töötagu kõige tublimad pedagoogid

Tänapäeva haridussüsteemi iseloomustab kooli kasvatusliku mõju märgatav laienemine ja ühiskondliku kasvatuses osatähtsuse pidev kasv. 1956. aasta 1. septembril avasid õpilaste vastuvõtuks oma uksed kaks esimest internaatkooli meie vabariigis. Käesoleval õppeaastal õpib internaatkoolides 3000 õpilast, seitseaastaku lõpus (s. o. 1965/66. õppeaastal) aga juba vähemalt 12 000 õpilast. Veel eelmisel õppeaastal oli pikapäevarühm täiesti uudne nähtus koolielus, kuid praegu on pikapäevarühmades üle 10 000 õpilase, 1965/66. õppeaastal aga juba 23 000 õpilast.

Need arvud kõnelevad sellest, et lähema viie aasta jooksul tuleb täiendavalt tööle rakendada ligemale 900 kasvatajat, kelle õigest valikust oleneb kasvatuses edukus nii internaatkoolides kui ka pikapäevarühmades.

Kasvatustöö on aeganõudev protsess, selle tulemused ei ilmne kohe. Et kasvataja töö oleks edukas, peab ta pikemat aega töötama kindla lasteko'lektiiviga.

Tegelikult kipub olukord vastupidiseks kujunema — liikuvus kasvatajate hulgas on väga suur. Näiteks võiks siin tuua Tallinna internaatkooli, mis alustas tööd

1957. a. septembris. Kooli avamisest alates töötab seal juba viies vanemkasvataja ja vahetunud on rohkem kui pooled kasvatajatest. Kasvatajate kaadri suurt voolavust Tallinna internaatkoolis on põhjustanud osalt asjaolud, mis on omased ainult sellele koolile. Et ka mujal olukord palju parem ei ole ja kasvatajate kohtade täitmisel üldse raskusi esineb, väärib see küsimus erilist tähelepanu.

Kui kõnelda õpetajatega tööleasumisest kasvatajatena internaatkoolis, pikapäevarühmas või lastekodus, võib saada sageli eitava vastuse. Millest on see tingitud? Miks eelistatakse töötada õpetajana?

Osalt oleneb see sellest, et kasvataja töö on märgatavalt raskem. Kui õpetaja töö piirdub suurelt osalt õppetunni ja õpetatava aine kindlate raamidega, on kasvataja kohustused tunduvalt ulatuslikumad, mitmekülgsemad ja vastutusrikamad. Kuid see ei ole siiski peamine põhjus, miks sageli ära öeldakse kasvataja kohast.

Peamine põhjus seisneb väärast suhtumises kasvatajatöösse kui teisejärgulisse, mille olemee tekitanud esmajoones ebaõige kasvatajate valikuga. On ju küllaltki esinenud juhtumeid, kus kasvataja kohale viiakse üle õpetaja, kes õppetundide andmisega mingisugusel põhjusel toime ei tulnud: kas ei piisanud teadmisi või ei olnud kõik korras distsipliiniga. Sellepärast on täiesti arusaadav, et hea õpetaja, kellele tehakse ettepanek hakata kasvatajaks, ei taha heameelega nõustuda, sest tema näeb selles üleviimist vähem tähtsale tööle, kuhu tavaliselt on asunud need, kelle pedagoogilised võimed eriti silma ei ole paistnud.

Niisugusele väärale ja isegi kahjulikule suhtumisele kasvatajatöösse on tarvis teha lõpp. Et noorte kasvatamine internaatkoolides ja pikapäevarühmades oleks edukas, tuleb kasvatajatena rakendada esmajoones suurte kogemustega pedagoogilise töö meistreid, kellel on nõutav ettevalmistus, sügavad ja mitmekülgsed teadmised ning kes oskavad

hästi ja sisukalt organiseerida kasvatus-tööd väljaspool õppetunde. Need, kellel ei jätku teadmisi või oskusi lastega töötamiseks õppetunnis, ei sobi mingil juhul kasvataja vastutusrikkale kohale.

Sellega ei ole aga kogu küsimus veel lahendatud. Hiljuti oli mul juhus vestelda pedagoogiga, kel on kõrgem pedagoogiline haridus, kes on rea aastaid töötanud õpetajana heade tulemustega ja oli käesoleva aasta algul asunud tööle kasvatajana. Nimetatud pedagoog tundis huvi selle vastu, millised võimalused oleksid järgmisel õppeaastal õpetaja töökohale asumiseks. Küsimusele, miks ta enam kasvatajana edasi töötada ei soovi, sain lühikese ja selge vastuse: halvasti töötada ei taha, kuid hästi töötamiseks ei jätku teadmisi ega oskusi. Ja nii see tegelikult ongi. Kõrgemas õppeasutuses õpetajakutse omandanud pedagoog tunneb põhjalikult ainult ühte (mõnel juhtumil kahte) õppeainet ja oskab organiseerida klassivälilist tööd peaaesjalikult omal erialal. Sellest aga edukaks tööks kasvatajana tõepoolest ei piisa.

Asja aitab mõningal määral parandada kasvatajate läbikaalutud valik. Kasvatajad peaksid olema mitmesuguste eri- ja huvialadega ning nende töö korraldatagu nii, et igaüks saaks võimalikult suuremale hulgale kasvandikest pakkuda kasulikku ja huvitavat tegevust.

Et edukaks tööks vajalikud teadmiste ja oskuste nappus ei sunniks kasvatajat õpetaja töökohale tagasi pöörduma, tuleks suuremat tähelepanu pöörata kasvatajate kvalifikatsiooni tõstmisele, asetades pearõhu mitmesuguste praktiliste oskuste (massimängude, -tantsude, jalutuskäikude ja ekskursioonide organiseerimine, vestluste korraldamine jne.) õppimisele.

Tihti avaldavad kasvatajad soovi töötada samaaegselt ka õpetajana, et mitte kaotada sidet aineõpetamisega oma erialal. Siit tuleb küsimus, kas internaatkooli või pikapäevakooli (-rühma) kasvatajal võivad olla tunnid ja kui võivad, siis kuipalju.

Maakoolides on esinenud juhtumeid, et kasvataja koht jagatakse osadena täie

tunnikoormusega töötavate õpetajate vahel. Niisugune tööjaotus pole tavaliselt õige, sest õpetaja, kellel on 20—22 või isegi rohkem õppetunde nädalas ja sellele lisaks pool või veerand kasvataja töökoormusest, suhtub viimasesse kui tülikasse ja pealegi ajutisse lisakoormusesse.

See ei tähenda sugugi, et kasvatajail tunde olla ei tohiks. Võimaluste puhul tuleks täiskohaga töötavatele kasvatajatele anda 5—6, poole kohaga töötavatele 10—12 tundi nädalas. Mõnedes internaatkoolides on niisugune tööjaotus kasutusel ning õigustab ennast kasvatustöö seisukohalt, sisuliselt tähendab see õppe- ja kasvatustöö ühendamist nii õppetundides kui ka väljaspool õppetööd ühe pedagoogi kätte.

Siinjuures tuleks aga silmas pidades, et õpetaja-kasvataja töökoormus oleks normaalne. Samuti ei ole otstarbekas anda ühele töötajale vähem kui pool kasvataja kohta.

Sageli vahetatakse mõtteid selle üle, kas võib kasvatajaks suunata noort õpetajat, kes alles lõpetas pedagoogilise õppeasutuse. Praktika näitab, et võib, arvestades konkreetseid tingimusi. Kui näiteks kooli juures töötab ainult üks pikapäevarühm, siis oleks noore kogemusteta õpetaja rakendamine ebaõige, sest tal puuduks juhendaja ning eeskuju. Rea aastaid töötanud internaat- või pikapäevakooli väljakujunenud kasvatajate-kollektiivi võib aga julgesti täiendada noorte pedagoogidega, kellel antud juhul on alati võimalik saada abi ja asjalikku nõuannet vanematelt kolleegidelt ning kes omakorda toovad kollektiivi nooruslikku värskust ning energiat.

Kaheksaklassiliste koolide kaadri valikust

Kooliseadusega ettenähtud üleminek kaheksaklassilisele koolikohustusele nõuab enamiku seniste seitsmeklassiliste koolide reorganiseerimist kaheksaklassilisteks. Oleks väärt näha selle ülesandelahendust ainult kaheksanda klassi avamises. Et uus kool oleks vaba neist puu-

dustest, mis olid omased senisele seitsmeklassilisele koolile, on tarvis erilist tähelepanu pöörata kaheksaklassiliste koolide pedagoogilise kaadri valikule ja paigutamisele.

Valitsuse poolt kinnitatud kaheksaklassilise kooli põhimäärus nõuab 1.—4. klassi õpetajat vähemalt pedagoogilist keskharidust. Vanemais klassides töötav pedagoog peab olema lõpetanud kõrgema pedagoogilise õppeasutuse. Kui algklasside õpetajate pedagoogilise ettevalmistusega võib üldiselt rahule jääda, siis paljude vanemate klasside õpetajate haridus ei vasta veel nõuetele. On esinenud isegi juhtumeid, et haridusosakond soovib kaheksaklassilise kooli direktori kohale algklasside õpetaja või kogu ni isiku, kellel pedagoogiline ettevalmistus üldse puudub.

Ülaltoodut arvestades oleks esimeseks ülesandeks uute kaheksaklassiliste koolide komplekteerimisel pedagoogilise kaadriga iga õpetaja tööerakendamine tema võimete ja pedagoogilise ettevalmistuse kohaselt.

Oleks ebaõige ning kahjulik suhtuda selle tähtsa küsimuse lahendamisse formaalselt. Reorganiseeritavate seitsmeklassiliste koolide direktorite, õppealajunatajate ja õpetajatena töötab praegu palju tublisid pedagooge, kes õpivad edasi kaugõppe teel kõrgema hariduse saamiseks ja tulevad oma tööga hästi toime. Tuleb hoolt kanda selle eest, et nad oma haridustee võimalikult kiiresti lõpule viiksid.

Neile õpetajatele aga, kelle pedagoogiline ettevalmistus ei ole küllaldane töötamiseks kaheksaklassilise kooli vanemais klassides, kes seni edasi õppima asunud ei ole ega kavatse seda ka teha, oleks otstarbekas teha ettepanek minna nooremisse kooliastmesse. Sellega on mõeldud esmajoones õpetajaid, kes on saanud ettevalmistuse kas pedagoogilises koolis või omaaegses õpetajate seminaris.

Siin kerkib küsimus, kuidas suhtuda õpetajaisse, kes on lõpetanud endise õpetajate instituudi, omavad seitsmeklassilise kooli õpetaja kutset, kuid kõrgemas

õppeasutuses edasi ei õpi. Kaheksaklassilise kooli vanemais klassides töötamiseks puudub neil kõrgem haridus, nooremis klassides — vajalik ettevalmistus.

Õpetajate instituudid (seitsmeklassiliste koolide õpetajate ettevalmistamiseks) asutati meil 1947. aastal, et võimalikult lühema ajaga täita vabariigi koolide pedagoogilises kaadris need lüngad, mis olid tekitanud sõda ja fašistlik okupatsioon. Õpetajate instituudid andsid võrdlemisi lühikese aja vältel palju häid õpetajaid, mis omakorda võimaldas parandada pedagoogide koosseisu ning õppe- ja kasvatustöö taset. Rahvamajanduse ja kultuuri kiire areng sõjajärgsel perioodil võimaldas õige pea üle minna kõrgema pedagoogilise haridusega õpetajate ettevalmistamisele kõigi koolide jaoks alates 5. klassist. 1952. aastal alustas tööd Tallinna Õpetajate Instituudi baasil Tallinna Pedagoogiline Instituut, kes koos Tartu Riikliku Ülikooliga suutis ette valmistada kõrgema haridusega õpetajaid küllaldasel hulgal. See võimaldas omakorda lõpetada õpetajate ettevalmistamise õpetajate instituutides, ja juba rea aastaid saavad vabariigi koolid noori õpetajaid 5.—11. klassile ainult kõrgematest õppeasutustest (välja arvatud Tallinna ja Tartu muusikakoolid ning Tartu Kunstikool, sest vastavad kõrgemad õppeasutused vabariigi koolide vajadusi senini rahuldada suutnud ei ole). Seega tuleb õpetajate instituuti vaadelda kui ajutist üleminekuvormi õpetajate ettevalmistamisel.

Kaheksaklassilise kooli põhimäärus muidugi ei tühistanud õpetajate instituudi lõpetamisel omandatud õigust töötada aineõpetajana seitsmeklassilises koolis ja keskkooli 5.—7. klassis. Et koos haridussüsteemi ümberkorraldamisega on kehtestatud uued nõuded ka pedagoogilise kaadri haridusliku taseme kohta, ei saa seitsmeklassilise kooli õpetaja kutset kaheksaklassilise kooli vanemate klasside õpetajale lugeda küllaldaseks. Seetõttu tuleb igal õpetajate instituudi haridusega õpetajal lähema 3—4 aasta jooksul lõpetada kõrgem õppeasutus.

Uus kool peab andma noortele märgatavalt parema üldharidusliku ettevalmistuse. Seepärast on tarvis põhjalikult kaaluda iga kaheksaklassilise kooli õpetajate koosseisu, õigesti ära kasutada algkoolideks muudetavate seitsmeklassiliste koolide vanemate klasside kvalifitseeritud õpetajad ja komplekteerida koolid pedagoogilise kaadriga selliselt, et iga õpetaja töötaks võimalikult oma erialal. Ei saa ju juttugi olla õpilaste sügavaist ja põhjalikest teadmistest, kui kõrgema haridusega matemaatika ja füüsika õpetaja õpetab 5.—6. klassis ajalugu või eesti keele õpetaja loodusõpetust aastaid tagasi samas kooliastmes omandatud teadmiste varal.

Omajagu põhjust selleks andis muidugi väike tundide arv reas õppeaineis senises seitsmeklassilises koolis, samuti ebaõige suund valmistada ette õpetajaid võimalikult kitsal erialal.

Kuigi kaheksaklassiline kool võimaldab märgatavalt paremini jagada õpetajate tunnikoormust, tuleb ikkagi ette juhtumeid, kus kaadri valikul ja õpetajate töö korraldamisel pole lähtutud kooli õppe- ja kasvatustöö huvidest.

Näiteks võiks tuua Võru rajooni Krabi kaheksaklassilise kooli, kus õpetajate instituudi lõpetanud bioloogia ja geograafia õpetaja õpetab võõrkeelt, bioloogiat ja geograafiat õpetavad aga kutseta õpetajad. Sama rajooni Kärgula kaheksaklassilises koolis on koguni kolm kutsega bioloogi-geograafi, kellele ühes koolis küllaldaselt eriala tunde ei jätku ja kes seetõttu on sunnitud õpetama ka teisi aineid.

Peaaegu igast rajoonist võib leida taolisi pedagoogilise kaadri väära paigutamise fakte, mis koolivõrgu reorganiseerimisega kõrvaldada tuleksid.

Kuigi kaheksaklassiline kool võimaldab eriaine õpetajaid paremini tööle rakendada, ei saa siiski täit töökoormust oma erialal ühekordsete klassikomplektidega koolides näiteks võõrkeele, ajaloo, laulmise, joonistamise-joonestamise, tööõpetuse ja kehalise kasvatuse õpetajad.

Esmajoones tuleb seda asjaolu arvestada pedagoogilise kaadri ettevalmistamisel,

mida õigupoolest juba tehtud ongi. Kuid ainult sellele lootma jääda tähendaks seada rea õppeainete õpetamine kaheksaklassilises koolis raskesse olukorda veel paljudeks aastateks.

Enam-vähem rahuldava lahenduse väikese tunniarvuga õppeainete õpetamiseks võib leida olemasoleva õpetajaskaadri otstarbeka paigutamise ning üksikute õpetajate ümberkvalifitseerimise teel. Kui näiteks koolil puudub erialase ettevalmistusega kehalise kasvatuse õpetaja, ei ole õige killustada seda õppeainet mitme õpetaja vahel, nagu paljudes seitsmeklassilistes koolides on senini tehtud. Kõik selle õppeaine tunnid tuleks koondada ühe õpetaja kätte, kes sellega kõige paremini toime tuleb, luua temale soodsad tingimused oma teadmiste täiendamiseks (täienduskursused, seminariid jne.) ning valmistada oma kollektiivist sel teel ette kehalise kasvatuse õpetaja, kes ühtlasi õpetab ka mõnda teist õppeainet.

Samal teel on võimalik mõningal määral leevendada ka laulmise, joonistamise-joonestamise ja tööõpetuse õpetajate nappust, sest kindlasti leidub igas rajoonis õpetajaid, kes on küll saanud ettevalmistuse mõnel muul erialal, kuid tunnevad huvi loetletud ainetel õpetamise vastu. Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi ja pedagoogiliste kabinettide ülesandeks on abistada neid seltsimehi vastava õppeaine ja selle õpetamise meetodika omandamisel.

Teist eriala on võimalik omandada ka kõrgemates õppeasutustes kaugõppe teel. Kehtestatud korra kohaselt võetakse kõrgematesse õppeasutustesse teise eriala omandamiseks kõrgema haridusega õpetajaid haridusorganite suunamisel. Kui varem omandatud eriala on lähedane uuele erialale ja osa õppedistsipliine on võimalik varasemast arvestada, pole tarvis sooritada uuesti sisseastumiseksameid ega alustada esimesest kursusest, vaid vastu võetakse juba vähemalt teisele kursusele. Seda võimalust on meie õpetajad senini vähe kasutanud.

Üleminek kaheksaklassilisele koolikohustusele nõuab mitte ainult uusi

klassirume ja internaadi pörandapinna laiendamist, vaid ka arvukalt uusi õpetajaid. Töenäoliselt ei suuda pedagoogilised õppeasutused seda vajadust saajaprotsendiliselt rahuldada, mistõttu tuleb kohtadel leida reserve puudujäägi katteks. Millised oleksid need reservid?

Esimeseks võimaluseks on olemasoleva kaadri tunnikoormuse suurendamine, kuid ainult niisugusel määral, et selle all ei kannataks õppe- ja kasvatustöö.

Teiseks tuleks selgitada, kas ei leidu õpetajaid, kes praegu mõnesugusel põhjusel oma kutsealal ei tööta, kuid pedagoogiliseks tööks sobivad, ning need seltsimehed uuesti koolipöllule tagasi suunata.

Kui ka need abinõud pedagoogide kaadri puudujääki ei kata, tuleb paratamatult mõnel juhul rakendada ka üksikuid kutseta õpetajaid. Siin tuleb hoolikalt jälgida, et noorte õpetamine ja kasvatamine ei satuks pedagoogiks sobimatu inimese kätte.

Viimaseil aastail on keskkoolilõpetanute hulgas suurt poolehoidu võitnud edasiõppimine kaugõppe teel. Õpihümulisi noori, kes tunnevad huvi pedagoogitöö vastu, leidub igas rajoonis. Haridusosakonna ülesandeks on nad arvele võtta ja vajaduse korral rakendada. Et iga kutseta õpetaja oleks eelnevalt tuttav vähemalt õppe- ja kasvatustöö aabitsatõdedega, tuleks pedagoogilistel kabinettidel korraldada neile suvekuudel vastavad kursused.

Tootmisõpetuse õpetajate valikust

Olulised muudatused toob koolireform keskkooli vanemate klasside õppe- ja kasvatustöö korraldusse, mida õpetajate valikul ja paigutamisel samuti arvestada tuleb. 9.—11. klasside üleminek tootmisõpetusele tingib, et noorte õpetamisest ja kasvatamisest hakkavad osa võtma inimesed tööstusest ja põllumajandusest, sest sellekohase ettevalmistusega pedagooge meil senini ei ole, esimest lendu aga võib oodata alles viie aasta pärast. Seega täienevad lähemal aastail meie

õpetajate read inseneride ja agronoomidega, kes on küll oma eriala head tuntjad, kuid ei oma ettevalmistust pedagoogiliseks tööks. Peale õpetajate on igas tootmisõpetusega koolis ette nähtud õppealajuhataja tootmisõpetuse alal, kelle valik nii haridusorganitele kui ka koolide direktoreile küllaltki muret valmistab.

Enamik tootmisõpetusele siirdunud keskkooli on juba leidnud tootmisõpetuse õppealajuhataja. Kuivõrd õnnestunud see valik kuskil on olnud, seda näitab tulevik, kuid peaaegu eranditult on sellele kohale paigutatud keegi oma kooli pedagoogilisest kollektiivist, tavaliselt füüsika, elektrotehnika ja masinaõpetuse aluste õpetaja. Tundub, et praegu, millal nõuetekohase ettevalmistusega tootmisõpetuse õpetajaid ei ole, on niisugune valik õige, sest tootmisõpetuse õppealajuhataja ülesandeks ei ole mitte ainult õpilaste kutsealase väljaõppe organiseerimine, vaid tootmisõpetuse õpetajate pedagoogiline juhendamine, suunamine ja kontrollimine.

See ei tähenda kaugeltki, et tootmisõpetuse õppealajuhatajateks ja õpetajateks peaksid olema ainult pedagoogid. Võib tuua hulga näiteid, kus pedagoogilise ettevalmistuse spetsialistid tootmisõpetuse teoreetiliste ja praktiliste tundide andmisega edukalt toime tulevad (Tartu Kaubandusvalitsuse töötajad Tartu 7. keskkoolis jne.).

Et me aga tootmisõpetuse õpetajate valikul ei pea silmas ainult õpilaste erialast väljaõpet, seepärast ei saa ka usaldada noorte õpetamist iga vastava tööala hästi tundva tööstuse või põllumajanduse spetsialisti kätte. Tootmisõpetuse tundides ei omanda nooruk ainult tööoskusi, vaid õpib ka armastama tootvat tööd ning lugu pidama inimestest, kes oma tööga loovad materiaalseid väärtusi. Tootmisõpetus peab etendama väga tähtsat osa inimese iseloomujoonte ja ellusuhtumise kasvatamisel. Seega on iga tootmisõpetuse õpetaja ka kasvataja, hoolimata sellest, kas ta töötab täiekoormusega või ainult mõne nädalatunniga.

Et tootmisõpetuse õpetajana töötavate

eriala asjatundjate töö õpilastega ka kasvatustööks head vilja kannaks, tuleks hoolt kanda nende pedagoogilise juhendamise eest. Vabariiklikul Õpetajate Täiendusinstituudil on kavas organiseerida täienduskursusi tootmisõpetuse õpetajatele, kuid vaevalt suudavad kursused haarata kõiki neid insenere ja agrotehnoloogide, kes oma põhitöö kõrval tööstus- ja põllumajandusettevõtetes õpilaste tootmisalast väljaõpet juhendavad. Sellepärast tuleb tootmisõpetuse õpetajatele anda teadmisi õppe- ja kasvatustöö korraldamisest ka kohtadel. Kas korraldada seminare rajooni (linna) ulatuses või koolides, oleneb kohalikest tingimustest. Oluline on, et iga tootmisõpetuse õpetaja oleks suuteline mitte ainult õpetama noortele erialaseid teadmisi ja tööoskusi, vaid andma ka oma osa nende kasvatamisel täisväärtuslikeks kommunistliku ühiskonna liikmeteks.

Ulaltoodud mõtted ei hõlma kaugeltki

kõiki kaadriküsimusi, mida haridusorganite töötajail ja koolide juhtijail koos ühiskondlike organisatsioonidega koolireformi puhul lahendada tuleb. Kõneldud on peaaesjalikult kaadri valikust ja paigutamistest. Niisama aktuaalsed on kahtlemata õpetajate ettevalmistamise, samuti juba töötavate õpetajate kvalifikatsiooni tõstmise, noorte õpetajate töö organiseerimise ja muud probleemid, millel aga käesolevas kirjutises ei ole võimalik peatuda.

1960/61. õppeaasta jõuab mõne nädala pärast lõpule. Juba nüüd tuleb kindlaks määrata iga kooli õpetajate koosseis ja jagada tööülesanded eelolevaks õppeaastaks, et õpetajad saaksid suvekundel oma teadmisi täiendada. Seejuures tuleb arvestada konkreetseid tingimusi ning iga töötaja poliitilisi ja tööalaseid omadusi, et meie õpetajaskond võiks suurima eduga kasvatada ja õpetada noort põlvkonda.

Kasvatustöö probleemid pioneerilaagris

H. ROOTS

Töö lastega suvel peab olema jätkuks sellele ühtsele kasvatustööle, mis toimub koolis õpetajate, pioneeri- ja komsomoliorganisatsiooni juhtimisel. Pioneerilaager on pioneeritöö üks suvistest vormidest. Kõigi laagritöötajate ülesandeks on toetada laste iseseisvust ja algatusi, anda neile võimalus ise organiseerida oma tööd, ühendada õigesti laste ühiskondlikult kasulik töö nende aktiivse puhkusega.

Laagri töö keerulisus seisneb selles, et küllaltki lühikese ajaga — 26 päevaga — on tarvis erineva vanuse ja arengutasemega lastest, kes on laagrisse tulnud eri koolidest, luua sõbralik ja töötahteline kollektiiv ning kindlustada, et pioneerid puhkuse kõrval saaksid ka uusi teadmisi ja oskusi. Paljude laagrite pedagoogilised kollektiivid on viimase paari aasta jooksul ära teinud suure töö ÜLKNÜ Keskkomitee VIII ja II pleenumi otsuste ellurakendamisel, organiseerides pioneerimalevate tegevust pioneeride vanuselist eripärasust arvestades, andes nendele eluks vajalikke oskusi ja harjumusi, haarates kõiki pioneere kaasa ühiskondlikult kasulikule tööle. Kasvatustööd pioneeridega aitasid konkretiseerida pioneeriasutused ja pioneeriseadused.

Alljärgnevalt püüakse analüüsida seda head, mida meie vabariigilisi ametiühingute pioneerilaagrites on saavutatud pioneeride initsiatiivi arendamisel ja töökasvatustöö, ning peatuda probleemidel, mida tuleb silmas pidada eeloleval suvel.

Pioneeride initsiatiiv ja isetegevus

Lastekollektiivi loomine laagris ja selle kollektiivi elu peamise printsiibi — isetegevuse printsiibi — rakendamine on tähtis küsimus. Ei saa normaalseks pidada olukorda, mis paraku on ikka veel esinenud mõnedes pioneerilaagrites, kus juhtiv osa on kuulunud täielikult täiskasvanutele, kus spartakiaadid ja lõkkeõhtud, matkad ja mängud ei ole pioneeritritused, vaid ainult tiritused pioneeride jaoks.

Et pioneerid ise võiksid olla kõige laagris toimuva initsiaatoriteks, selleks peavad pioneeraktiivi hulka kuuluma heade organisatorlike võimetega lapsed, kes on teistele eeskujuks oma käitumisega ja omavad kaaslaste hulgas autoriteeti. Pioneeraktiiv valitakse esimestel laagripäevadel, kuid seda tuleb teha kiirustamata, et lapsed jõuaksid üksteisega tutvuda. Samuti on vajalik, et pioneeridele selgitataks eelnevalt juba rühmades, millised ülesanded on laagris malevanõukogul ja kõigil selle liikmetel, et nad nendest lähtudes saaksid oma kaaslasti vaagida. Paljudes laagrites algab esimene koondus vastastikuse tutvumisega. Kõige pioneerilaagris tutvusid pioneerid kahel esimesel laagripäeval üksteisega rühmades. Nii selgitati välja pioneeraktivistid, instruktorid, sportlased ja isetegevuslased. Teise laagripäeva ennelõunal korraldati rühmanõukogude valimised, rühmaoondustel arutati läbi ka see, keda soovitada rühmade poolt malevanõukogu koosseisu. Õhtul toimunud malevakoondusel esitasid rühmad oma ettepanekud. Rühmade poolt malevanõukogu koosseisu soovitatud pioneere tutvustati maleva liikmetele ja iseloomustati. Nii valiti laagri 12-liikmeline malevanõukogu. Mitmetes laagrites on traditsiooniks anda maleva- ja rühmanõukogudesse valitud pioneeridele eraldusmärgid kätte maleva või rühma rivistusel, et nad kohe algusest peale tunneksid oma vastutust kollektiivi ees.

Kuid hästi valitud pioneeraktiiv ei tähenda veel kaugeltki kõike. Ka laagris võib juhtuda see, mida võime näha mõne kooli pioneerimalevas: on aktivistid, kuid neil pole õigusi ja kohustusi, nad on ainult nimeliselt salgajuhid, maleva- ja rühmanõukogude liikmed. Et omada tõelist aktiivi, on tarvis anda talle reaalsed õigused, õpetada neid õigusi ellu rakendama, anda eluõigus aktiivi algatusele ja isetegevusele, kasutada oskuslikult ära koolide pioneerivate ja pioneerinstruktorid, kellel on küllalt suured organisatsioonilise töö kogemused. Iga pioneer peab end tundma osakesena suurest laagrikollektiivist ja seda mitte ainult selle pärast, et talle on sellest räägitud ja sel teemal vesteldud, vaid selle pärast, et ta täidab iga päev kindlat ülesannet, et tal on oma kindlad pidevad ja ajutised kohustused, mille täitmisest tal tuleb aru anda ning mille täitmata jätmine annab end kohe tunda maleva, rühma või salga elus.

Aktiiv on valitud... Järjekorda ootab maleva ja rühmade tööplaanide koostamine. Kui viimaste koostamisest on lihtsam mobiliseerida osa võtma kõiki rühma pioneere, siis esimese puhul on mõningaid raskusi. Häid kogemusi on siin Klooga I pioneerilaagril, kus kasutati selleks raadiotele. Raadiotele viimases osas esitati pioneeridele küsimus „Mida teeksid sina, et laagris oleks huvitav?“. Vastused tuli viia raadiosõlme. Neid kogunes rohkesti: läheksin kolmepäevasele matkale, õpiksin lõkkel toitu valmistama, lennutaksin paberist lohesid jne. Kui mõne päeva pärast laagri tööplaan välja pandi, võis järjest kuulda: näe, minu mõte, et läheme matkama; mina aga tahtsin, et sööki valmistataks lõkkel... Plaan sai hea ja igaüks tundis end selle kaasautorina, mis tagas ka selle innuka ja püüdliku täitmise.

Arvestades, et laagri tööplaan oleks pioneeride endi koostatud tegevusjuhend, oli Kõõm pioneerilaagris tavaks, et maleva tööplaanile, mis oli välja pandud kuulutuste tahvlile, oli alati alla kirjutatud malevanõukogu esimees. Seejuures jälgisid aga laagriülem, vanempioneerijuht, rühmajuhid ja kasvatajad pidevalt, kuidas täideti maleva ja rühmade tööplaan, seda, mida pidi tegema üks või teine aktivist, et meile õigel ajal abi ja nõu anda.

Pioneerielu kõrgeimaks juhtivaks organiks laagris on malevanõukogu, kes juhib töö planeerimist, teeb kokkuvõtteid rühmade- ja salkadevahelisest võistlusest, organiseerib korrapidamist, kindlustab ülelaagriliste ürituste ettevalmistamist ja korraldamist, jälgib päevarežiimi ja sisekorraeskirjade täitmist. Malevanõukogu koondustel kinnitatakse ka komisjonide ja žüriide koosseisud, spartakiaadide, olümpiaadide ja laagrifestivali juhendid, laagri korrapidajate graafik ja ülelaagriliste võistluste tingimused. Käsmu pioneerilaagris näiteks arutas malevanõukogu põhjalikult rivivõistluse tingimusi, meenutas käsklusi ja määras kindlaks rühmade järjekorra ülevaatusel, andes rühmanõukogude esimeestele täpsed juhendid ettevalmistusteks rühmades. Ülevaatusel žüriiks oli seekord malevanõukogu, kes, teinud rivivõistlusest kokkuvõtte, andis õhtusel rivistusel võitjatele kätte diplomid. Ka tublidele pioneeridele laagriülema käskkirjaga kiituse avaldamine ja aktivistide premeerimine toimus selles laagris malevanõukogu ettepanekul.

Peale selle on igal malevanõukogu liikmel oma konkreetsed ülesanded: malevanõukogu esimees vastutab ülelaagriliste ürituste, võistluste jne. eest, üks nõukogu liige seinalehtede, teine — raadiosõlme töö eest, ülejäänud liikmed — ringide töö, kolhoosi abistamise, oktoobrilaste tähekeste tegevuse jm. eest. Töö niisuguse organiseerimise eeliseks on, et iga malevanõukogu liige ja malevanõukogu tervikuna tegeleb tõeliselt organisatoorse tööga. Malevanõukogu ei tohi laagris olla, nagu seda paraku ikka veel võis mõnedes laagrites näha, omalaadseks „abistavaks“ organiks vanempioneerijuhi või laagriülema juures.

Laagrite kogemused näitavad, et igati on õigustanud end rühmanõukogude esimeeste kutsumine malevanõukogu koondustele. Nii saab malevanõukogu paremini arvestada rühmade soove ja elastsemalt oma tööd planeerida. Peale selle ei ole liiga sageli tarvis kokku kutsuda rühmanõukogude esimehi täiendavale nõupidamisele.

Enamikus laagrites korraldatakse rühmadevahelisi võistlusi. On tarvis, et ka nende juhtijaiks ja selle otsustajaiks, millisele rühmale anda rändvimpel, oleksid malevanõukogud. Paremates laagrites on malevanõukogud nende võistluste korraldamisel arvestanud järgmist: rühma tegevust nädala jooksul (jutustab rühmanõukogu esimees), rühma poolt tehtud ühiskondlikult kasulikke tööd (arvestatakse töökäskude, vastavatesse vihikutesse sissekannete jne. põhjal), magamistubade, koridoride ja laagri territooriumi korrasolekut (arvestatakse, mitu korda on rühm nädala jooksul oma käes hoidnud sanitaaralase võistluse vimplit), osavõttu laagri üritustest ja kohti, mida on rühm saavutanud võistlustel, konkurssidel ja mängudes, malevanõukogu poolt antud ülesannete täitmist. Parim rühm hoiab rändvimplit oma rühmanurgas ja toob selle alati kaasa laagri üldrivistustele. Rühm kantakse laagri autahvilile.

Selline on mõistlik võistluse süsteem laagris. Kuid võib tuua ka vastupidiseid näiteid. Korrapidaja-kasvataja hindab rühmade tegevust viie palli süsteemis: hommikuvõimlemise eest — 4, rivi eest — 5, jne., märkides need hinded suurde tabelisse. Päeva lõpul liidetakse hinded kokku ja kuulutatakse välja parim rühm. Selliste „võistlustega“ on ammu aeg lõpetada. Kui me eemaldame pioneeriaktiivi võistluse otsesest korraldamisest, siis toimub see eelkõige rühmajuhtide ja kasvatajate, mitte aga pioneeride vahel. Ning pole siis imestada, kui mõnes laagris ei haara võistlused lapsi üldse.

Et laagri kogu sisulise töö aluseks on pioneeriastmed, siis tuleb pärast seda, kui tööd pioneeriastmetega on arutatud pedagoogika nõukogus, tingimata arutada ka malevanõukogus ja rühmanõukogudes. Pioneeridele endile tuleb anda võimalus valida töövorme (ringid, salga- ja rühmaüritused jne.) üksikute nõuete täitmiseks ning leida endi keskest aktiviste, kes on võimelised ühe või teise nõude täitmisel teisi juhendama. Uhele malevanõukogu liikmetest peab töö astmenõuetega jääma kindlasti alaliseks ülesandeks. Laagrisse tulles võtavad lapsed kaasa pioneeri isik-

likud raamatud, et oleks näha, millised nõuded neil on täidetud ning et saaks sissekanda ka laagris täidetud nõuded. Siinjuures rõhutagem, et töö astmetega laagris ei tohi olla ainult ühepoolne, s. o. ainult uute astmealaste teadmiste ja oskuste andmine, vaid ka olemasolevate kontrollimine.

Suurt tähelepanu nõuab ka rühmade töö organiseerimine, sest just rühmades saab kõige paremini kasvatada laste omaalgatust ja aktiivsust, ergutada nende loovaid mõtteid. Rühmade töö on aga näidanud, et see pole veel vajalikul tasemel. Sageli kalduvad nad dubleerima ülelaagrilisi üritusi. Tööd rühmas peavad juhtima lapsed ise. Rühmajahi ja kasvataja ülesandeks on neid selles suunata, mitte aga ise kõike ära teha. Ainult selline kollektiiv, kus töötavad kõik pioneerid, on tööväimeline. Klooga I pioneerilaagris oli möödunud suvel esimese rühma, kolmanda astme pioneeride elu kindlaks seaduseks teha kõik ise. See andis rühmale oma näo, toreda ja tööka.

Ja lõpuks veel üks tähelepanek, mis väljendub mõttes, et igas laagris peaks olema ka oma pioneeriaktiivi kool, kus lapsed saaksid praktilisi organisatsioonilise töö kogemusi. Sellega teeb pioneerilaager ära suure tänuväärse töö, valmistades suvel koolidele ette paljusid pioneeriaktiviste, kasutades neid samaaegselt laagri töö paremaks korraldamiseks. Mida siis laagri ja kooli aktivistidele õpetada? Nendes laagrites, kus seda on tehtud, olid plaanis järgmised küsimused: 1) töö planeerimine salgas, rühmas ja malevas; 2) tehtud töö kontroll ja arvestus; 3) poliitinformatsioonide korraldamine salgas ja rühmas; 4) pioneeririvi, raporti andmine, rühma ülesrivistamine; 5) kohtnikuks olemine ühel-kahel spordimängul, hommikuvõimlemise tegemine salga ja rühmaga, ujumisoskuse omandamine, esmaabi andmine õnnetusjuhtumite korral; 6) matkade ettevalmistamine ja läbiviimine; 7) tantsude õpetamine salgas ja rühmas, mängude korraldamine; 8) rühmanurga ja pioneeritoa sisustamine, seinalehe väljaandmine; 9) ühe-kahe mänguasja valmistamine noorematele; 10) herbaariumi kogumine ja vormistamine, oskus ravimtaimi korjata; 11) morsetähestiku ja teiste signaaliseerimise viiside tundmine; 12) trummilöömise oskus.

Kas võtta plaani kõiki või osa nendest küsimustest, lisada midagi juurde — see sõltub laagri tingimustest ja võimalustest, kuid ülaltoodu kätkeb endas pioneeriaktivistide kõige rohkem vaja minevaid teadmisi, millest paljusid on eriti hea omandada suvel. Laagris tuleks korraldada ka selliseid õppusi, mis pioneerid jutustaksid üksteisele oma maleva, rühma ja salga tegevusest, huvitavatest pioneeritöödest jne. Laager võib ja peab olema pioneeritöö kogemuste vahetamise suurepäraseks kohaks.

Initsiatiiv ja isetegevus on omadused, mis ei teki lastes iseenesest. Neid on tarvis oskuslikult ja taktitundeliselt kasvatada. Seega muutub kõigi täiskasvanute tegevus laagris küll keerulisemaks, kuid peab saama ka paindlikumaks, et, toetudes täielikult pioneeriaktiivile ja malevanõukogule, oleks võimalik neid samaaegselt ja märkamatuks ka suunata ning abistada.

Töökasvatus

Suvel pärast pingerikast õppetööd tuleb lastele luua maksimaalsed võimalused punkkamiseks. See aga ei tähenda hoopiski, et füüsiline töö peab kõrvale jääma. Töö on tähtis kasvatusvahend, mis aitab kaasa laste moraalsete omaduste ja kasulike harjumuste kujundamisele. Laagris on palju vorme laste osavõtuks jõukohasest tööst: iseteenindamine eluruumides, sööklas ja köögis, korrapidamine, laagri territooriumi korrashoid, töö ringides ja laagriaias, töökodades ja eiukondliku teenindamise kombinaadis, timurlus, nooremate abistamine, töö kolhoosipõldudel ja -farmides. Rangelt piiritleda ühiskondlikult kasuliku töö raame pioneerilaagris on raske, sest prakti-

liste tööde valik sõltub laagri asukohast, tingimustest, materiaalsest baasist ja teistest asjaoludest. Oluline on aga see, et pioneerilaager aitaks kaasa armastuse kasvatamisele füüsilise töö vastu, lastele vajalike tööoskuste ja -harjumuste andmisele, mida taotleme kogu praeguse koolielu ümberkorraldamisega.

Peatugem kõigepealt iseteenindamisel ja korrapidamisel laagris, mis aitavad pioneere aktiveerida, nendes distsipliini- ja vastutustunnet süvendada ning nendele kasulikke tööharjumusi anda. Hästi olid mõlemad mainitud tööloigud korraldatud möödunud suvel Elva pioneerilaagris. Kõhe pärast laste saabumist tutvustati neile laagri kodukorda ja nõudeid iseteenindamisel. Eeskujulikult korras magamistoad kõnelesid sellest, et lapsed tulid oma ülesannetega hästi toime. Ise tehti üles voodid, pühiti tolm ja pesti põrandad. Igati korras olid ka üleriie ja jalatsite panipaigad. Hoolega jälgisid kasvatajad, kuidas lapsed täitsid hommikusel ja õhtusel pesemisel hügieeninõudeid. Ka oma sokid-sukad ja sitskleidid-pluusid pesid ning triiksid pioneerid ise. Igal rühmal oli selleks ette nähtud nn. pesupäev. Laste kasutada olid veeämbrid, pesunõud ja küürimislauad, ka olid kõigil rühmadel oma triikraud. Narva-Jõesuu tekstiilitöötajate pioneerilaagris tegid palju kasulikke iseteenindamisel timurlaste komandod. Kellele ei meeldiks, kui hommikul laagri territooriumi koristama minnes leiad selle juba puhtana? Ja kas koristajatel polnud hea meel, kui nad hommikul leidsid eest puhtad üldkasutatavad ruumid? Tavaliselt võis iga salaja tehtud töö lähedalt leida sildikese „4-liikmeline timurlaste komando“, „9-liikmeline timurlaste komando“ jne. Nii avaldati neile tänu ka laagri rivi ees.

Iga päev pidas Elva laagris korda üks rühm (osa rühma liikmeid hommikupoolikul, teine õhtupoolikul). Laagri värvavas oli kaks korrapidajat, kes jälgisid, et laagrisse ei pääseks kõrvalisi isikuid, teatasid külaliste tulekust, kontrollisid, kas laagrist väljuvatel pioneeridel on selleks luba, jne. Laagri territooriumil valves olevad pioneerid hoolitsesid selle eest, et lapsed hoiaksid laagri ümbruse korras ja käituksid korralikult. Kaks pioneeri olid järve ääres, et korrale kutsuda neid, keda ebaõigel ajal meelitas järvevesi. Peale selle olid pioneerid-korrapidajad kahekaupa valves veel laagri telefoni ja iga maja juures. 10-liikmeline korrapidajate brigaad töötas iga päev sööklas, tuues kööki puud, abistades köögitöötajaid toidutegemisel, kattes laudu, serveerides toite ja koristades pärast söögiaega söökla. Mõnedes laagrites on korrapidamisel antud eri ülesanded igale salgale. Näiteks: üks salk on sööklas, teine valvepostidel, kolmas on sanitaarsalk. Viimase ülesandeks on jälgida, kuidas pioneerid end pesevad, korrastavad oma magamisruumid jne.

Kindel ülesannete jaotus, sissepääsuload, korrapidajate käesidemed, valvepostid, telefoniside ja raportid on aidanud muuta selle lihtsa ja igapäevase asja — korrapidamise laagris — haaravaks ja elavaks.

Polütehnilise õpetuse ja töökasvatuse seisukohalt on oluline töö laagri töökodades, kombinatides ja ringides. Viimastest tuleks esile tõsta osavate käte, lennumudelismi, telefonistide, käsitöö, meteoroloogide, noorte naturalistide ja zooloogide ringe.

Vääna-Jõesuu pioneerilaagris tegid pioneerid palju kasulikke laagri töökojas, mida juhatab Tallinna 1. raudteekeskkooli kommunistlik noor V. Žbanov. Puutöökojas valmistati laagri prügikaste, seinalehtede aluseid, stardipakke ja puusepatööriistu: kolmnurki, hõõvlipakke, saeraame, kruvikeerajate päid. Plekkseppadele kingiti terve kollektsoon puuhaamreid. Viimased tegid laagri tarbeks prügikühvleid jm. Puu- ja plekkseppade ühistööna valmisid karnevali dekoratsioonid. Laagri meistri meeste tööd korraldati näitus. Pioneerid viisid oma koolidesse kaasa toradaid kingitusi: omavalmistatudööriistu, lauamänge, mudeleid. Iga vahetuse lõpul said mitmed pioneerid kätte tõendi käsitöömeistri, mudeliehitaja ja teiste alade instruktorikatsete sooritamise kohta.

Narva-Jõesuu tekstiilitöötajate pioneerilaagris töötas jalanõude parandamise töö-

koda, mille juhatajaks oli pioneer. Seal tehti lihtsamaid parandustöid. Igale pioneerile, kes tõi oma kingad „teenustöökotta“, anti sellekohane kviitung, kuhu oli märgitud ka töö kättesaamise kuupäev ja kellaeg.

Elva pioneerilaagris töötas kasvataja sm. Mooritsa juhtimisel hästi osavate käte ring, kus õpiti harjadele, labidatele ja rehadele varsi tegema ning küülikutele puure valmistama. Kose-Lükati pioneerilaagris koondas kasvataja sm. Varm kõik looduse sõbrad noorte naturalistide ringi. Pidevalt hoolitseti tibude ja küülikute eest, valmistati laagri läheduses kasvavatest lilledest herbaarium, hakati rajama kiviktaimlat. Mitmendat suve järjest on Vääna-Jõesuu pioneerilaagris tegutsenud edukalt noorte zooloogide ring. Laagri elavnurgas hooldati küülikuid ja tibusid, haned elasid laagri õuel tillukeses basseinis. Laagriaja jooksul said zooloogiaringi liikmed selgeks hanede, kanade ja küülikute eest hoolitsemise. Enamik nendest sai vahetuse lõpul kätte pioneeriistruktor-loomakasvataja märgi.

Nendes laagrites mõisteti, et peale kasulike tööskuste andmise on ringides ja töökodades oluline teha just seda, mis on vajalik kõigile: laagriale, koolile, ringile, rühmale jne., et lapsed näeksid oma töö vajalikkust ja tunneksid selle puhul vastutust. Millist vastutust ja rõõmu neile usaldatud ülesandest said aga näiteks tunda ühe Klooga pioneerilaagri peavärvavas olevad korrapidajad, kui teine värv oli valveta ja sealt pääsesid laagrisse kõik, kes seda soovisid? Või teine näide. Käsmpioneerilaagris oli lastel iseteenindamiseks vähe harjasid, puudus oli prügikastidest. Nii nenditi pedagoogika nõukogus ning hakati neid muretsema ametiühingu vabariikliku komitee kaudu. Harjad saadi, kuid polnud varsi. Jälle oodati... Ometi oli laagril olemas oma puutöötuba, kuid kellelgi ei tulnud mõttesse pioneere rakendada vajalike esemete valmistamisele. Mõnedes laagrites on saanud tavaks valmistada igasuguseid tarbetuid esemeid (põletatud mustritega kepid, karbid jne.). Ka sellest tuleb loobuda.

Ringide töö planeerimine laagrielu kiire tempo juures ei ole lihtne. Et tegevus töökodades ja ringides saaks olla edukas, peab selleks olema ette nähtud kindel aeg. Osas laagreis on selleks ennelõuna, osas pärastlõuna. Enamikus laagrites toimus ringide töö 2—3 korda nädalas, välja arvatud pühapäevad ja suurte võistluste päevad, mitmesuguste tehnika- ja põllumajandusalaste ringide rohkusega pole tarvis laagris üle pakkuda. Kogemused näitavad, et parem vähem, aga selle eest hästi tegutsevaid ringe.

Laste ühiskondlikult kasulik töö laagris ei või piirduda ainult laagrisisese tegevusega. See peab ilmingimata haarama ka selliseid löike, nagu ravimtaimede kogumine, töö kolhoosipõllul ja -farmis, metsamajandis ja aiandis. Tutvumine sovhoosi ja kolhoosi eluga, rajooni seitsme aasta plaaniga, kolhoosnikute tööst osavõtmine aitavad pioneeridel paremini mõista meie seitseaastaku suurust, kasvatavad nendes valmisolekut anda omapoolne panus üldrahvalikku üritusse. Narva-Jõesuu tekstiilitöötajate pioneerilaagri pioneerid töötasid välja mitusada tööpäeva Sinimäe sovhoosis ja abistasid metsamajandit, tehes sinna mitmepäevaseid ekskursioone. Oõbiti telkides ja korraldati lõkkeõhtu. Elva pioneerilaagri pioneerid käisid abiks põllutöödel Kureküla sovhoosis ja esinesid kohalikele elanikele isetegevusettekannetega. Pioneerid panid käed külge ka vennaskalmistu korrastamisel ja kaunistamisel, valmistasid tõrvikuid rajooni noorte suvepäevade lõpupidustusteks jne.

Üldiselt tuleb aga märkida, et mitmetes laagrites on olnud pioneeride ühiskondlikult kasulik töö väljaspool laagrit, eriti aga põllumajanduses, juhuslik. Eeloleval suvel tuleks laagritöötajatel luua kindlamad vastastikused suhted kolhooside ja sovhoosidega. Igas vahetuses võiksid laagrite malevanõukogud sõlmida ümberkaudsete kolhooside juhatustega lepingu, kohustudes täitma kindlaid tööülesandeid ja saades vastutasuks soodustusi sõrtpordi, varase aedvilja jm. näol.

Armastuse kasvatamisele töö ja tööinimeste vastu aitavad kaasa ka kohtumised

tööeesrindlastega, kommunistliku töö brigaadide liikmetega, ekskursioonid, vestlused, filmid, mängud jne. Kehra laagri pioneerid käivad igal aastal ekskursioonidel kohalikus tselluloosi- ja paberikombinaadis, tellise- ja leivatehases, sidekontoris ja jaamas, elvalased aga tutvuvad kohaliku trükikoja ja limonaaditehase, Nõo šenillitehase ja Tõravere veskiga. Väga oluline on ka töös silma paistnud pioneeride esiletõstmine. Mitmetes laagrites olid juba mullu stendid „Neile ütleb malev aitäh!“, „Meie panus seitseaastakusse“, „Huvitavate ja kasulike tegude päevik“ jt. Ka rühmanurkades võis leida alajaotusi, nagu „Rühma tööraamat“, „Mida me õppisime laagris?“, „Nende üle on rühm uhke“ jne. Niisuguseid stende, albumeid ja nurki olgu igas laagris. Tänavu suvel peavad eespool toodutele lisanduma kindlasti ka sellised, nagu „NLKP XXII kongressi eel“ ja „Meie panus kaksaastakusse“.

Teatavasti startisid möödunud aasta sügisel kõik meie maa pioneerimalevad pioneeride kaksaastakusse, millega tähistatakse pioneerorganisatsiooni 40. aastapäeva. Suvi avab kaksaastaku tegude jätkamiseks head võimalused, kuid toob kaasa ka raskusi. Viimased seisnevad selles, et paljudes malevates jääb tegevus soiku, lapsed sõidavad laiali. Järeldus saab olla ainult üks: võistlusest kaksaastaku ülesannete täitmise eest peavad osa võtma ka pioneerilaagrid. Milliseid töövorme soovitada? Eelmiste suvede kogemused ei anna siin midagi. Küll aga pakub nii mõndagi õpetlikku koolide viimaste kuude töökogemuste tundmaõppimine. Siit leiab nii mõndagi, mida saab rakendada ka laagris (kolhoosnike abistamine noorloomade talitamisel, küülikute ja tibude kasvatamine, rahvaste sõpruse nurkade sisustamine jpm.). Kuid on olemas veel üks raskus. Meil on ka malevaid, kus kõik pioneerid ei tea hästi oma kohustusi kooli, samuti rajooni ulatuses. Seda põhjusel, et meil on veel üksikuid pioneeritöötajaid, kes pole seni mõistnud kaksaastaku peamist väärtust — seda, et lapsed tunneksid end osavõtjatena üldisest suurest üritusest, tunneksid rõõmu ja uhkust üldrahvalike ülesannete lahendamisele kaasaaitamise üle. Sellepärast oleks tarvis, et linnade ja rajoonide pioneerorganisatsioonide nõukogud pöörduksid kõigi pioneeride poole üleskutsega jätkata kaksaastaku tööd ka suvel, meenutaksid nendele kohustusi, mida võttis endale linna ja rajooni pioneerorganisatsioon, ning annaksid nõu, mida neist oleks võimalik täita laagris. Nende üleskutsete arutamine laagrite malevanõukogudes ja -koondustel, kus ka lapsed ise saaksid oma sõna öelda, aitaks seda küsimust kõige paremini lahendada.

Laagrite kogemused näitavad, et töökasvatuse tuleb samuti planeerida kogu laagriperioodiks, eri vahetusi arvestades, ja leida selleks iga päev sobiv aeg. Enne lõunat on otstarbekad järgmised tööd: iseteenindamine, töö töökojas, laagri heakorrastamisel, kolhoosis ja laagri aias ning ekskursioonid. Pärast lõunat toimuvad ringitöö, koondused, vestlused jne. Töökasvatuse huvides peaks laagris olema tööõpetuse õpetaja (töökoda, osavate käte, mudeliehitajate ring jne.), bioloogiaõpetaja (aed, küülikufarm, töö kolhoosis, ekskursioonid loodusesse jne.), geograafiaõpetaja (geograafiaväljak, meteoroloogilised vaatlused, matkad jne.) ning füüsikaõpetaja (tehnikaring, töökoda, raadiosõlm, ekskursioonid tööstusse jne.).

Eespool pole muidugi ammendavalt käsitletud kõiki laste initsiatiivi arendamise ja töökasvatuse võimalusi pioneerilaagrites. Neid on tunduvalt rohkem. Olemasolevate võimaluste täielik ärakasutamine, samuti uute leidmine nõuab kõigilt laagritöötajailt loovat suhtumist oma töösse ning lähtumist põhiamõttest, et kooli ja elu sidemete tugevdamine seab ka pioneerilaagritele senisest suuremad ja vastutusrikkamad ülesanded.

Kool ja pioneerimalev suvel

L. PRITS

Õpilaste suvepuhkus on ukse ees. Kuid see ei tähenda, et suvel peaks katkema ka kooli töö laste kasvatamisel. Kooli ülesandeks on teha kõik selleks, et siduda õpilasi mitmesuguste ürituste ja töövormidega, mis kindlustaksid sihikärsuse nende suvises tegevuses ja annaksid sellele kasvatuslikult õige sisu.

Millised nõuded seisavad suvel rajoonide ja kooli ees ning kuidas neid on seni täidetud?

Olemasolevate kogemuste alusel võime öelda, et laste suvevaheaeg möödub sisukalt ainult seal, kus nende suvine tegevus ei ole jäetud üksikute pedagoogide, isegi mitte üksikute koolide ega organisatsioonide asjaks, vaid kus sellest võimalust mööda võtavad osa kõik organisatsioonid ja asutused.

Juba paar aastat tagasi tegi Tallinna Pioneerorganisatsiooni Nõukogu katset laste suvepuhkuse sisukaks korraldamiseks koos kooliväliste lasteasutuste, mitmete kinoteatrite, nukuteatri, lasteajakirjanduse ja -raadio, spordiorganisatsioonide ning mitmesuguste kultuuriasutustega.

Töötati välja ühine õpilaste suvevaheaja veetmise plaan. Selles olid igaie organisatsioonile ja asutusele kindlaks määratud päevad, millal keegi laste tegevust pidi sisustama.

Plaan oli koostatud nii, et igal nädalal toimus mitu suuremat massiüritust, millest võisid osa võtta nii linnalaagrid tervikuna kui ka need õpilased, kes veetsid suvevaheaga linnas omaette. Kuigi esialgu ei suudetud ära kasutada kõiki võimalusi ja kogemuste puudumise tõttu ei olnud need üritused alati küllalt laiahaardelised, näitasid tulemused ometi, kui suur jõud peitub ühises, kindlalt plaanipärasel töö organiseerimises.

Möödunud kevadel pidasid endise Lihula (praegu Haapsalu) rajooni Koonga 8-klassilise kooli õpetajad selles küsimuses lastevanemate koosolekuid mitte koolis, vaid kolhoosides. Sellega saavutati nii kolhooside juhatuste kui ka lastevanemate otsene osavõtt õpilaste suvepuhkuse korraldamisest, ühtlasi anti laste tööle ning vaba aja veetmisele kolhoosides õige kasvatuslik suund.

Võru rajooni täitevkomiteelt on pioneerid alati leidnud abi ja toetust suvevaheajaks valmistumisel. Rajooni juhtivate organite tähelepanelik suhtumine on soodustanud ka rajooni kolhooside ja ettevõtete toetust koolidele. Kahtlemata on see üheks oluliseks teguriks, et just Võru rajooni peaaegu kõik koolid võisid möödunud suvel avada pioneeridele malevalaagrid.

Teiseks järelduseks, mille võime teha olemasolevatest kogemustest, on see, et õpilaste suvepuhkusele tuleb hakata mõtlema võimalikult varakult, juba talvel.

Väga õigesti on sellest aru saanud Narva linna haridusala töötajad. Juba k. a. märtsikuus oli õpilaste suvepuhkuse küsimus arutusel ELKNU Narva Linnakomitee pleenumil. 11. aprillil kuulati linna täitevkomitee istungil selles küsimuses ära haridusosakonna juhataja ettekanne. 14. aprillil toimunud pioneerinõukogu pleenumil, millest võtsid osa kõigi koolide esindajad ning eelmisel suvel pioneeridega aktiivselt töötanud kommunistlikud noored, anti koolidele edasi juba konkreetsed üles-

anded ning plaanid. Samas rääkisid ka koolide esindajad oma plaanidest. Nii võiski Narva Linna Pioneeriorganisatsiooni Nõukogu juba 20. aprillil Eesti NSV Pioneeriorganisatsiooni Nõukogu büroole ette kanda konkreetsetest suveplaanidest nii linna kui ka üksikute koolide ulatuses.

Täpse ülevaate saamiseks linna jäävatest lastest trükkis Narva pioneerinõukogu ankeedi: „Missugused on sinu plaanid suveks?“ Ankeedile kirjutavad lapsed, kus nad oma suvevaheaja veedavad ning millega tahavad tegelda. Kõikidele pioneeridele, kes lähevad suveks linnast ära, antakse rühmanõukogude poolt mitmesuguseid astmenõuete täitmisega seotud ülesandeid. Ankeetide alusel on pioneerinõukogul võimalik korraldada linna jäävatele lastele huvitavat tegevust kas spordikooli, linnalaagri, lasteklubi või pioneerimaja kaudu.

Suvel on eriti tähtis, et töö organiseerimisest võtaks osa võimalikult laialdane aktiiv ja et see aktiiv saaks aegsasti vajaliku ettevalmistuse. Pedagoogidele, pioneeritöötajatele ning kooliväliste lasteasutuste töötajatele tulevad Narvas appi pensionärid, kommunistlikud noored ja pioneerinstruktorid. Möödunud suvel organiseerisid pensionärid 3. keskkooli piirkonnas lasteraamatukogu, õpetasid isetegevusettekandeid, korraldasid raamatute ühislugemist jne.

Suvel linnas viibivad kommunistlikud noored said komsomolikomiteedelt ülesande tööks lastega linnalaagris, majavalitsuste juures või mujal.

Maikuu alguses toimus seminar ametiühingute pioneerilaagrite kaadrile. Kuni 15. maini korraldas pioneerimaja seminarid nende alade pioneerinstruktoreile, keda läheb kõige rohkem vaja laagrites ning majavalitsuste juures (mängujuhid, matkajad, fanfaristid, jutupaunikud jt.), spordikool aga korraldab seminari spordialade pioneerinstruktoreile ja lastega tööle suunatavaile kommunistlikele noortele.

Pole kahtlust, et nii põhjalik ja õigeaegne ettevalmistus tagab Narva õpilastele sisuka suvepuhkuse.

Kolmandaks põhinõudeks on, et laste suvevaheaja organiseerimisel kasutataks kõiki võimalikke töövorme.

Niisugused suvise töö vormid, nagu ametiühingu pioneerilaagrid ja pioneeride linnalaagrid, pioneeriaktiivi laagrid, mitmesuguste organisatsioonide ja asutuste poolt korraldatavad massiüritused jms. on juba kõikjal juurdunud. Traditsioonilisteks on kujunenud rajoonide ja linnade pioneeride kokkutulekud. Valga rajoonis korraldatakse selgi suvel jälle sõpruslaager, millest võtavad osa vene, läti ja eesti pioneerid. Narva Pioneeride Maja organiseerib lastest kontserdibrigaadi, kes hakkab teinudama pioneerilaagreid ja linnas puhkavaid lapsi.

Kõigil neil töövormidel on aga üks suur puudus: need kõik on vähemal või suuremal määral ajutised ega suuda haarata kaugeltki kõiki lapsi.

Põhiliseks laste suvepuhkuse organiseerijaks jääb ikkagi kool. Ka kool peab selleks kasutama kõige mitmekesisemaid vorme. Millised neist on sobivamad, oleneb eeskätt kohalikest tingimustest.

Aeg-ajalt on võimalik korraldada üritusi klassiga: käia ekskursioonidel, tööl kooliaias, võtta osa kooli ettevalmistamisest uueks õppeaastaks. Tallinna 25. keskkooli 6. klass näiteks võttis möödunud suvel osa ehitustöödest, kooliümbruse kaunistamisest jne.

Linnas võivad suvel edukalt tööd jätkata ringid. Nii tegutsevad eeloleval suvel kõigis Narva koolides noorte naturalistide ringid ja kehakultuurikollektiivid. Geograafiringid jäävad tööle 4., 6. ja 7. kooli juurde. Maal, kus lapsed on vaheajal laiali, on ringide regulaarset tööd raskem korraldada.

Neilgi töövormidel on see viga, et nad haaravad lapsi ainult osaliselt ega lase ennast kohandada suviste tingimustele, millal kool ei ole laste elu ning tegevuse keskuseks. Seepärast tuleb koolidel suvevaheajal oma töö raskuspunkt üle kanda pioneerorganisatsioonile. Tegelikult on näidanud, et pioneerorganisatsioon on

suurepäraselt võimeline kohanduma igasugustele tingimustele, on suuteline alati oma töö üle kandma sinna, kus on lapsed. Tähendab, suveperioodil peabki pioneerorganisatsioon muutuma laste elu ja tegevuse keskuseks.

Peamiseks õpilaste suvepuhkuse organiseerimise tugipunktiks peavad muutuma laste elukohas loodud pioneerirühmad ja -salgad. Möödunud suvel töötasid need rühmad Kingissepa, Narva, Harju, Võru, Tapa ja paljudes teistes rajoonides ning linnades.

Rühmade ja salkade loomisel elukoha järgi kehtib üks põhimõte: need tuleb luua võimalikult lähestikku elavatest pioneeridest. Siinjuures ei ole tähtis, et ühte rühma või isegi salka kuuluksid üheeaalised pioneerid. Ühises tegevuses on alati võimalik leida jõukohaseid ülesandeid kõigile. Iseseisvas töös ja tegevuses on aga vane mad pioneerid noorematele just organisaaatoriteks ning õpetajateks.

Linnades on taoliste rühmade ja salkade moodustamisel aluseks paljukorterilised majad, tänavad, majavalitsuse piirkonnad. Rühmi juhib aga ikkagi kool ja vastava kooli malevanõukogu. Narva kogemuste alusel ei saa pidada kinni põhimõttest, et iga kool ja malev töötaks ainult oma õpilastega. Narvalased jaotasid linna territoriaalselt koolide vahel ja iga kooli ülesandeks oli rühmade loomine kõigi laste jaoks oma kooli piirkonnas.

Maal jääb nende rühmade ja salkade moodustamisel aluseks kolhoosi- ja sovhoosiküla. Õpilasbrigaadid pole meil enam ammu uudiseks. Need tulebki ümber organiseerida pioneerirühmadeks ja -salkadeks, millel on palju kindlamad kasvatuslikud põhimõtted, palju tugevam organisatsiooniline kuju ja palju mitmekülgsem tegevusprogramm. Ka siin kaovad ära piirid seitsme- ja kaheksaklassiliste koolide ning algkoolide vahel ja kogu töö korraldamist oma kooli piirkonnas juhib seitsme- või kaheksaklassiline kool. See aga eeldab, et nende koolide õppenõukogud planeeriks õpilaste suvepuhkuse kooskõlastatult oma piirkonna algkoolide õpetajatega.

Pioneerirühmadele ja -salkadesse kuuluvad muidugi ainult pioneerid, kuid nende otseseks ülesandeks on oma tegevusse kaasa haarata kõiki lähikonnas elavaid lapsi. Nagu näitavad Koonga 8-klassilise kooli ja teiste koolide kogemused, ei ole see mingiks probleemiks. Seepärast võimegi rääkida nende rühmade ja salkade tööst kui kõigi õpilaste suvevaheaja organiseerimise põhivormist. Järelikult on nende loomine ja töö abistamine kohtadel kõigi õpetajate ühiseks ülesandeks.

Möödunud kevadel, juba aegsasti enne koolitöö lõppu, toimus Kadrina keskkoolis pioneerirühmade ja -salkade moodustamine laste elukoha järgi. See ei piirdunud ainult nende koosseisude kindlaksmääramisega. Toimused aktiivi valimised, koostati tööplaanid, lepiti kokku kommunistlike noortega, kellelt pioneeridel oli võimalik suvel saada nõu ja abi.

Suviste rühmade töös on oluline, et igal rühmal, veel parem isegi igal salgale, oleks oma baas, nn. staap. Koolimaja lähedal töötaval rühmal võib selleks olla pioneerituba, linnades mõni majavalitsuse ruum, kolhoosides punanurk vms. Maapioneerid võivad selleks ehitada ka ise onni või kasutada mõnda tühja küüni. Selline staap pakub pioneeridele palju huvitavaid võimalusi, peasi aga — see on pidepunktiks, keskuseks rühma suvises töös.

Ja lõpuks veel üks nõue, millest oleneb rühmade ja salkade töö püsivus ning edu laste elukohas. Igale rühmale tuleb anda malevanõukogu poolt mingi kindel ülesanne. See paneb rühma tööle aluse, annab nagu konkreetse põhjenduse rühma olemasolule. Kadrina koolis oli selliseks ülesandeks möödunud suvel kooli lähedal loodud rühmal töö kooliaias, küülikufarmis ja koolimaja ehitusel, „Kalevipoja“ kolhoosis loodud rühmal aga töö kolhoosi aiandis. Koonga kooli kõik neli rühma said ülesande töötada oma kodukolhoosi põllul teatud arvu päevi jne. Eeloleval suvel seisab aga Koonga kooli rühmadel ees ülesanne uurida, kuidas said alguse nende kodukolhoosid. Selle töö jaotab rühmanõukogu ära salkade vahel.

Peaülesande täitmisega kaasneb mitmekülgne ja huvitav tegevus. Kadrina kooli pioneerid käisid möödunud suvel koos ujumas, korraldasid paadisõite, ekskursioone võitvõistlusesse ja tarklusevabrikusse, matkasid, mängisid, tegid sporditreeninguid jm.

Lapsed peaksid ka suvel olema kursis päevasündmustega. Selleks viivad vanemad pioneerid rühmades süstemaatiliselt läbi poliitinformatsioone, ajalehe ühislugemisi, kasutades peamiselt „Sädemes“ ja „Pionerskaja Pravdas“ ilmunud materjali.

Koonga kooli vanempioneerijuht soovib kokkuvõtete tegemiseks ära kuulata malevanõukogus sügisel, enne aruande-valimiskoonõust suviste rühmade nõukogude esimeeste aruanded tehtud tööst. Teades juba kevadel, et ees seisab aruanne, püüavad rühmad kindlasti paremini täita malevanõukogult saadud ülesannet.

Lõpuks veel üks töövorm, mis ei tohi puududa ühegi kooli suviste ürituste plaanist. See on pioneerimaleva laager. Iga aastaga kasvab meie vabariigis koolide arv, kes oma pioneeridele sellise laagri korraldavad. Võru rajoonis viibis möödunud suvel malevalaagrites ligi 1800 õpilast. Kogemused räägivad sellest, et malevalaager on üks eredamaid õpilaste üritusi.

Kõige rohkem muret teeb koolidele toitlustamine laagris. Kuid üha kasvav malevalaagrite arv räägib, et sellest raskusest on võimalik üle saada. Kõigepealt tuleks tõsisemalt kaaluda kooli enda sisemiste ressursside jaotamist. Sageli nõuab ju ühe klassi pikem ekskursioon rohkem kulu kui kogu maleva nädalane laager. Malevalaagri organiseerimisel tulevad aga koolile meeeldi appi kolhoosid, sovhoosid, tööstusettevõtted ja ametiühingu-organisatsioonid. Ka lastevanemad ei keela oma kaasabi. Seda tõestasid näiteks k. a. kevadel Võru 1. keskkoolis selles küsimuses klasside kaupa peetud lastevanemate koosolekud. Õige selgitustöö tulemusena võib Võru 1. keskkooli pioneerimaleva rõhuga enamuse oma pioneeridest laagrisse saata.

Maakoolides, kus lapsed on pidevalt seotud põllutöödega, peaks malevalaager kujunema 7—10-päevaseks vahelduseks ja aktiivseks puhkuseks, kus pearõhk on asetatud spordile, mängudele, pioneeriteadmiste rakendamisele, ühistele lõkkeõhtutele jne.

Linnakoolide malevalaagrite ülesandeks peaks aga olema selle kõrval ka õpilaste tutvustamine põllutöödega ja kolhoosieluga. Seepärast on mitmed linnakoolid hakanud oma õpilastele korraldama nn. töö- ja puhkelaagreid, mis kestavad paar nädalat ja rohkemgi. Selleks lepatakse aegsasti kokku mõne kolhoosi või sovhoosiga, mille territooriumil laager avatakse. Osa päevast abistavad õpilased kolhoosi, saades vastutasuks toiduaineid. Ulejäänud osa päevast kasutatakse aga pioneeritööks ja puhkuseks.

Varakult ja põhjalikult läbimõeldud suvevaheaja plaan, milles on arvestatud iga õpilase võimalikult pidevat rakendamist ühisele organiseeritud tegevusele, tagab lastele sisuka ja kasuliku puhkuse. See aga omakorda kergendab märgatavalt kooli tööd laste kommunistlikul kasvatamisel ja eluks ettevalmistamisel. Seepärast peab õpilaste suvepuhkus olema iga kooli, iga pedagoogi, iga nõukogude inimese südameasjaks.

C-vitamiini tähtsus õpilaste toidus

S. KALLAS,

Tallinna Epidemioloogia, Mikrobioloogia ja Hügieeni Teadusliku Uurimise
Instituudi vanem teaduslik töötaja

Elu- ja arenguprotsesside normaalse kulgemise üheks tingimuseks on täisväärtuslik toit, mis peale valkude, süsivesikute, rasvade ja mineraaloolade peab sisaldama ka piisavas koguses vitamiine.

Vitamiinid on orgaanilised ühendid, nn. bioloogilised katalüsaatorid, mis on organismile vajalikud toitainete omastamise ning ainevahetus-, kasvu- ja arenguprotsesside normaalseks kulgemiseks.

Vitamiinide vähesus põhjustab häireid organismis, mida nimetatakse hüpovitaminoosiks. Mõne vitamiini pikemaajaline puudumine võib esile kutsuda haiguse — avitaminoosi, mis võib lõppeda isegi surmaga.

Avitaminoosidest on üldtuntud tuhandaastase minevikuga skorbuut, mida põhjustab C-vitamiini (koos sellega ka P-vitamiini) puudumine toidus. Skorbuudi nähtudeks on igemete paistetus, haavandumine ja veritsemine, hammaste väljalangemine, verevalumid kudedes ja nahas, mao- ja soolteverejooksud, kehveresus ja jõu langus. Kunagi kartsid meremehed skorbuuti kui kindlat surma. See oli täiesti põhjendatud, sest möödunud sajandeil suri meremehi skorbuuti rohkem, kui neid langes merelahingutes. Kuulus meresõitja ja maadeavastaja James Cook (1728—1797) võttis merereisidele kaasa sidruneid, mis sisaldavad 0,04% ehk 40 mg % C-vitamiini (C-vitamiini sisaldust väljendatakse tavaliselt milligrammprotsentides — mg %, s. o. C-vitamiini hulk milligrammides 100 grammis toiduaines). Sidrunite söömise tõttu ei haigestunud Cooki meremehed, „sidrunimejad“, surmatoovasse tõppe.

Skorbuudi vältimiseks kasutati Vene maal juba XVI sajandil männiokaste leotist. Männiokkad sisaldavad talvel umbes 6 korda enam C-vitamiini kui sidrunid. Paarkümmend grammi okkaid rahuldab inimese minimaalse C-vitamiini päevanormi (50 mg). Arvatavasti kannatasid ka meie esivanemad vitamiinide puuduse all. Arheoloogide andmetel tarvitasid eestlased juba XI sajandil toiduks herneid ja ube (sisaldavad 25—35 mg % C-vitamiini). Liha kõrval kasutati ka ohakaid, naate, oblikaid, nõgeseid ja teisi taimi, mis on heaks C-vitamiini ja karotiini (A-vitamiini eelvitamiini) allikaks. Möödunud sajandil tarvitati Kagu-Eestis kapsastest, peetidest jt. valmistatud hapendatud toortoitu, milles C-vitamiini (nagu hapukapsaski) säilib hästi.

C-vitamiini ehk askorbiinhapet leidub nii taimedes kui ka loomsetes produktides, kusjuures aga viimaste C-vitamiini sisaldus on palju väiksem.

Järgnevalt toome mõningaid näiteid C-vitamiini sisalduse kohta toiduainetes milligrammprotsentides. Loomalihas on 0,9 mg % C-vitamiini, subproduktides aga tunduvalt enam (maksas 25—40 mg %), lehmapiimas 1—2 mg %, kuid kumõssis tunduvalt enam (20 mg %).

Tähtsaks C-vitamiini allikaks on meil kartul, mis sisaldab sügisel keskmiselt 25 mg % C-vitamiini. E. Vagase ja E. Truusi uurimused näitasid, et säilitamisel ka kõige soodsamais tingimustes (pimeduses, temperatuuri +1° kuni +3° juures langeb C-vitamiini sisaldus kolme esimese kuuga (okt.—dets.) 30—50% võrra, kuue kuuga kaob 50—70% C-vitamiinist. Kapsas sisaldab sügisel umbes

40—50 mg % ja kaalikas 20—40 mg % C-vitamiini, mis nendes säilib palju paremini kui kartulis. Seepärast tuleks talve- ja kevadkuudel rohkem kasutada kapsaid ja kaalikaid. Hapukapsas võib isegi kevadel sisaldada veel 30—35 mg % C-vitamiini. Vähem C-vitamiini sisaldavad jõhvikad, kirsid, redised, lehtsalat (10—20 mg %), õunad (5—30 mg %), rikkamad sellest on aga tomatid, spinat, karusmarjad, maasikad, pihlamarjad ja sibulapealsed (40—60 mg %). Eriti rikkad C-vitamiinist on till, mäerõigas, paprika (150—250 mg %), okaspuude okkad (250 mg %), mustsõstrad (200—300 mg %), kibuvitsamarjad (iseigi üle 1000 mg %).

Jahutooted ei tule C-vitamiini allikana arvesse. Must leib aga on tähtsaks B-vitamiini allikaks, mis sisaldab 5—10 korda rohkem B₁-vitamiini kui sai.

Praeguse toitumisviisi juures ei esine inimestel enam skorbuuti. Eskimod saavad näiteks vajaliku C-vitamiini peamiselt toorest hülgelihast (kuni 10 mg % C-vitamiini). Eskimote maiuspalaks on just C-vitamiinirikkad ained: vaalade nahaepidermise kaabe ja põhjapõtrade eesmao sisu.

Organismi iga rakk vajab oma talitluseks C-vitamiini, mille tarvidus on seda suurem, mida intensiivsem on raku ainevahetus. Lastel tõuseb vitamiinide vajadus liikumismängude, sportimise, igasuguse füüsilise ja vaimse pingutuse tõttu.

Viimaste aastate uurimused on näidanud, et vitamiinide vajadus pingerikka vaimse töö puhul on isegi suurem kui füüsilise töö korral. Ka igasugused haigused suurendavad organismis vitamiinide tarvidust.

C-vitamiini puudumine toidus nõrgestab lapse organismi: tekib vastuvõtlikkus nakkushaigustele, seetõttu suureneb haigestumine grippi, düsenteeriasse, tuberkuloosi ja teistesse nakkushaigustesse. Samal ajal aga on C-vitamiiniga küllaldaselt varustatud organismidel tugevam vastupanuvõime nende haigustele. See kehtib ka nn. külmetushaiguste kohta, mida esineb palju just kevaditi, kui C-vitamiini toidus on vähe. Nakkushaiguste puhul või nende vältimiseks teh-

tava vaksineerimise mõjul tekivad organismis vastavad antikehad, mis kaitsevad organismi edaspidi haigestumast; C-vitamiini puudumine on aga antikehade tekkimist pidurdavaks teguriks. Laste vaksineerimine tuberkuloosi vastu oli tunduvalt edukam, kui neile enne kaitsepookimist anti C-vitamiini. Uurimused, mida tegime koos A. Jannusega meie instituudis 1958/59. a. poliomüeliitdivastaste vaksineerimiste kohta, tõestasid seda väidet. Arvestades seda, peaks vaksineerimiste eel laste organismi alati rikastama C-vitamiiniga.

Vitamiinide puudumise tõttu võib mao- ja sooletrakti seedemahlade eritumine langeda, see aga pidurdab seedimisprotsessi ja toitainete omastamist. Peale selle on takistatud ka toidus leiduva raua omastamine organismi poolt (raud on oluline element vere punalibledes).

Intensiivse kasvu- ja ainevahetusprotsesside tõttu on vitamiinid arenevale lapseorganismile äärmiselt suure tähtsusega.

C-hüpvitaminoosi esinemist Eesti NSV-s on oma teaduslike töödega tõestanud E. Vagane, L. Kildemaa ja L. Kõpman kaevuritel, E. Kogermann ja M. Kull üliõpilastel, A. Aljak lasteasutustes.

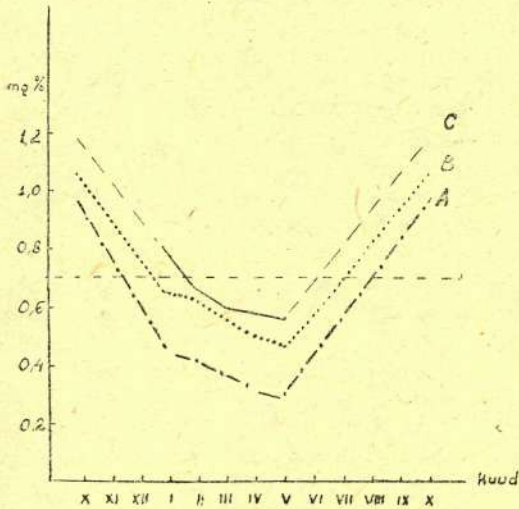
Uurisime 330 Tallinna 20. keskkooli ja 115 Tallinna internaatkooli õpilast vanusega 7—15 aastat. Õpilaste C-vitamiini bilansi hindamiseks määrasime kindlaks C-vitamiini sisalduse nende veres sügis-, talve- ja kevadkuudel.

Tulemused näitasid, et 20. keskkooli õpilaste vereplasma C-vitamiini keskmised väärtused olid järgmised: sügisel (oktoobris) 1,0 mg %, talvel (jaanuaris, veebruaris) 0,5 mg %, kevadel (aprillis, mais) 0,4 mg %. Sellest nähtub, et C-vitamiini sisaldus mainitud õpilaste vereplasmas ei püsinud talve- ning kevadkuudel normi piires, vaid alla seda. Normaalselt peab vereplasmas olema vähemalt 0,7 mg % C-vitamiini. Seega on talvel ja kevadel vajalik lisaks toidus leiduvale C-vitamiinile kasutada C-vitamiini preparaate dražeedena, tablettidena või pulbritena. Sügisel, millal meil on küllalt marju ning värsket puu- ja aedvilja, pole

vaja kasutada preparaate. Talvekuudel kasutas ainult 35%, aprillis 55% ja mais 45% õpilastest C-vitamiini preparaate. Enamasti tarvitati päevas 50 mg askorbiinhapet ja sellegi kasutamisel ei oldud järjekindel. Õpilastel on soovita-

tav kasutada talve- ja kevadkuudel 100 mg C-vitamiini päevas.

Võrreldes C-vitamiini sisaldust preparaate kasutavate ja mittekasutavate õpilaste vereplasmas, selgus, et esimestel on vereplasma vitamiinisaldus 0,2 mg % võrra kõrgem.

Õpilaste vereplasma C-vitamiini sisalduse aastadünaamika

A — Tallinna 20. keskkooli õpilastel, kes ei kasutanud C-vitamiini;

B — 20. keskkooli õpilastel, kes kasutasid C-vitamiini;

C — Tallinna internaatkooli õpilastel.

Joonisel on 20. keskkooli õpilaste vereplasma C-vitamiini sisaldust kujutatud kahe kõverjoonena (1 ja 2). Kolmas kõverjoon näitab Tallinna internaatkooli õpilaste vereplasma aastadünaamikat. Internaatkooli õpilaste toitu vitaminiseeriti sügiskuudel 25 mg ja talve- ning kevadkuudel 50 mg askorbiinhapet päevas. On ilmne, et internaatkooli õpilaste päevarežiim on otstarbekohane ja nende toit vastab tervishoiunõuetele. Internaatkooli õpilaste vereplasma C-vitamiini sisaldus oli ka talvel normi piirides ja langes vaid kevadel pisut alla normi (oli 0,6 mg %).

Internaatkooli ühe klassi õpilaste vaimset ja kehalist koormust suurendati $\frac{1}{3}$ võrra, kusjuures iga päev oli neil kehalist kasvatust 1 tund. Selle eksperimentaalklassi õpilased viibisid ka iga päev 1 tunni rohkem värskes õhus kui teised. Võrreldavate klasside õpilaste toit oli ühesugune. C-vitamiini sisaldus vereplasmas oli eksperimentaalklassi õpilastel aga tunduvalt kõrgem. See näitab, et

rohke värskes õhus viibimine ja kehakultuuriga tegelemine mõjuvad kasulikult organismi C-vitamiiniga varustamisele.

Sageli muutuvad õpilased kevadel loiuks, suhtuvad õppetöösse ükskõikselt ja kurdavad nn. kevadväsimuse üle. Selle põhjuseks on enamasti vitamiinide, eriti aga C-vitamiini puudus. Seetõttu peame kevadkuudel toitu tingimata rikastama C-vitamiini preparaatidega. Selleks sobivad hästi ka kibuvitsamarjad, mustsõstra-toorhoidis, kapsad, eriti aga toores hapukapsas (näiteks salatina) ja teised aiasaadused.

Hernestes C-vitamiini sisaldus pole eriti suur, kuid herneste idanemisega kaasub askorbiinhappe tekkimine (biosüntees). Väikeste idudega herned on heaks C-vitamiini allikaks, neid peaks kasutama talvel ja kevadel.

Toidus leidub C-vitamiini koos teiste vitamiinidega ja seetõttu omastab organism seda paremini kui sünteetilist askorbiinhapet (C-vitamiini).

Toiduainete õigel säilitamisel ja tööt-

lemisel on määrav tähtsus C-vitamiini sisaldusele. Soovitatav on säilitada aed- ja juurvilja jahedas (+1° kuni +4°) valguse eest kaitstud ruumis ja tuua toatemperatuuriga ruumi vahetult enne tarvitamist. Näiteks kaotavad kartulid toatemperatuuris ühe nädala vältel $\frac{1}{3}$ C-vitamiinist. Toidu keetmisel peame aed- ja juurvilja asetama keeva vette, soovivat osade kaupa, nii et keemine ei lakkaks. Toiduainetes leidub koos C-vitamiiniga ka seda lagundavaid fermente (askorbinaas jt.), mis hävitavad C-vitamiini 30 kuni 50° juures väga kiiresti, kuid üle 70°-lises temperatuuris hävivad ferendid ise. Seepärast ei tohigi kartuleid panna külma, vaid keeva vette. Nii vähendame C-vitamiini kadu 20—30% võrra. Koorega keedetud kartulites säilib 75%, kooritud kartulites aga 60% C-vitamiini.

Valmis toitu ei tule jätta kuumale pliidile kauaks seisma, sest kõrge temperatuur lagundab C-vitamiini. Nii hävib 70—75° juures kartulisupis leiduvast C-vitamiinist 3 tunniga $\frac{2}{3}$ osa, 6 tunniga aga peaaegu kõik. Soovitatav on, et söök-sime valmistatud toidu kohe või umbes ühe tunni vältel pärast valmistamist.

C-vitamiini lagunemist soodustab kokkupuude õhuhapnikuga. Seepärast on soovitatav hoidised ja keedised säilitada õhukindlalt suletud nõudes. Samal põhjusel peab ka säilitatav hapukapsas olema kaetud soolveekihiga, mis isoleerib õhuhapniku. Toidu keetmisel pole soovitatav selle liigne segamine ja keetmine kaaneta nõus, sest viimane suurendab kontakti õhuhapnikuga. Hästi kaitseb C-vitamiini supis õhuhapniku lagundava toime eest rasvakiht supi pinnal. Aurunud supivedeliku asendamiseks tuleb supile lisada kuuma vett, sest külmas vees on hapniku sisaldus suurem kui kuumas.

C-vitamiini hävinemist soodustavad ka raskemetallid, eriti vaske või rauda sisaldavad keedunõud, milledest tuleb loobuda. Et raud lagundab C-vitamiini happelises keskkonnas, siis peab hapude puuviljade lõikamiseks kasutama roostevabast terasest nuga.

Vitamiinirikkaid toiduaineid ja nendest valmistatud hoidiseid (konserve, keediseid) tuleb säilitada pimedas, sest valgus soodustab C-vitamiini lagunemist. C-vitamiin säilib happelises keskkonnas (näit. hapukapsastes) paremini kui neutraalses või leelises keskkonnas, seepärast ei ole soovitatav köögiviljadele keetmisel lisada söögisoodat.

Et anda õpilastele küllaldasel hulgal C-vitamiini, on vaja toitude valmistamiseks kasutada rohkem aed- ja juurvilja, mitmesuguseid salateid, hoidiseid, keediseid jm. Viimase 20 aastaga on meil kondiitrisaaduste (kookide, küpsiste) kasutamine tõusnud ühe inimese kohta kaheksakordseks ja saia kasutamine kaheksakordseks. Oleks aeg loobuda kreemitor-tide ja saiade liigest kasutamisest, eelistades neile puuviljatorte ning leiba. Ka tuleks suurendada piima (soovitatav vähemalt pool liitrit piima päevas) ja piimasaaduste (kohupiima) kasutamist. Sageli on meie toiduratsioonis ka liiga palju loomseid rasvu (peaks aga kasutama enam taimeõlisisid).

Rohkem tuleks hoolitseda toiduainete õige säilitamise ja toitude valmistamise eest, et vältida suuri C-vitamiini kadusid.

Talvel, eriti aga kevadel on soovitatav kasutada C-vitamiini preparaate. Eelistada tuleks polüvitamiini, mis sisaldab peale C-vitamiini veel teisigi vitamiine.

Ka kehaline kasvatus, sportimine ja värskes õhus viibimine on olulised tegurid organismi arenemisel.

Koolitöö juhtimise kogemusi

P. KREMM,

Kingissepa 1. keskkooli direktor

Mõistes reformitud kooli uusi vastutusrikkaid ülesandeid noore põlvkonna õpetamisel ning kommunistlikul kasvatamisel, on Kingissepa 1. keskkooli direktioon püüdnud leida ka uusi, elulähedasmaid töövorme koolitöö juhtimisel ja kontrollimisel.

Et kool töötab 32 klassikomplektiga kuues eri koolimajas, on juhtimine mõnevõrra raskendatud. Seda enam püüab direktioon rakendada kollegiaalsuse põhimõtet.

Kooli ametiühingukomitee, õpetajate komsomoligrupi ning eeskätt partei algorganisatsiooni aktiivsel osavõtul korraldati koolis õppeaasta algul ümber õppe- ja kasvatustöö planeerimine ning meetoodiline töö, kooskõlastati ühiskondlike organisatsioonide tööplaanid kooli üldtööplaaniga, lepiti kokku üksikute töölõikude juhendamise ja kontrollimise osas.

Õpetajate poliitiline enesetäiendamine ja lektoritegrupi töö juhendamine jäeti partei algorganisatsiooni (sekretär sm. S. Sepp) hoolde. Õpetajad täiendavad oma teadmisi kommunistliku kasvatuses küsimustes kahes seminaris, võttes õpustest aktiivselt osa.

Partei algorganisatsiooni juhendamisel töötavad ka õpilaste ühiskonnateaduste ring ning vanemate klasside õpilaste lektoritegrupp. Loenguid kuulatakse klassijuhatajatundides ja klassivälistel üritustel. Kohalike nõukogude valimiste ajal tegutsesid 11-ndate klasside õpilased agitaatoritena.

Partei algorganisatsiooni, direktiooni ja ametiühingukomitee koostööna kor-

raldati I õppeveerandil õpetajate teoreetiline konverents teemal „Milline peab olema nõukogude õpetaja“ ja Kingissepa linna koolide õpetajate pedagoogiline konverents teemal „Teadliku distsipliini kasvatamisest“. 25. märtsil kuulati pedagoogilisel konverentsil järgmisi ettekan-
deid: „Teadliku distsipliini juurutamise süsteem“ — sm. Polivanova (vene õppekeelelega 2. keskkool), „Uldpedagoogilistest nõuetest teadliku distsipliini kasvatamisel“ — sm. Nook (8-klassiline kool), „Tähtsamad tingimused ja võtted teadliku distsipliini kasvatamisel“ — sm. Treimann (V. Kingissepa nim. 1. keskkool).

Konverentsil vahetati kogemusi teadliku distsipliini kasvatamise valdkonnast ning võeti vastu otsus taoliste kokkutulekute korraldamise kohta ka edaspidi.

Määrati kindlaks järgmiste kokkutulekute kava. Otsustati arutada internatsionalismi kasvatamise ja ühtsete nõuete rakendamise küsimust õppe- ja kasvatus-
töös.

Konverentsi ajal toimus ka Kingissepa linna õpetajate isetegevuse ülevaatus, anti sisukas kontsert.

Koolis on viimasel ajal osutatud tõsist tähelepanu õppe- ja kasvatus-
tööstamisele ülesandele.

Kommunistid ja eesrindlikud õpetajaõpilased leida õpilaste mahajäämuse põhjusi; otsivad ja rakendavad loovalt neid meetodeid, mis muudaksid tunnid sisukamaks ja ärataksid lastes elavamat huvi õpitava aine vastu; võitlevad inertsuse ja pedagoogilise rutiini vastu, mis mõnede õpetajate töös veel avalduvad.

Seda arutati kolmandal õppeveerandil ka lahtisel parteikoosolekul, mille päevakorras oli küsimus „Miks meil on edutuid õpilasi?“. Õppeedukus paranes kolmandal õppeveerandil tunduvalt.

Püsivaid ülesandeid on ka kooli ametiühingukomiteel (esimees sm. Veller), kelle hooleks on tootmisnõupidamiste korraldamine õpetajatele ja teenistujatele, pedagoogiline propaganda ning loenguline töö asutustes, ettevõtetes, samuti töötajate puhkuse sisustamine ja ekskursionide organiseerimine.

Käesoleval õppeaastal korraldas ametiühingukomitee õpetajatele tootmisnõupidamised teemadel „Töökultuurist meie koolis“ ja „Pikapäevavähi tööst“.

Pedagoogilises propagandas on võetud kasutusele uusi meetodeid, nagu koostöö asutuste ja ettevõtete ametiühingukomiteedega loengulises töös. Õpetajad on esinenud asutuste ja ettevõtete koosolekul ülevaatega, kuidas õpivad ning käituvad töötajate lapsed. Seni on peetud üle kahekümne loengu.

Kooli teenistujate tootmisnõupidamised toimuvad kord kuus. Siin on peetud rida vestlusi ja loenguid teemadel: „Isiklik hügieen“, „Lennud maailmaruumi“, „Inimese põlvnemisest“, „Rahvusvahelisest olukorrast“ jne. Igal tootmisnõupidamisel kuulatakse ka poliitinformatsiooni ja arutatakse tööküsimusi.

Eelmisel suvel korraldas ametiühingukomitee õpetajaile ning teenistujaile ekskursionid Tallinna, Leningradi ja Kaukaasiasse. Käesoleval kevadvaheajal külastati ühiselt Tallinna teatreid. Suvel on plaanis ekskursionid Riiga, Leningradi, Põhja-Eestisse ja Kaukaasiasse.

Koolis on arvukas ja tugev komsomoliaktiiv. Kõigis keskkooliklassides on loodud komsomoligrupid, kasvanud on õpilaste endi aktiivsus ja enesealgatus. Selle tulemuseks on ULKNU ridade pidev kasv. Käesoleval õppeaastal on Kommunistliku Noorsooühingu ridadesse astunud 68 õpilast.

Õpetajate komsomoligrupp (sekretär sm. E. Kurgpõld) on teinud noorte õpetajate abistamiseks küll üht-teist: komsomoligrupi algatusel moodustati kino-

studio ja raadioring, kuid sellest on liiga vähe. Partei algorganisatsiooni ja direktiooni ülesandeks on hoogustada õpetajate komsomoligrupi tegevust ja suurendada tema osa õppe- ja kasvatus-töös.

DIREKTSIOONI NÕUPIDAMISED

Kollegiaalsuse põhimõtet on rakendatud ka direktiooni töös. Kooli üldplaanis on ette nähtud direktiooni nõupidamised, millest peale direktori ja õppealajuhatajate vajaduse korral võtavad osa partei algorganisatsiooni sekretär, vanempioneerijuhid, ametiühingukomitee esimees, ainekomisjonide esimehed jt. Direktiooni nõupidamisi korraldame kolm-neli korda kuus.

Milliseid küsimusi arutati III õppeveerandil? Need olid järgmised: II õppepoolaasta kalendertööplaani kinnitamine; klassivälise töö eest vastutava õpetaja informatsioon isetegevusringide tööst I õppepoolaastal (arutati isetegevusringide hooldajate õpetajate osavõtul); õppealajuhatajate informatsioon ainekomisjonide tööst (nõupidamisest võtsid osa ka 8 ainekomisjoni esimehed); vanempioneerijuhide informatsioon pioneeriaastmete täitmisest koolis; klassijuhatajate informatsioon kasvatus-töö olukorrast 5.—7. klassides; teadliku distsipliini kasvatamine 7. klassis (klassijuhataja E. Aeg); tootmisõpetuse olukorrast koolis (osa võtsid tootmiskomisjoni liikmed); matemaatikaõpetaja Mikkori ja 2. klassi õpetaja Mõlder aruanded sellest, kuidas töötavad nad nõrgemate õpilastega; kooliarsti aruanne õpilaste tervislikust seisukorrast; ühiskondlikult kasuliku töö korraldamine 4. ja 6. klassides (klassijuhatajad Silem ja Mets).

Käesoleval õppeveerandil kuulame direktiooni nõupidamistel klassijuhatajate informatsiooni sellest, kuidas klassi komsomoligrupp valmistub kokkutulekuks, õpilaste praktikumi korraldamisest, suvevaheaja veetmisest jne.

Igale nõupidamisele eelneb arutusele tuleva küsimuse kontrollimine direkt-

siooni ja aktiivi poolt. Nõupidamisel võetakse vastu otsus, mille ära kiri kõigile teadmiseks välja pannakse.

ÕPPENÕUKOGU TÖÖST

Õppenõukogu töös on koolil kujunenud välja oma tavad. Lühemaid küsimusi kontrollitakse ja juhendatakse direktsiooni nõupidamiste kaudu.

Õppenõukogu peab olema kollektiivse pedagoogilise mõtte, kogemuste vahetamise ja asjaliku seltsimeheliku kriitika keskuseks. Seetõttu on siin kuulatud ettekandeid pedagoogika, didaktika ja metoodika valdkonnast, lähtudes meie kooli päevaprobleemidest.

Eelmisel õppeaastal analüüsisime õppeja kasvatustööd tunni efektiivsuse, õpilaste teadmiste kontrolli ja õpetaja pedagoogilise takti seisukohalt. Sel õppeaastal on mitu õppenõukogu koosolekut pühendatud kooli nõrgemate tööloikude analüüsimisele. Teisel õppeveerandil arutati matemaatika õpetamise, kolmandal keelte õpetamise olukorda koolis.

Arutusel on olnud ka klassi- ja koolivälise töö õpilastega, mille tulemusena paranes isetegevus ja ainealaste ringide töö.

Koolis on tavaks õppenõukogu pidulike koosolekute korraldamine. Neid on üks-kaks korda õppeaastas, tavaliselt õppeaasta esimene ja viimane koosolek.

Õppeaasta esimesel koosolekul toimub uute kollektiivi liikmete tutvustamise tseremoonia. Samas austatakse ka neid, kes on mittestatsionaarselt lõpetanud õppeasutuse või keda on autasustatud valitsuse poolt (koolis töötab üle kümne autasustatud õpetaja, A. Viikovil ja A. Sepal on teenelise õpetaja aunimetuse). Neile antakse lilli, soovitakse õnne ja edu edaspidiseks tööks.

Esimesel õppenõukogu koosolekul analüüsitakse ka möödunud õppeaasta tööd ning määratakse kindlaks ülesanded eelseisvaks õppeaastaks.

Viimasel õppenõukogu koosolekul analüüsimise koolitööd sellelt seisukohalt, mis oli meil head lõppeval õppeaastal ning

mida tuleb juurutada, eeskujuks seada edaspidi.

Samas autasustatakse eesrindlasi ning antakse kõigile kollektiivi liikmetele direktsiooni poolt kevadlilli tänutäheks tehtud töö eest.

Pidulik õppenõukogu koosolek peetakse tavaliselt aulas, mis on päevakohaselt kaunistatud. (Seal töötab kooli einelaud või korraldatakse ühine kohvilaud.)

Oluline on õppenõukogu koosolekute hoolikas ettevalmistamine ühisel jõul.

Ulatuslikumate küsimuste arutamine nõuab vähemalt üks-kaks kuud eeltööd, mõnikord isegi kogu õppeveerandi. Nii uuriti keelte õpetamise olukorda kogu III õppeveerandi vältel. Ettevalmistused algavad tavaliselt ettekande põhiküsimuste väljatöötamisega direktori või õppealajuhatajate poolt. Põhiküsimused tehakse kollektiivile teatavaks. Samas määratakse kontrollijad ja nende ülesanded. Küsimuste uurimisel kasutatakse õpetajate aktiivi ja ainekomisjonide abi. Määratud tähtjaks esitavad kontrollijad materjali ettekandjale. Osale kontrollijaist (ettekandja valiku järgi) tagastatakse materjalid ja tehakse ülesandeks esineda sõnavõttudega.

Küsimuste selline ettevalmistamine õppenõukogu koosolekuks liidab kollektiivi ja võimaldab koondada tema tähelepanu põhilistele puudustele, tõstab iga õpetaja vastutustunnet oma töö eest ja annab võimaluse kavandada perspektiivid pikemaks ajaks. See tõstab kollektiivi indu ja ergutab loovalt suhtuma oma igapäevastesse ülesannetesse.

Loetletud uuendused on andnud esimesi häid tulemusi: tunduvalt on elavnenud ainekomisjonide töö, sagedamini antakse näitlikke tunde, paremini on korraldatud pedagoogilise kirjanduse ja ajakirjanduses ilmunud materjalide tundmaõppimine ning kasutamine. Paljud on tehtud selleks, et koolitööd seostada tegeliku eluga, valmistada õpilasi ette tööks. Korraldati õpilaste kohtumine kommunistliku töö ettevõtte nimetust taotleva Saarte Kõrgepinge Võrkude noortega.

9. klasside õpilased töötavad uute programmide järgi. Innukalt võtavad õpetajad ja õpilased osa uue koolimaja ehitamisest. Paljud õpetajad kasutavad tundides elust võetud näiteid, kõnelevad meie kodumaa elust ja rahvusvahelisel areenil toimunud sündmustest (õpetajad Sepp, Viikov, Jõelaid, Veller, Koel, Joab, Sau, Rander, Laes, Luig jt.).

On elavnenud pioneeride ja oktoobri- laste ning komsomolialorganisatsiooni töö, kasvanud õpilaste loov aktiivsus selles.

Töös lastevanematega on populaarseks saanud lastevanemate konverentsid, puhkeõhtud, lektoriumid, õpetajate esinemised töötajate koosolekuil, kirjalike teadete saatmine asutuste juhatajale töötajate laste õppimise ja käitumise kohta, tänukirjade saatmine lastevanemaile, kelle lapsed õpivad ja käituvad hästi, jne.

Muidugi esineb meie kooli juhtkonna töös ka puudusi. Peamine neist on võrd-

lemisi madal õppeedukus (kooli keskmine 85%). Igal aastal, ka tänavu, kordab klassikursust suur arv õpilasi, osa õpilasi on koolist lahkunud õppeaasta kestel. Õppetöö seostamine eluga pole veel küllaldane ega anna vajalikke tulemusi. Halvasti töötame ka abiturientidega, kelle töölesuunamiseks oleme vähe ära teinud. Mõned klassijuhatajad leiavad harva tee õpilaste kodudesse. Ühiskondlikud ülesanded õpetajate vahel on jaotatud ebaühtlaselt. Halvasti töötab meil ka õpetajate komsomoligrupp.

Kõigile mainitud puudustele ongi kooli juhtkond suunanud peatähelepanu.

Et koolikollektiivis valitseb üksmeel, teotahe ning loov mõte, siis võib loota, et meie kooli õpetajad koos juhtkonnaga ka edaspidi võitlevad õppe- ja kasvatus- töö tõusu eest ning saavutavad selles suuremat edu kui seni. See on nõukogude õpetaja ülesanne. Seda nõuab meilt suur tänapäev.

Vestlus vene keele tunnis keskkooli vanemates klassides

A. SAAREND,
õpetaja-pensionär Viljandis

Vene keele programmis eesti õppekeelega koolidele on ette nähtud praktilise kõnekeele omandamine õpilaste poolt. Et peamine rõhk selle õpetamisel langeb õppetunnile, siis tuleb õpetajatel kasutada rohkem klassi aktiveerivaid meetodeid.

Kooli seos eluga nõuab, et ka vene keele õpetamisel valitaks materjali ümbritsevast tegelikkusest. Eriti kehtib see vestluste kohta, mis on peamiseks vahendiks kõnevilumuste kujundamisel ja sõnavara rikastamisel.

Temaatilisteks vestlusteks vajaneb täiendavat materjali eriti 10-ndas ja 11-ndas klassis, sest nende klasside õpikupalad on võetud eranditult kirjanduslikest allikatest.

Paljud nimetatud klasside õpetajad kasutavad täiendavateks vestlusteks ajalehti ja pilte.

Sageli on pedagoogid ajakirja „Русский язык в национальной школе“ veergudel avaldanud arvamust, et kirjanduslikest allikatest pärinev materjal ei kindlusta vene keele täielikku valdamist ja et on vaja sõnavara temaatiliselt laiendada. 8-nda ja 9-nda klassi õpik pakub palju võimalusi vestlusteks mitmesugustel teemadel. Nii

võib 9-nda klassi õpikust pala „Девятая бригада“ võtta aluseks, vesteldes põllumajandusest ning oma kooli komsomoli- ja õpilasbrigaadide tööst kodurajooni kolhoosides ja sovhoosides.

Vestluse teemaks võib olla ka ekskursioon tehasesse, ühine teatri- või kinokülastus, mingi sündmus koolielus vms.

Kõige tõhusamaks pean vestlust ajalehe põhjal, sest aktuaalne materjal selles pakub palju võimalusi kõneluseks ümbritsevast elust. Noorsoo kommunistliku kasvatusse seisukohalt on ajalehematerjal väga väärtuslik.

Materjali valikul tuleb juhendada teatud süsteemist. Artikkel või artiklid peavad võimaldama vestelda teatud teemal 2—3 õppetunnis, kusjuures ajalehematerjalilt tuleks siirduda oma rajooni, linna või kooli saavutustele samal alal.

Materjali valikul arvestatagu selle sõnavara otstarbekohasust ja õpilaste huvisid ning ettepanekuid. Kogemused näitasid, et ajaleheartikkel ergutab ja aktiveerib õpilasi järgneavaks vestluseks.

Neli aastat tagasi töötati 8-ndas klassis õpiku järgi, mis sisaldas rahvaloomingut, klassikute elulugusid ja katkendeid nende teostest. Rahvaloomingulistes palades ei olnud ülearu palju uusi sõnu. Neid sõnu oli võimalik põhjalikult läbi töötada ja kasutada elavas vestluses. Kuid klassikute käsitlemisel algas palade pähetuupimine, sest oli raske aktiivselt omandada kogu seda hulka uusi sõnu, milledest mõnedki olid harva kasutatavad lihtsas kõnekeeles. Vestlus ei tahtnud kuidagi edeneda.

Enamikul õpilastest ei olnud küllaldaselt sõnavara, et teha lihtsat ostu turult või kauplusest, jutustada vene keeles kodukolhoosist, kodulinnast või mingist sündmusest koolielus.

Tollal ilmus ajalehes „Pionerskaja Pravda“ sageli kirjutisi sellest, kuidas õpilased abistavad kolhoosi, töötavad kooliaias, haljastavad kodulinna ning peavad kirjavehetust teiste liiduvabariikide ja maade õpilastega.

Teise õppeveerandi alguseks tellisime ajalehe „Pionerskaja Pravda“ ja töötasime ühe tunni nädalas ajalehe järgi.

Vestlesime 8-ndas klassis põllumajandusest, rahust ja rahvaste sõprusest. Elame põllumajandusrajoonis ja õpilaste elu on tihedas seoses põllumajandusega. Seepärast oli vestlus sel teemal õpilastele meelepärane ja kasulik.

Vestlust oli hõlpus seostada ka 8-ndas klassis käsitletava grammatikaga. Kasutades vestluses mitmesuguste kõrs- ja juurviljade, marjade ja toiduainete nimetusi, pidid õpilased alatasa mõtlema nende grammatilistele tunnustele, nimelt: kas antud nimisõna kasutatakse ainsuses või mitmuses. Grammatikatundides kasutati lausete koostamiseks, tõlkimiseks ja muudeks harjutusteks lugemis- ja vestlustundides õpitud sõnavara. Ei esinenud enam selliseid lauseid, nagu *В колхозном саду растёт много смородины, крыжовников, малин*. Nii kogunes ja täienes samm-sammult sõnavara, mis andis 8-nda klassi õpilastele võimaluse vestelda teatud teemadel lühikestes lihtsates lausetes. Mäletan, millise lugupidamise ja uhkusega õpilased jutustasid kodukolhoosi või -sovhoosi eesrindlikest seatalitajatest, lüpsjatest või põllutöölisest ning nende töösaavutustest.

Kirjanduslik lugemik ei oleks rikastanud õpilaste sõnavara selliste sõnadega, nagu: *удой, дойная корова, загон, зелёная подкормка, сорняк початок, окучивание, улучшение, опрыскивание, прополка, суточный прирост* jne.

„Pionerskaja Pravdat“ kasutasime ka 9-ndas klassis. 10-ndas ja 11-ndas klassis tellisime ajalehe „Molodjož Estonii“. Iga pingi kohta oli üks eksemplar ajalehte.

Töö ajalehega nõuab õpetajalt tunni eriti hoolikat ja läbimõeldud ettevalmistamist, sest selle puhul puuduvad igasugused juhendused leksikaalseteks ja kõnearenduslikeks harjutusteks, mis õpikus on antud. Õpetajal tuleb ise valida sõnad, mis õpilased peavad aktiivselt omandama, ise koostada küsimused ja laused tõlkimiseks ning rida leksikaalseid harjutusi.

Ajaleheartikli läbitöötamine klassis ei erine lugemikupalade käsitlusest. Õpilastel on lubatud artikli esmakordsel lugemisel märkida rõhud (pliiatsiga).

Kui artiklis oli palju uusi sõnu, siis töötati see klassis õpetaja juhtimisel läbi. Lühikesi artikleid, kus uusi sõnu oli vähem, lugesid õpilased iseseisvalt õpetaja juhtnõuade kohaselt ja kandsid uued sõnad sõnade vihikusse.

Ajalehes „Molodjož Estonii“ leidis alati materjali vestluseks komsomolielust, spordist, põllumajandusest ja tööstusest, rahust ja rahvaste sõprusest.

Neil teemadel toimuski vestlus 10-ndas ja 11-ndas klassis.

Kogemused näitasid, et täiendavaid temaatilisi vestlusi kasutades on ühe õppeaastaga võimalik saavutada häid tulemusi.

1959/60. õppeaastal tuli mul töötada kahe 11-nda klassiga Viljandi 1. keskkoolis. Enne mind oli nimetatud klassides, alates 8-ndast, töötanud seitse õpetajat. Mina töötasin nendega esmakordselt. Õpilaste teadmised vene keeles olid väga piiratud, eriti vaene oli nende aktiivne sõnavara. Kirjandusliku lugemiku tekstid õpiti pähe ja ainult väga vähesed õpilased suutsid loetud edasi anda oma sõnadega. Küpsuseksamil oli ette nähtud vestlus ümbritseva elu teemal. Juba sügisest alates hakkasime töötama ajalehega „Molodjož Estonii“, kust leidsime materjali vestlusteks eespool nimetatud teemadel, mille kohta abiturientid küpsuseksamil suutsid küllaltki kindlalt väljendada oma mõtteid.

Kui möödunud aastal „Squaw Valley's“, „Indiaani naiste orus“ toimusid taliolümpiamängud, siis avaldas „Molodjož Estonii“ peaaegu kahe nädala jooksul kirjutisi nende käigust. See spordisündmus huvitas õpilasi väga ja nende endi ettepanekul töötasime klassis läbi kolm artiklit, ülejäänud lühisõnumeid taliolümpia kohta lugesid õpilased iseseisvalt.

Vestluse laiendamiseks toodi klassi geograafiline kaart, kust otsiti üles taliolümpia koht, ja jutustades olümpiatulest, näitasid õpilased kaardilt teed, mida mööda tuli toodi „Indiaani naiste orgu“.

Taliolümpialt siirdus vestlus silmapaistvatele nõukogude sportlastele, kes võtsid osa neist mängudest, ning vabariiklikele, rajooni ja kooli võistlustele. Vestluse lõpul soovisid õpilased juba ise, ilma õpetaja küsimusteta, kõnelda neile tuntud kiirusjutajatest, suusatajatest ja iluuisutajatest. Teema kokkuvõttena tegime lühikesi klassikirjandi. Kirjandite pealkirjad olid: „Kooli suusavõistlused“, „Huvitav juhtum suusarajal“, „Õhtu liuväljal“. Õpilaste sõnavara sel teemal rikastus järgmiste sõnadega: *конькобежец, фигурист, гошник, лыжное двоеборье, скоростной спуск, болельщик, сборная команда, командный зачет, пробег* jne. Nõuti, et kirjandites kasutataks võimalikult rohkem äsja õpituid termineid.

Käesolevas artiklis ei ole võimalik kirjeldada teiste eespool nimetatud teemade käsitlust. Tahaksin vaid märkida, et temaatilised vestlused annavad tugevatele õpilastele võimaluse süvendada ja laiendada oma sõnavara antud teemal, kasutades peale ajalehe teisigi allikaid.

Artikkel „Jutustus noortest teadlastest“ ajalehes „Molodjož Estonii“ (nr. 206, 1959), milles jutustatakse noorest teadlasest Ago Aaloest, kes tegeleb Saaremaal Kaali järvel arheoloogiliste kaevamiste ja uurimistega, pakkus võimalust vestelda tähelepanuväärsetest kohtadest ja arheoloogilistest kaevamistest ka kodurajoonis. Õpilased rääkisid kaevamistest Lõhavere linnusel Viljandi rajoonis. Nad jutustasid leidudest, mis olid avastanud nende koolikaaslased, kes suvel töötasid kaevamistel. Vestlus tuntud kohtadest huvitas õpilasi väga ja meelitas neid kõnelema.

Uks õpilane, kirglik sportlane, kuid halb vene keele tundja, tõstis vestluse lõpul käe ja teatas, et staadioni laiendamisel oli leitud naise skelett ja vanaaegne kaela-kee (sõna *бусы* ta ei tundnud). Tavaliselt armastas see õpilane vaikida.

Mõne päeva pärast viibis samas klassis vene keele tunnis Haridusministeeriumi inspektor, kes tahtis kuulata vestlust õpilastele enam või vähem tuttavatel teemal. Esi-

tati veel mõned küsimused arheoloogiliste kaevamiste kohta, siis aga kandus vestlus linna ümbruse vaatamisväärsustele ja linnale endale. Õpilased tahtsid jutustada inimestest, kes on sündinud Viljandis või kes on kuidagi seotud selle linnaga. Nad loetlesid põllumajanduse eesrindlasi, vanu revolutsionääre, kirjanikke, kunstnikke. Ei unustatud tuntud jooksjat Hubert Pärnakivi ega luuletaja Minni Nurmet.

Tõsi küll, kõneluses kasutasid õpilased lihtsaid lühikesi lauseid, kuid nad olid selles tunnis väga aktiivsed ja inspektor jäi nendega rahule.

Esitan veel paar näidet vestlusest pildi järgi.

Enamik piltidest, mida praegu meie vabariigi koolides kasutatakse, ei ole kohased vestlusteks vanemates klassides. Tavaliselt kasutatakse neid juba nooremates klassides nii eesti kui ka vene keele tundides. Mõnikord kasutavad neid ka võõrkeele õpetajad. Kättesaadavad on küll ka tuntud kunstnike teoste reproduktsioonid, kuid need on formaadilt niivõrd väikesed, et õpilased tagumistest pinkidest ei näe pildil kõiki üksikasju. Raske on vestluseks leida pilti, mis huvitaks vanemate klasside õpilasi ja annaks neile elamusi.

Küllaltki ladusalt kulges vestlus piltide „Jääpangal“ ja „Talendi tee“ järgi.

Pilt, mille järgi vestlus oli kavatsatud, toodi klassi tund või kaks enne vestlust. Õpilased võisid tutvuda sellega enne tundide algust või pärast tunde. Neile tehti ülesandeks mõelda, mis võis eelneeda ja mis järgneeda pildil kujutatud episoodile. Muidugi mõeldi ka pildi enda üle. Vestluseks valmistudes pidid õpilased ise otsima vajalikud puuduvad sõnad ja need oma sõnastikkudesse kirjutama.

Meenuvad mõned õpilaste vastused pildi „Jääpangal“ järgi. Küsimusele „Mis võis eelneeda pildil kujutatud episoodile?“ vastati järgmiselt:

Рыбаки одного колхоза на берегу Белого моря хотели досрочно выполнить план и выехали в море, несмотря на то, что метеорологическая станция предсказывала бурю.

Рыбаки оказались на оторванной льдине потому, что бригадир не назначил сторожа, который должен был следить за погодой. Мне.

Sellele järgnesid küsimused kalurite seisukorrast jääpangal.

Küsimusele „Millest võis mõelda jääpangal lebav pois?“ vastas üks õpilane:

Он думал о бедной матери и маленькой сестрѐнке, которые уже две сутки ждут рыбаков домой.

Küsimusele kalurite päästmisest vastati:

Вертолет спас рыбаков, т. к. из колхозного правления сообщили, что рыбаки не возвратились.

Minu märkusele, et helikopter ei saa maanduda nii väikesele jääpangale, vastas üks õpilane:

Ему не надо было спускаться, спустили веревочную лестницу. Я видел такое спасение в кино.

Eeldasin, et selle pildi järgi vesteldes õpilased võivad eksida järgmiste tegusõnade kasutamisel: *спускаться — спуститься; спускать — спустить; подниматься — подняться; поднимать — поднять; отрываться — оторваться; отрывать — оторвать; спасаться — спасть.*

Vestlusele eelnenud grammatikatunnis harjutasime lausete moodustamist ja tõlkimist, kus tuli kasutada neid tegusõnu. Sellega vältisime palju vigu õpilaste vastustes.

Vestlus lõppes lühikirjandiga klassis. Esitan näitena ühe keskpärase õpilase töö.

НА ОТОРВАННОЙ ЛЬДИНЕ.

Наступил вечер, но буря не утихала. В доме рыбака горела лампа. У стола сидели мать и две девочки. Они молча занимались со своей

работой. Какое-то горе было на их лицах. Отец девочек рыбак. Рыбаки ушли на море, и отец взял с собой сына.

Уже прошло два дня, но рыбаки не явились. Море часто может капризничать и тогда оно требует жертв.

Утро было хорошее. Дул легкий ветерок. У берега море было покрыто толстым льдом, но далеко на море плавали льдины. Низко над темной, легко волнующейся водой летали белые чайки. Первые лучи солнца уже выглянули из-за тучи.

В это прекрасное утро вышли рыбаки в море. Они решили охотиться на тюленей. Мужчин было три человека и вместе с ними еще мальчик лет четырнадцати. Рыбаки взяли с собой ружья, вещевые мешки, веревки и длинный шест.

Охота шла удачно. Они нашли много тюленей и решили уже вернуться домой. Но вдруг произошло то, чего рыбаки совсем не ожидали. Туча закрыла солнце, и стало совсем темно. Ветер дул очень сильно, волны были высокие. Поднялась мощная буря. Рыбаки были в беде. Скоро они оказались на оторванной льдине, было очень опасно. Мальчик не раз был с отцом на море, но он боялся. Рыбаки привязали к шесту шарф, чтобы махать и остановить какой-нибудь пароход. Скоро на горизонте появился пароход. Рыбаки подняли шест, но нет, их не заметили. Прошло еще несколько часов, и снова появился пароход. Рыбаки махали из всех сил, кричали. И что это такое? Пароход заметил их. Люди были спасены.

Pilt „Talendi tee“ äratas erilist huvi tütarlaste hulgas. Ettevalmistus toimus eespool kirjeldatud viisil. Et töö pildiga annab võimaluse seostada vestlust teatud osa-

ДОРОГА ТАЛАНТА

ДОРОГУ ТАЛАНТА

dega grammatikast, siis tegin 10-nda klassi õpilastele veel ülesandeks kasutada vastustes lauseid kesksõnaliste vormidega. Grammatikast olime parajasti lõpetanud kesksõna käsitluse.

Esialgul vestlesime pahempoolsest pildist. Küsimusele „Kuidas sattus poiss viiuliga tänavale?“ vastati järgmiselt:

Это произошло в капиталистическом государстве. Дома у юноши больная мать и голодный братишка. Он вышел на улицу играть, чтобы на заработанные деньги купить хлеба.

Это произошло в царской России. Талантливый юноша из обедневшей семьи не мог учиться музыке. На заработанные деньги он хотел учиться.

Он хотел играть в кафе, но хозяин выгнал плохо одетого юношу.

Он уже четверть часа играл на улице, но музыка его не интересовала богатых.

Seejärel toimus vestlus parempoolse pildi põhjal.

Sobivalt ja õigesti kasutatud kesksõnaliste vormide eest tõstsin vastuse hinnet. Vastused näitavad, kui tähtis on anda õpilastele võimalus valmistuda vestluseks pildi järgi. Vastasel korral oleksid vastused olnud šabloonilisemad.

Vestluse küsimus vene keele tunnis eesti õppekeelega koolis ei ole veel küllalt läbi töötatud ja ülalöeldu on autori isiklike otsingute tulemus.

Mulle näib, et on raske anda saajaprotsendiliselt mõjuvaid retsepte õpilaste kõne arendamise selles lõigus. Kui õpetaja ei tunne muret oma aine pärast, kui ta ise ei püüa otsida uusi teid, siis ei aita ka parimad retseptid. Et vestlus saavutaks eesmärgi, paneks õpilased kõnelema, peab see äratama mõtteid ja elamusi. Selles suhtes on tähtis osa õpetaja temperamendil, tema oskusel kiiresti ja õigesti reageerida õpilaste vastustele ning juhtida vestlust õigesti rööbastes. Õpetaja peab olema hästi ette valmistatud teema käsitlemiseks.

Et kergendada õpetajate tööd uues koolis, peaksid õpikute koostajad täpselt määrata teemad artiklite valikuks.

Tuleks rikastada õpilaste sõnavara tööstuslike ja üldtehniliste sõnadega, mis annaks võimaluse vestelda õpilastele sisult lähedastel ja huvitavatel teemadel.

*Näitering koolis**

V. NELIK,

Haapsalu 1. keskkooli õpetaja

Õppiva noorsoo esteetiline kasvatamine on kommunistliku kasvatuse üks osa. On hea meel, et aasta-aastalt pööratakse ikka rohkem tähelepanu sellele kasvatus-töö lõigule. Eks anna sellest tunnistust koolinoorte kunstilise isetegevuse olümpiaadid, koolinoorte osavõtt üldlaulupeost, ettevalmistused koolinoorte laulupäevadeks jne.

On ju tõsiasi, et hästi läbimõeldud klassiväline töö annab õpetajale suured võimalused õpilaste lähemaks tundmaõppimiseks ja nende mitmekülgselt kasvatamiseks. Õpilased aga saavad arendada oma võimeid kunstilise isetegevuse alal. Kõik see võimaldab kasvatada meie õpilastest mitmekülgselt arenenud noori.

Koolide isetegevusringide hulgas on näiteringil oluline koht.

Oma töö iseloomult on näitering üks huvitavamaid, kuid ka raskemaid kunstilise isetegevuse vorme. Raske on ta just organisatsioonilise ja tehnilise töö poolest. Ma

*) VI vabariiklikel pedagoogilistel loengutel I järgu diplomiga autasustatud töö, avaldatakse lühendatult.

nõlten siin dekoratsioonide, kostüümide, rekvisiitide, valgustust jne., mis teiste ringide töös puuduvad.

Sellest hoolimata on vaja koolis näiteringe ellu kutsuda, sest töö näiteringis annab häid võimalusi noorte kommunistlikuks kasvatamiseks.

Kõigest sellest tahaksingi rääkida käesolevas ettekandes, mis kujutab endast kokkuvõtet minu kümneaastasest tööst Haapsalu 1. keskkooli näiteringi juhendajana.

1. KUIDAS MINUST SAI NÄITERINGI JUHATAJA

Asunud juhendama Haapsalu 1. keskkooli näiteringi, ei tulnud mul rajada ringi tööd tühjale kohale. Olen ise sama kooli kasvandik ja mul on veel meeles näiteringi elav tegevus tolleaegse eesti keele õpetaja A. Sibula juhendusel.

Ringi juhatajaks sattusin ma siiski juhuslikult ja kaugeltki mitte näitekunsti arendamise eesmärgil. Eesmärgiks sai distsipliini parandamine ühes kuuendas klassis, kus mul noore õpetajana tuli botaanikat õpetada.

Oli raske kõita neid elavaid poisse ja tüdrukuid ainult putukate ja tolmuatega. Andku mulle andeks head bioloogiaõpetajad — süüdi pole kindlasti aine, vaid see, kuidas teda õpetatakse. Ja küllap ma siis tegin seda halvasti. Igatahes klassi sumises tundides ja ma tundsin iga närvi, et minu autoriteet selles klassis polnud eriti suur.

Loomulikult ei saanud ma sellega leppida ja hakkasin otsima abi kirjandusest. Eriti köitis mind Makarenko tuntud tõde, et autoriteedi saavutab õpetaja, kes ise on kiindunud oma ainesse ja suudab selle kiindumuse ka õpilastesse sisendada. Mina nähtavasti ei olnud kiindunud oma ainesse või olid veel mõned teised põhjused. Kuidas sellega ka oli, kuid ma hakkasin otsima teid, et võita see andekas ja elav klass enda poole.

Siis leidsin Makarenko töödest kirjeldusi näiteringist tema koloonias. Lugesin sellest, millise innuga noorukid ringi tööst osa võtsid.

Kui õige prooviksin? Olin ju lapseast alates „teinud näitemängu“ ja huvi asja vastu oli olemas.

Klassijuhataja nõussesamine polnud üldse probleem — ta oli valmis kaasa aitama. Õpilased olid ka nõus ja nii me siis alustasime. Esimeseks lavastuseks oli Ardi Liivese lühinäidend „Sõber Erk“. Lõpp meile ei meeldinud — oli liiga „didaktiline“. Võtsime kätte ja tegime ümber. Proovidel vestlesime näidendi tegelaste iseloomudest, töösse suhtumisest jn. Leidsime paralleele ka õpilaste ja klassi elust, otsisime prototüüpe oma kooliperest. Nii tekkis kontakt õpilastega, tekkis usalduslik vahekord ja ka... botaanikatunnid muutusid huvitavaks. Hakkasin märkama, et minu seletusi tunnis jälgitakse huviga. Varsti teadsin ka, millega ühe või teise õpilase tähelepanu kõita ja kuidas igale õpilasele läheneda.

Järgmisel aastal lavastasime sama klassiga dramatiseeringu Lev Kassili jutustusest „Mu kallid poisid“. Nii minul kui ka õpilastel oli juba „teatrilaseid“ kogemusi ja etendus õnnestus väga hästi. Andsime sellega etendusi ka teistes rajooni koolides.

Huvitav on märkida, et lavastuses mängisid täiskasvanute osi õpetajad, kes selles klassis tunde andsid. See aitas suurel määral kaasa distsipliini kindlustamisele selles klassis. Hiljem sai sellest üks keskkooli paremaid klasse. Ja praegugi tuletavad nad — nüüd juba arstid, insenerid ja õpetajad — meelde seda, „kuidas me näidendeid tegime“.

Pärast seda juhtus juba nagu iseenesest, et mind määrati Haapsalu 1. keskkooli näiteringi juhatajaks.

2. RINGI TÖÖ ORGANISEERIMINE

Tekkis küsimus, mis kujul jätkata tööd? Tegelikult esineb kahte tüüpi koolide näiteringe. Ühel juhul haarab ring ainult paralleelklasside õpilasi, teisel — õpilasi kõigist klassidest. Mõlemal ringitüübil on minu meelest oma eelised ja puudused.

Ringis, mis on moodustatud ainult ühevanustest õpilastest, saab enam arvestada õpilaste huvisid ja vanuselisi iseärasusi. Ringijuhil on kerge siduda klassiväliselt tööd õppe- ja kasvatustööga. Kuid raskuseks on siin näidendi valik. Väga harva leiame näidendi, kus tegelasteks on ainult ühevanused lapsed, ilma täiskasvanuteta.

Kui ringis on kõikide klasside õpilasi, siis ei tee repertuaari valik ja osade jaotamine raskusi. Selline ringitöö on hea ka kasvatuslikus mõttes, see soodustab nooremate õpilaste huvideringi laienemist, suunab vanemate õpilaste tähelepanu nooremate elule ja tegevusele ning süvendab sõprust nende vahel.

Kuid suur vahe õpilaste vanuses ja võimetes tekitab ka raskusi. Nii on raske leida näidendit, mille probleemid haaraksid ühtviisi nii abituriente kui ka viienda-kuuenda klassi õpilasi. Ka õpetajal on keeruline vestlust korraldada, kui näidendis käsitletakse näiteks armastuse, perekonnaelu ja lastekasvatuse probleeme. Niisuguseid küsimusi võib vabalt arutada 10.—11. klassi õpilastega, mitte aga siis, kui proovil viibivad ka laste osatäitjad 5. klassist.

Olukord võib olla ka vastupidine: näidend on laste huvideringist ja nad võtavad innuga proovides osa, kuid mingisuguse metsavana või nõiamoori osa täitmine on igav ülesanne vanemate klasside õpilastele. Ka proovide koormus ja meetoodilised võtted, mis sobivad vanemale õpilasele, on väsitavad nooremale.

Õige sageli olen lavastanud näidendeid ainult ühe klassi õpilastega. Viimane moodus annab parimaid võimalusi proovide tegemiseks. Ka on nii kõige kergem leida abitöölisi — elektrikuid, dekoratoreid, lavatöölisi, rekvisiitoreid ja teisi „igavamate“ ametite täitjaid.

Kuid just viimane moodus — lavastus ühe klassiga — suurendab õpetajate töökoormust, sest kõikides klassides on näitehuvilisi.

Eelnevast järeldub minu soovitus õpetajatele, kes alustavad tööd kooli näiteringiga: organiseerida ainult üks ülekoolline ring. Või siis kaks: 5.—8. ja 9.—11. klasside õpilastele. Alklassides teevad seda tööd tavaliselt klassijuhatajad. Kuid päris unustada ei tohi algklasse ometi. Mõnede näidendite jaoks ei leia kustki nii sobivaid osatäitjaid kui just 1.—2. klassist. On ju mäng (ka näitemäng) kõige lähedasem just nooremale koolieale.

3. RINGI LIIKMESKOND

Näiteringi loomiseks on vaja umbes 20—25 õpilast. Suurema liikmete arvuga ringis on raske leida ülesandeid kõigile liikmetele. Saamata otseseid ülesandeid, kaob õpilasel huvi ringi töö vastu ja ta lahkub sellest.

Väiksema liikmete arvu puhul rakendame kõik õpilased osatäitjatena ja koormame nad peale selle üle tehnilise tööga (kostüümide valmistamine, lavatöö, dekoratsioonid jne.).

Õpilaste vastuvõtmisel ringi tuleb läheneda neile individuaalselt. Õpilaste hulgas liikudes märkame tihti, kuidas üks või teine õpilane jutustab teistele midagi väga ilmekalt või matkib kedagi. Tavaliselt jätan ta endale meelde ja jälgin pikemat aega. Palju kasulikku kuulen ka kirjandusõpetajalt ja vanematelt näiteringlastelt. Kui peale sellist ettevalmistust õpilasega vesteldes selgub, et tal on huvi näiteringi töö vastu, siis kutsungi ta ringi ja püüan talle kohe anda mingi ülesande, n. ö. „proovitöö“. Muidugi ei tule kõik õpilased kohe esimese jutu peale näiteringi ja mõnestki väliselt väga heast lavakujust tuleb loobuda, sest ta ei ole nõus ringi astuma. Kuid mõnikord olen sobiva õpilase poolvägisi ringi toonud ja hiljem on temast näiteringi entusiast saanud.

Peamiseks valiku aluseks on õpilase huvi näiteringi vastu ja tema eeldused selleks. Ringis võib mõnigi „raskestikasvatatav“ osutada väga tubliks ja töökaks, kui teda õigesti suunata. Ka õppeedukusel ei ole alati määravat tähtsust. Kui õpilasel on sügav huvi näiteringi vastu, siis võime talle ringis töötamise tingimuseks seada oma hinnete parandamise.

Keskkooli näiteringis tahab iga nooruk tegutseda, arendada oma võimeid. See pärast püüan komplekteerida näiteringi nii, et iga ringi liige oleks suuteline esinema ja esinekski ringis olemise aja jooksul mõnes suuremas osas.

Kuid on ka ringi liikmeid, kellel on eriülesanded. On hea, kui näiteringil on erisektsioonid tehnilisteks töödeks. Meil on aastate jooksul olnud lavavalgustusest huvitatud õpilasi. Ka dekoraatoriteks on meil olnud mitu aastat ühed ja samad õpilased. Nii suurenevad kogemused ja sageli pole vaja neid õpilasi enam suunata — nad teavad ise oma ülesandeid, täidavad neid innuga ja on õpetajale suureks abiks. Valgustajad on paaril viimasel aastal mind ennastki üllatanud oma leidlikkuse ja loova suhtumisega töösse.

Teistele töödele, nagu kostüümide valmistamine, etenduste juhtimine, rekvisiitide tegemine, jne. rakendan näiteringi liikmeid, kes antud lavastuses kaasa ei mängi. Ka lavatööliseks võtan neid õpilasi, kes näidendis ei esine.

Nii püüan rakendada kõiki ringi liikmeid.

4. TÖÖ LAVASTUSEGA

Repertuaari valik. Nagu teatris sõltub lavastuse edu repertuaari valikust, nii ka isetegevuslikul koolilaval. Ka siin otsime häid näidendeid, mis oleksid tõepärased, kajastaksid tüüpilisi nähtusi elust, oleksid eredate kujudega.

Kuid tugevamini kui mujal kerkib just koolilaval esile näidendi „teine plaan“. Rohkem kui kuski mujal on kooli näiteringis tähtis, et näidend oleks kasvatav, et idee oleks selgepiiriline ja noortele vaatajatele arusaadav.

Valides ringile näidendit, kaalun kõigepealt selle kasvatuslikku väärtust. Kogemused kinnitavad, et õpilased ei taha mängida skemaatilist näidendit, millest didaktika traagelniidid välja paistavad. Tähendab, kasvatuslik on näidend, milles tekivad probleemid, milles on teravad konfliktid ja mis panevad vaataja mõtlema. Näidend aga, kus kõik on niigi selge ja lavalt veelgi selgitatakse ammutuntud tõdesid, kukub kooli näiteringis läbi juba lugemisproovidel.

Peale ideelise selguse ja kasvatusliku väärtuse on hea, kui näidend on kooskõlas õppeprogrammiga ja aitab seda täiendada. Nii lavastasime aastate eest L. Koidulu „Säärase mulgi“. Ka Gogoli „Naisevõtt“ oli kavas selleks, et tutvustada õpilasi kirjaniku loominguga. Käesoleval õppeaastal tõid 10. klassi õpilased lavale A. Kitzeri „Libahundi“.

Järgmine küsimus, millest lähtun repertuaari valikul, on näidendi jõukohasus. Nii ei kõlba lavastamiseks iga näidend, mis on õpilastele küll eakohane ja mida nad hea meelega loevad või teatris vaatavad.

Tegelaskujude loomine nõuab palju suuremat vaimset ja füüsilist pinget kui lugemine või nende mõistmine kirjandustunnis. Nii mõistab iga 5.—7. klassi õpilane kirjandusteoses esineva täiskasvanu tegusid ja mõtteid. Pange aga ta laval samu tegusid ja mõtteid läbi elama ja vaadake, mis sellest välja tuleb! Enamasti karikatuur täiskasvanust.

Tuleb arvestada veel üht põhimõtet. Osa näidendis avaldab mõju ka osatäitja psüühikale. Lapsed on palju vastuvõtlikumad täiskasvanuist ja võtavad laval mängitavat tavaliselt tõena. Positiivse osa täitja on noore pealtvaataja arvates ise ka positiivne ja negatiivse osa täitja on nende meelest niisugune ka „eraelus“.

Möödunud aastal lavastasin O. Lutsu „Kevade“. Kõik läks hästi kuni esietenduseni. Toots oli omal kohal ja Kiir ka. Aga järgmisel päeval kutsuti mind vahetunni ajal klassi. Selgus, et õpilased, kes eelmisel õhtul olid mänginud Tootsi ja Kiirt, istusid vahetunni ajal nõrduvalt klassis. Põhjus oli selles, et niipea kui nad ilmusid koridori, hakkas neil kannul käima kümme „teatrisõpra“, kes siis avaldasid oma poolehoidu Tootsile ja antipaatiat Kiirele. Poisid teatasid mulle resoluutselt, et nemad enam ei mängi. Suure seletamise peale saime siiski ülejäänud etendused ka mängitud.

Nüüd on sellest aasta möödunud, kuid siiani on ühe noormehe nimi kogu koolis „Toots“, teine aga on siiani „Jorh“, „Rätsep“ või „Punapea“ (kuigi punane parukas on juba aastapäevad Tallinnas).

Kiir „Kevade“ I pildis

Nagu näha, võib osatäitmine tuua kaasa ka hingelisi elamusi. Olin rõõmus, et Kiire osa mängis üks mitmekülgsemad sportlasi, kogu vabariigis tuntud vehkleja. Aga mida oleks üle elanud see õpilane, kes tõesti on hädavares, juba loomu poolest umbes selline nagu Kiir? Seda peab arvestama repertuaari valikul ja osade jaotamisel.

Olukorda saab sellega veidi leevendada, kui anda negatiivse osa täitjale järgmises lavastuses positiivne osa.

Järgmiseks astmeks lavastuse ettevalmistamisel on osade jaotamine. Arutame seda tihti ringi aktiiviga; kuid juba lugemisel kujutlen, kes üht või teist tegelest võiks kehastada. Esitan omad ettepanekud, aktiiv teeb omad, mõnikord paremad. Vaidleme, kuni lõpuks on osad jaotatud.

Kui näidend pole trükitud või on kasutada ainult üks eksemplar, kirjutavad õpilased osad ise välja pärast esimest proovi. Paaril korral olen ise näidendeid kirjutusmasinal paljundanud ja osad kätte andnud. See on muidugi parem, sest igal osatäitjal on siis ülevaade kogu näidendist, kuid see võtab aega ja pole kahjuks igakord võimalik.

Osad välja kirjutatud, algavad proovid. Kui esimestel proovidel selgub, et oleme eksinud, vahetame osatäitjad, kuid seda püüame teha ainult esimeste proovide jooksul.

Proovid. Proovid jagunevad meil nagu teatriski: 1) lugemisproovid, 2) etüüdide periood, 3) proovid tarastuses, 4) peaproovid.

Eriti tähtsad on esimesed, s. o. lugemisproovid. Siin analüüsime kogu näidendi, leiame ühiselt pealisülesande, siis läbiva tegevuse, leiame vastutegevuse, konfliktid jne. Esimestel lugemisproovidel selgub igale osatäitjale tema ülesanne näidendis. Veel tuleb analüüsida näidendi teksti, leida alltekst, loogilised rõhud, teine plaan jne. Kõik see töö on hea lavastuse eeltingimuseks. Seepärast valmistun esimesteks proovideks eriti hoolega. Päris esimese proovi püüan aga korraldada veidi pidulikumalt: ruum, kus proov toimub, on korrastatud, lilled laual jne. Kui võimalik, on mul kaasas materjale selle näidendi lavastustest teatrites, illustratsioone raamatust jne.

Etüüdide perioodil jagame näidendi teksti lühemaiks lõikudeks. Igale lõigule püüame anda pealkirja ja mängida sellise lõigu läbi kas ilma tekstita või improviiseeritud tekstiga. Seega saab osatäitja endale kujutluse oma tegevusest laval. Iga vaatuse kohta on niisuguseid proove 2—3. Need proovid toimuvad ka tarastuses, s. o. toolide ja pinkidega märgitud tegevusväljal.

Edasi järgneb kogu näidendi õppimine tarastuses. Esimesed proovid lähevad

Näidendi „Vanad sõbrad“ proov tarastuses

raskesti. Osatäitjad ei suuda veel haarata kogu oma osa, kogu oma tegevust. Nad takerduvad ja tavaliseks küsimuseks on: „Mis ma nüüd pean tegema?“ Siin tuleb õpilastele selgitada, et iga proov lisab väikese joonekese nende poolt loodavale lavakujule ja et alles lõpptulemuseks on see mosaiik, mis kannab antud tegelase nime. Ergutan neid otsima oma lahendust, oma tõlgitsust. Alatasa esitan küsimusi: „Kuidas sina antud olukorras talitaksid? Mis sa ise tema asemel teeksid?“ „Mõttele järele, miks sinu loodud kuju talitab just nii ja mitte teisiti?“ Jne. Iga tegelase lavaletulek ja lavalt lahkumine peab olema põhjendatud, ja mitte ainult tekstiliselt, vaid ka sisuliselt. Siin on tavalisteks küsimusteks: „Kust sa tuled? Mis sa seal tegid? Milline on sinu meeleolu?“ Jne. Ka lavalt lahkumisel peab osatäitja teadma, kuhu ta läheb, mis ta teeb, kellega kohtub. Kui see autoripoolses tekstis puudub, peab iga osatäitja endale välja mõtlema oma „lavataguse elu“. Ja õpilased on väga andekad fantaseerima!

Viimased kolm proovi on peaproovid. Nüüd läheb kogu vaatus ilma katkestusteta. Jälgin täpselt aega, mis kulub prooviks, teen kirjalikke märkmeid ja arutan need osalistega läbi iga pildi või vaatuse lõpul.

Viimane peaproov kannab meil kontrolltenduse nime. Kutsun proovile teisi õpetajaid ja direktiooni esindajaid. Tõelisest kontrolltendusest erineb see proov sellega, et õpilased esinevad ilma grimmita. Alates 1961. a. on meie koolis kõigi õpilaste eel kohustuslik kontrolltendus.

Etendus. Kui näidend on selgeks õpitud ja kogu „lavatehnika“ korras, toimub esietendus.

Kooli näiteringiga on raske seada tööd nii, et kindlaks tähtpäevaks valmis jõuda. Lavastus tohib pääseda vaataja ette alles siis, kui ta on kunstilises mõttes küps. Tähtajad aga ei oota, kuni lavastus küpseb. Seepärast määrame enamikul juhtudel ligikaudse tähtaja (näiteks veebruari keskel, märtsi lõpul või muud) ja koostame selle alusel plaani. Täpne esietenduse päev määratakse meil siis, kui umbes $\frac{2}{3}$ proovidest on läbi. Siis me juba näeme, kui kiiresti edeneb näidendi õppimine, kui palju on veel vaja proove jne.

Etendus ise on pidulik sündmus näiteringi elus. Iga pedagoog, kes ise on töötanud kooli näiteringiga, teab, kui tore on jälgida õpilasi sel päeval. Kui asjalikult nad saabuvad neile määratud riietusruumi, millise järjekindlusega valmistuvad esinemiseks.

Suur tähtsus on ka õpetaja isiklikul eeskujul. Kui kõik on hästi ette valmistatud, siis olen ma ka ise rahulik ja viimased ettevalmistused kulgevad rahulikult ning väikese huumori saatel õpilaste poolt. Kui aga lavastus valmis ülepeakaela, kui mõni minut enne eesriide avanemist selgub, et pole üht, pole teist, siis hakkab minagi rabelema ja see närvilisus kandub üle ka tegelastele. See ongi üks põhjus, miks ma ei poolda tähtajalisi etendusi.

Eesriide avanemisel peavad õpilased unustama kõik selle, millest me rääkisime proovidel. Nüüd on iga osatäitja vahetus loominguprotsessis vaatajate ees ja enne etenduse lõppu ei ole kellelgi õigust teda segada. Püüan täiesti vältida kõrvaliste isikute viibimist tegelastele määratud ruumides, eriti märkuste tegemist ja „õpetamist“. Päris algajaid esinejaid võib julgustada, kuid õnnestumistest või ebaõnnestumistest räägime alles etendusele järgneval arutelul, mis toimub samal või järgmisel päeval.

Õpetajad, kes tunnevad huvi näiteringi töö sisulise külje vastu, leiavad palju huvitavat A. Särevi raamatust „Näitejuhi käsiraamat“. (ERK, Tallinn, 1960.) See raamat ei tohiks puududa ühelgi kooli näiteringi juhatajal.

5. KASVATUSTÖÖ NÄITERINGIS

Näiteringi suur tähtsus seisneb ka noorte vaatajate kasvatamises. Mida sisukam on lavastus, seda suurem on selle mõju vaatajatess. Just seepärast tulebki senisest suuremat tähelepanu pöörata koolide näiteringide sisulisele tööle.

Kasvatustöö näiteringis kujutab endast terviklikku protsessi, mille üksikud lõigud on omavahel seotud.

Et käesolevas artiklis ei ole võimalik kasvatustöö kõigi osade juures peatuda, lubatagu, et kõnelen oma kogemuste põhjal järgmistest küsimustest: maailmavaate arendamine, kollektivismi kasvatamine, vestlused eetilistel teemadel.

Maailmavaate arendamisest. Näitering on üheks lüliks õpilaste kommunistlikul kasvatamisel. Kui hästi ta suudab seda täita, see sõltub suurel määral repertuaarist ja ringi töö sisemisest korraldusest.

Oma viimaste aastate kogemustest toon näitena dramatiseeringu V. Grossi jutustusest „Tiivasirutus“, mille tõime lavale 1959. aasta sügisel.

Jutustuses on noortepäraselt esitatud 1940. aasta sündmused ühes provintsikoolis. Selgesti on välja toodud ideeline võitlus ja see murrang, mis toimus noil aastail meie noorte teadvuses. Tegelasukud ise lausa kipuvad lavale.

Nii otsustasime astuda julge sammu — dramatiseerida kogu jutustuse. Selle suure tööga sai edukalt hakkama tolleaegne 10-c klassi kirjandushuviline õpilane Milvi Pajuste.

Proovidel haaras teos õpilasi ja meie töö kulges hoogsalt. Peaaegu igal proovil toimusid arutelud, kus vestlesime 1940. a. sündmustest vabariigis, meie rajoonis ja meie koolis. Et õppisin tol ajal ise Haapsalus, oli mul palju jutustada õpilastele esimestest sammudest nõukogude kooli loomisest ja raskustest ning klassivastuoludest. Kõik need sündmused on ka teose sõlmpunktideks. Arutasime tegelaste iseloomu, nende kuuluvust ühte või teise leeri. Leidsime põhjused, miks näiteks Heino Saalep asub kommunistlike noorte poolele, miks Edna Piiber käitub teose lõpul just nii ja mitte teisiti jne. Jälgisime, kuidas muutus klassi avalik arvamused.

Kõik see oli noortele väga huvitav ja kasvatuslik.

Esietendusele oli kutsutud ka teose autor V. Gross. See oli suurim sündmus meie näiteringi kümneaastase tegevuse kestel. Loomulikult oli ka erutus väga suur — pole ju naljaasi mängida autori ees tema teost. Kuid lõpptulemused olid rahuldavad. Erilist heameelt tegi V. Grossile see, et oleme suutnud esile tuua teose idee ja õigesti mõistnud osade arengut, eriti Henn Ontoni osa, mis tekitas proovidel palju vaidlusi.

Muidugi oli see hinnang ära teenitud kogu kollektiivi eelneva tööga lavastuse kallal. Kõigepealt oli proovide arv tavalisest märksa suurem — ca 60 proovi. Peale selle käisid meie dekoratorid, valgustaja ja helitehnik õppekursioonil Tallinna Dramateatris, kus neid tutvustati teatri töökojade ja lavatehnikaga. Kõik see aitas loomulikult kaasa etenduse õnnestumisele.

„Tiivasirutuse“ proovid aitasid kahtlemata kaasa nende noorte maailmavaate kujunemisele. Lavastuse ettevalmistuse käigus astus komsomoli ridadesse viis õpilast. Muidugi võib küsida, kas nad muidu poleks astunud. Seda ma ei tea, kuid õpilased ise tunnistasid, et just proovidel aitasid kaasõpilased neil hajutada viimaseid kõhklusid. On iseloomulik, et komsomoli astunute hulgas oli ka Henn Ontoni osa täitja.

Muidugi võime enamikust näidendeist leida momente, mis võivad anda ainet sellesisuliseks vestluseks. Tõin vaid kõige eredama näite oma kogemustest.

Kollektivismi kasvatamine. Kogu näiteringi töö on sisuliselt juba kollektivismi kasvatamine. Lavastus õnnestub ainult siis, kui kõik kollektiivi liikmed võitlevad võrdselt selle eest.

Ringi töö õige korraldamise puhul ei saa tekkida näiteringi liikmete hulgas „ässasid“ ega „primadonnasid“. On ju näidendi lavalettoomine kollektiivne, kus edu sõltub iga üksiku liikme tegutsemisest. Muidugi — „solistide“ tekkimise oht on alati olemas ja ringijuhil tuleb mõnigi kord pidada võitlust kollektiivi ühtsuse eest.

Kõige sagedamini esinevaks enese tähtsastegemise põhjuseks on mõne osa õnnestumine ja kaaslaste kiitused selle eest. Kui nooruk ise ei mõista, et tema edu sõltub näidendi autorist, kogu kollektiivi mängust ja lavastajast, siis vestlen temaga sellel teemal, esialgu nelja silma all. Kui see ei aita, siis viin mõnes järjekordses proovis jutu nagu iseenesest sellele ja ergutan kollektiivi arutama üksikisiku osa lavastuse sünnis. Ja kui ka see ei aita ning nooruk jätkab oma tähtsuse rõhutamist, siis ta järgmises lavastuses enam osa ei saa. Ei saa seni, kuni ta oma veast on aru saanud. Juhtub ka, et mõni osatäitja peab oma osast loobuma sama lavastuse ettevalmistamise käigus.

„Tiivasirutuses“ oli meil näiteks suurepärase Valdur Pastak. Tundus, nagu oleks autor kirjutanud temalt selle kuju maha. Kaasõpilased olid osatäitmisest vaimustuses ja lootsid silmapaistvat saavutust. Meie kurvastuseks aga hakkas noormees proovidele hilinema, mõnikord puudus, tuues ettekäändeks kord ajapuuduse, kord õppimise jne. Samal ajal aga nähti teda spordiväljakuil pealtvaataja osas. Vestlus aitas ainult korraks, siis hakkas see kõik jälle korduma. Et ees oli näidendi esitamise kirjaniku juuresolekul, ei julgenud me poisi andekusele lootma jääda ja nii leidsid kaaslased uue Valdur Pastaku, kes selle osa ära õppis ja mängis rahul-

davalt. Eriti meeldiv oli, et keegi ei tuletanud pärast etendust meeldegi, et too teine oleks olnud parem. Too teine noormees aga tuli enne esietendust kutsumata näiteringile appi. Lihtsalt ühel päeval töötas ta koos teiste tehnikahuvilistega lavavaigustuse korrastamisel, nagu poleks tal näiteringiga mingit vahejuhtumit olnud. Ja peab ütleva, et tänu just temale ei esinenud lavatehnikas ühtki viperust. Oli ju temal peaaegu kogu näidend peas!

Teiselt poolt aga rõhutan alati, et iga üksiku tegelase pingutuseta jääksid meie saavutused tulemata. Iga saavutuse puhul püüan näidata, milline oli üksikute õpilaste osa selles. „Kevade“ lavastuses oli meil näiteks väga hea kõster. Polnud raske näidata, et meile lausunud head sõnad ei olnud tingitud ainult Tootsi ja Kiire heast mängust. See oli ka kõstri ja teiste suur teene.

Või teine näide: „Kevade“ lavastuses on Kuslapil kaunis väike osa. Sel päeval, kui pidi toimuma esietendus, määrati see poiss, kes Kuslapit mängis, mingi väikese operatsiooniga haiglasse. Ei aidanud ka vestlus arstiga. Etendust ähvardas ärajäämine. Siis õppis selle osa ära üks tütarlaps viie tunni jooksul. Mängis muidugi nõrgemini, kuid just temale kuulus kogu kollektiivi suurim tänu — temata oleks Kiire, Tootsi, kõstri, dekoraatorite jt. töö olnud null.

Suur tähtsus kollektivismi kasvatamisel on näiteringi ühisüritustel — teatrikülastustel, aruteludel jm. Tähtis moment on esietendus. Arvan, et kui näitering ei anna iseseisvat etendust, siis ta nagu polegi näitering, pole omaette kollektiiv. Alles selles suures „tohvabohus“, mis eelneb esietendusele, liitub kollektiiv. Ülekooliliste segeeskavadega õhtute täitmisel puudub see ainult näiteringile kuuluv erutus.

Näiteringi edukas esinemine ülevaastustel või mujal väljaspool oma kooli loob ka elevuse kollektiivis. See aitab suurendada usku oma võimetesse ja tõstab iga üksiku näiteringilase vastutustunnet kollektiivi ees.

Vestlused eetilistel teemadel. Peaaegu igas noorsoonäidendis esineb mõni sügavam eluline probleem. On näidendeid, mille peateemaks on aus töösse-suhtumine, ausus, või jälle sõprus, seltsimehelikkus, armastus.

Iga niisuguse näidendi lavastamine annab õpetajale tohutuid võimalusi eetiliste vestluste arendamiseks.

Ma ei mõtle siin mingeid erilisi loenguid. Ei, vaid proovide käigus tekib nagu iseenesest vestlus sel või teisel teemal. Vestleme näiteks näidendi autorist, miljööst, mis näidendis esineb, näidendi probleemidest jne. Kui vaja, vestleme ka ajaloolisest taustast. Kõige rohkem muidugi vestleme ühe või teise tegelase käitumisest ja selle motiividest.

V. Kaverini „Kahes kaptenis“ on selline episood, kus Sanja on kutsunud õppenõukogu ette ja paiskab seal direktorile näkku kogu selle sapi, mis tema hinge on kogunenud.

Proovidel tekkis õpilaste seas arutelu, kas leiti, et nemad ei julgeks iialgi direktorile nii ütelda. Kasulikum olevat kogu kibedus alla neelata ja kõik ära kannata. Sellel pinnal tekkis meil vestlus või õigemini — vaidlus. Proov jäi muidugi pooleli.

Vaidlesime hilisõhtuni selle üle, kas õpilane Sanja olukorras oleks pidanud kannatama kõiki solvanguid. Leidsime, et tõe eest peab võitlema igal juhul ja et inimeses peab olema tubli annus võitlejahinge.

V. Rozovi näidend „Tema sõbrad“ andis meile palju võimalusi arutlusteks. Vestlesime tol korral teemadel: 1) V. Rozovist ja tema loomingust, 2) sõprusest ja seltsimehelikkusest, 3) tõelistest sõpradest, 4) sõprusest poiste ja tütarlaste vahel, 5) armastusest, 6) peenetundelisusest, 7) unistustest, 8) elukutsevalikust ja edasiõppimisest, 9) laste- ja vanemate suhetest, 10) vanemate abistamisest, 11) arstiteaduse

saavutustest nägemise taastamisel, 12) tahtejõu kasvatamisest, 13) kirjanduse mõistmisest, selle eakohasusest.

Praegu on need ainult teemad, aga nende taga olid kord elavad vaidlused ja arutelud.

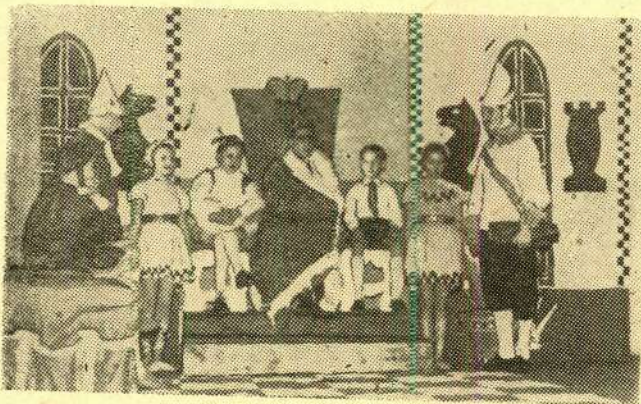
Seda V. Rozovi näidendit peetakse nõrgaks ja sentimentaalseks. Vaidlen sellele vastu. Kes ise on olnud seotud kooliga ja seda eluiga armastusega mäletab, see teab ka, et veidi sentimentaalsust on selles vanuses niisama paratamatu nagu mõni lastehaigus. Rozovi teoses esineb nn. sentimentaalsus selle heal ja kasvatuslikul kujul. Õpilasi haaras näidend täielikult.

Nii tekib iga näidendi proovidel palju võimalusi vestluseks õpilastega. Need vestlused kanduvad väljapoole näidendi sisu. Enne proove ja pärast proovide lõppu kaldub jutt tihti koolielule ja siin on sageli palju kasvatuslikku õpilastele ütlelda.

6. REPERTUAARI HANKIMISEST

Iga näiteringi juhendaja nõustub vist minuga selles, et repertuaari leidmine kujuneb tavaliselt kõige raskemaks. Eestikeelset repertuaari on väga vähe ja seegi, mis on, rahuldab harva nõudlikku näiteringi, kus on juba kogemusi ja julgust asuda probleemirikkama teose kallale.

Ma ei taha siin hakata loetlema kõiki eestikeelseid näidendeid ega nende sisu ümber jutustama. Kindlasti on trükitis ilmunud näidendid asjast huvitatuile tuttavad. Piisab, kui tuletan meelde, kust on võimalik otsida teost koolilavale. Kõigepealt — seeria „Koolinäitelava“, kus on selliseid näidendeid, nagu „Sombreero“, „Nukitsamees“ jt. Siis „Pioneeriteater“, millest leiame „Lumepalli“, „Kuulsate Kaptenite Klubi“, „Punase kaelaräti“ jt.

Stseen näidendist „Naer ja pisarad“

Eri raamatuina on ilmunud O. Lutsu „Kevade“, L. Maljugini „Vanad sõbrad“, A. Galitši „Rännumarss“ jt.

Noorsoonäidendeid leiame veel „Noorusest“ (kuigi harva) ja lastenäidendeid „Pioneerist“ ning „Sädemest“. V. Rozovi suurepärase näidend „Ebavõrdne võitlus“ ilmus 1960. a. sarjas „Repertuaari kunstilise isetegevuse ringidele“.

Ja vist ongi kõik! Kõik meie kirjanikud on enesekriitiliselt omaks võtnud, et nad on näidendite osas meie noorte ees võlglast, kuid peale V. Grossi („Noorem vend“) pole neist keegi tegudeni jõudnud.

Veidi lisa näiteringide repertuaarile saame teatritelt, kuid eriti heidelt nad koole ei varusta. Uhe näidendi saime Eesti Raadiolt ja sedagi vastutasuks neile antud kuuldemängu eest.

Mõnikord aitab hädast välja eesti ja vennasrahvaste klassika, kuid enamasti on see koolilavadele raske.

Jääb üle võimalus ise tõlkida teistest keeltest, peamiselt vene keelest. Nii oleme tõlkinud L. Kassili „Mu kallid poisid“, S. Maršaki „Kaksteist kuud“, V. Kaverini „Kaks kaptenit“, Korostõljovi ja Lvovski „Nähtamatu Dimka“, A. Rõbakovi „Kortik“, S. Mihhalkovi „Naer ja pisarad“.

Suures hädas oleme ise teoseid dramatiseerinud. Siin oli juba juttu V. Grossi „Tiivasirutusest“. Näärideks oleme mõnel korral ise kirjutanud fantastilisi näidendeid. Kuid see kõik on ainult hädaabinõu.

Lisan lõpuks näidendite loetelu, mida oleme lavastanud Haapsalu 1. keskkoolis: „Säärane mulk“ — L. Koidula, „Mu kallid poisid“ — L. Kassil, „Sõber Erk“ — A. Liives, „Kevade“ (kaks korda) — O. Luts — A. Särev, „12 kuud“ — S. Maršak, „Kaks kaptenit“ — V. Kaverin, „Eriülesanne“ — S. Mihhalkov, „Unenägu nääriöö! — omalooming, „Naisevõtt“ — N. Gogol, „Lumivalgukese seiklused“ — omalooming, „Tema sõbrad“ — V. Rozov, „Vanad sõbrad“ — L. Maljugin, „Nähtamatu Dimka“ — Korostõljov-Lvovski, „Lumekuninganna“ — Švarts, „Tagurpidi“ — H. Rammo, „Tiivasirutus“ — V. Gross — M. Pajuste, „Naer ja pisarad“ — S. Mihhalkov, „Sinimütsike“ — Lvovski, „Suvi“ — O. Luts — A. Särev, „Libahunt“ — A. Kitzberg, „Prokuröri tütar“ — J. Janovski.

Geograafia õpetamise aktiviseerimine ja töövihikute kasutamine 5. klassis*

B. REA,

Eesti NSV teeneline õpetaja

12—13-aastane 5. klassi õpilane on kõigepealt aktiivne olend, kes tahab tegutseda, kelle loomupärasteks omadusteks on liikumis- ja tegutsemistung. Vähe sellest, ta ei rahuldu ainult õpetaja poolt ettekirjutatud, normeeritud tegevusega, vaid tahab ka iseseisvalt tegutseda, luua ja tunda tööõõmu. Pakutavast õpetusest muutub õpilase väimseks omanduseks ainult see, mille ta on ise läbi töötanud, läbi mõelnud, läbi elanud. Ainult passiivselt vastuvõetu aga on nagu läbivoolav vesi, mis paremal juhul jätab õpilase teadvusse vaid õhukese sadestuse.

Muidugi, ka passiivsed õppeviisid kasvatavad õpilastes usinust, täpsust, püsivust ja töötahet, kuid rida väärtuslikke omadusi, milleta ei saa läbi tänapäeva nõukogude ühiskonnas, nagu omaalgatus, organiseerimisvõime, iseseisev mõtlemine ja otsustamisvõime, jäävad seejuures kängu.

Et õpetamist aktiviseerida, ongi vaja eeskätt leida võimalusi ja teid laste loomupärase aktiivsustungi rakendamiseks õppetunnis, nii et see tuleks kasuks aine õpetamisele ja pakuks lastele sisemist rahuldust ning tööõõmu. Selleks tuleb leida otstarbekohasemaid ja sobivamaid viise teadmiste kontrollimiseks, uue aine omandamiseks ja kinnistamiseks.

* VI vabariiklikel pedagoogilistel loengutel II järgu diplomiga auhinnatud töö, avaldatakse lühendatult.

KUIDAS KONTROLLIN ÕPILASTE TEADMISI

Kontrollimisel ja hindamisel olen hakanud laialdasemalt kasutama frontaalset kontrolli, mis ergutab klassi nii vaimselt kui ka füüsiliselt.

Frontaalse küsitluse miinuseks võib kujuneda see, et tihti nõutakse liiga lühikesi vastuseid ja laps ei õpi esitama materjali loogilises järjestuses, seostatult, põhjendades ning analüüsides. Seda puudust võib aga vältida ulatuslikuma sisuga küsimuste esitamisega, mis nõuavad mitte ainult faktide konstateerimist, vaid märksa pikemat seletust. Näiteks teema „Kõrgustikud“ läbitöötamise järel esitasin üksteisele järgnevalt küsimused: 1) Kirjeldage Pandivere kõrgustiku pinnavorme. 2) Kirjeldage samalt seisukohalt Sakala kõrgustikku. 3) Mille poolest erineb Haanja kõrgustik Otepää kõrgustikust? Nii esinesid kolm õpilast pikema jutustusega, mida kaasõpilased täiendasid.

Teema „Eesti kliima iseloomustus“ puhul esitasin järgmised põhiküsimused: 1) Millised tegurid mõjutavad Eesti kliimat? 2) Iseloomustada Eesti kliimat. 3) Milliseid kliimaerinevusi märkame Eesti territooriumil? On loomulik, et nende ulatuslike teemade, eriti viimase puhul jäi kaasõpilastel palju võimalusi täpsustada ja täiendada vastajate jutustust.

Oleks aga ebaõige ehitada kogu teadmiste kontrollimise süsteem üles ainult sellisele küsitlusele. Ma küsitlen ka üksikuid õpilasi klassi ees. Eriti vajalik on see kaarditundmise kontrollimiseks. Üksikute õpilaste küsitlemist klassi ees võib kombineerida eelmise võttega. Nii lasksin üksikutel õpilastel näidata kaardil Eesti jõed ja nimetada nende lähte- ja suubumiskoha ning tähtsuse, frontaalses töös aga kirjeldasime iga jõe režiimi ja arvutasime silma ning mõõtkava abil nende ligikaudse pikkuse.

Üheks võimaluseks õpilaste teadmiste kontrollimisel ja hindamisel on töövihiku (Geograafia töövihik V klassile. A. Toomus, H. Tulp, I, II, 1960)* ülesannete kontrollimine. Kuigi suurem osa töövihiku ülesandeid tuleb lahendada õppetunnis, leidub töövihikus ka kinnistavat laadi ülesandeid, mida võib ja on sageli vajalikki anda koduseks tööks. Selliste teemade puhul, nagu „Orienteerumine“, „Suundade kujutamine“, „Kauguste mõõtmine ja märkimine“, „Kaardimõõt“, „Tingmärgid“ ei pea me laskma õpilastel jutustada õpiku teksti, sest nende teemade eesmärgiks on anda lastele eeskätt teatud praktilisi oskusi. Nende oskuste omandamiseks tulebki anda koduseid ülesandeid ja nende täitmist kontrollida, lastes peale selle õpilasel lahendada veel mõne lisaülesande, sest kodused ülesanded võivad tehtud olla teiste kaasabil. Sageli kutsun klassitahvli juurde ülesandeid lahendama 4–5 õpilast. Kasutan ka teist moodust: panen esimestesse pinkidesse istuma mõned õpilased ja lasen neil ülesandeid lahendada kirjalikult. Sel viisil saan lühikese ajaga hinnata paljusid õpilasi. Veelgi tähtsam — nii võin veenduda, kas üks või teine vajalik oskus, nagu ilmakaarte tundmine, vähendatud mõõdu kasutamine jne. on omandatud.

Kasutades mitmesuguseid küsitluse vorme ja nende kombinatsioone ning seejuures ühendades uue materjali küsitluse õpitu kordamisega, aktiveerin kõigi õpilaste tähelepanu. Nii muudan teadmiste kontrollimise kui seni kõige rohkem etteheiteid pälvitud tunnietaipi huvitavamaks ja produktiivsemaks.

UUE AINE LÄBITÖÖTAMISEST

Kuidas esitan õpilastele uut ainet? Selle küsimuse formuleering poleks õige, sest tavaliselt ma ei esita õpilastele uut materjali, vaid meie (s. o. mina + õpilased) töötame koos uue materjali läbi. Selle omandamine toimub minu selgituste ja juhendite, õppejutu ja õpilaste iseseisva töö abil. On selge, et 5. klassi õpilastelt ei saa

* Edaspidi kasutatakse viiteis lühendit Tv.

me nõuda laialdast ega loomingulist iseseisvat tööd. Neile on töö juba siis iseseisev, kui nad saavad selle sooritamisel olla mingil määral isiklikult aktiivsed. Kuigi näiteks kõik õpilased joonistavad üht ning sama diagrammi „Eesti mägede kõrgus“ (Tv. I, lk. 32), kuigi neile on ette joonistatud kõrgusskaala ja näitena Emumäe kõrgus, on igaljuhul siiski võimalus rakendada oma individuaalset joonistamisoskust ja teha omal soovil mägede valikut.

Et äratada õpilaste aktiivsust tunnis ja rakendada neid iseseisvale tööle, on enne tarvis selgusele jõuda, mida peab õpetaja ise selgitama ja mida võib jätta õpilastele iseseisvaks tööks. Õpetajale, kes tunneb oma õpilasi, oleks siin küllaldaseks juhtnõuiks juba ammu tunnustatud didaktika põhireegel: „Ära ütle, näita ega tee seda, mida õpilane võib ise öelda, näha ja teha.“ Suureks abiks on ka geograafia töövihik, mis sisaldab ülesandeid ja küsimusi, mida õpilased peaksid suutma iseseisvalt lahendada.

Olgu siinkohal tehtud ka mõned kriitilised märkused 5. klassi töövihiku kohta. Õpik ja töövihik ei ole veel täiesti kooskõlas. Töövihikus on raskeid ja ka liiga lihtsaid ülesandeid. Rohkem võiks õpilasi suunata tööle õpiku teksti, piltide ja joonistega. Mitmeski küsimuses võib ka õpetajail tekkida raskusi töövihiku kasutamisel, sest kogemused sel alal on vähesed ja õpilaste tegevusse rakendamine eeldab õpetaja suurt iseseisvust ning otsustusvõimet niisugustes metoodilistes küsimustes, nagu: kuidas teha valik ülesandest, mida on palju; kuidas kasutada õpiku antud küsimusi, kuidas töövihiku ülesandeid; on vaja otsustada, mil määral ülesandeid kasutada suuliseks või kirjalikuks vastamiseks, millisel määral on õpilasi vaja juhendada üksikute ülesannete puhul jne.

ÕPETAJA OSAST TÖÖVIHIKUGA TÖÖTAMISEL

Kuigi töövihiku ülesanded ja küsimused on määratud õpilastele iseseisvaks lahendamiseks, vajavad nad siiski mõnikord, eriti esialgu, väga üksikasjalikku juhendamist õpetaja poolt nii sisulise külje kui ka täitmise tehnika (ruumi kasutamine, kuhu ja kuidas kirjutada nõutavaid nimetusi jm.) osas, sest õpilastel puuduvad alool kogemused sel alal. Nii tuleb ülesande nr. 4 (Tv. I, lk. 10) täitmisel („Märgi joonisele, mis suunas asub“) selgitada, kuidas seda märkida (tõmmata koolimajast jooned nimetatud objektideni ja kirjutada suundade nimetused joonte juurde). Ülesande nr. 1 (Tv. I, lk. 19) lahendamisel peab õpetaja kindlaks määrama koolimaja asukoha ja sobiva mõõtkava, et teekond mahuks paberile. Kui jätkub aega, on seda vaja teha arutluses klassiga. Isegi selline lihtne ülesanne nagu nr. 1 (Tv. I, lk. 29): „Kirjutada joonisel kujutatud tasandikule, kõrgendikule ja lohule nimetused ja märkida nende osad“, vajab eelseletust (kuhu kirjutada „kõrgendik“, kuhu „perv“).

Praktika näitab, et paljude ülesannete puhul tuleb õpilasi juhendada ja hoiatada võimalike vigade eest, sest nende „saamatus“ on meie, täiskasvanute silmis hämmastav, nende iga ja kogemusi arvestades aga loomupärane. Igakord ei tarvitse anda üldjuhendeid kogu klassile. Vahel piisab sellest, kui jälgida õpilaste tööd ja abistada neid vajaduse korral individuaalselt. Igal juhul on vaja alati silmas pidada nõrgemate ja lohakamate laste tööd, et neid nõuannetega toetada. See on väga tähtis ka töövihikute puhtuse ja korralikkuse seisukohalt. Samuti tuleb alati õpilastele meenutada, et nad vastuseid kirjutades uuriksid hoolega küsimuse sõnastust. Sellega väldime säärase keelepärilite, nagu „geokrahvia“, „kaartimõõt“, „tobokraafiline“, „diakramm“ jne. kasutamist. Reeglisi olgu, et neis sõnuses, mis esinevad küsimuses, ei tohi ortograafilisi vigu olla.

Komplitseeritumate ülesannete lahendamist alustame kollektiivselt minu juhendamisel, hiljem lõpetavad õpilased need iseseisvalt (ülesanded 8 ja 9, Tv. I,

lk. 32—33). Kollektiivselt joonistasime kõrgus- ja pikkuskaala ning määrasime mõned algpunktid, töö lõpetamine jäi õpilastele koduseks ülesandeks.

AKTIIVSUSEST TUNDIDES JA TÖÖVIHIKUTE KASUTAMISEST

Tunniks valmistumisel kerkib õpetajal alati küsimus, kuidas esitada uut ainet nii, et õpilased võtaksid selle omandamisest aktiivselt osa.

Enne tunnikonspekti koostamist loen kõigepealt läbi õpikus leiduva materjali ja tutvun õpikus ning töövihikus esitatud küsimuste ja ülesannetega. Siis valin vastavalt teema spetsiifikale uue aine läbitöötamise viisi. Põhiliselt on võimalik kasutada aine esitamisel kolme viisi: 1) vaatlused ja praktilised tööd, 2) õppejutt, 3) õpetaja ettekanne. Tavaliselt kasutan harva üht või teist viisi n.-õ. puhtal kujul, sagedamini aga kõiki kolme kombineeritult. Ühte teemat alustan vaatluste või praktilise tööga, mille tulemusi arutleme. Kinnistamiseks sobib siis õpetaja lühike sõnavõtt, sagedamini aga iseseisev töö töövihiku materjalidega. Teist teemat alustan oma sõnavõttuga, millele järgnevad vaatlused ja praktilised tööd ning lõpuks kinnistamine. Juhtlauseks on mul seejuures meetoodilise juhendi soovitus (lk. 7): „Põhiliseks tööviisiks geograafiliste üldmõisteteni jõudmiseks olgu konkreetsete objektide ning nähtuste vaatlused ja õpilastele jõukohased praktilised tööd.“ Siia tuleks juurde lisada veel „kaart“.

Toon mõningad näited üksikute teemade käsitlemisest.

1) Teema „Kauguste mõõtmine“. Selle käsitlus tuleb läbi viia väljas, kooli õues. Kuid ei oleks õige viia õpilased välja ilma ettevalmistuseta. Kui talitame nii, siis tund ei õnnestu — õpilased käituvad distsiplineerimatult, ei tunne töö vastu huvi ja õpetajal on raske sundida tervet klassi kuulama oma seletusi. Põhjus seisneb selles, et õpilastel puudub sihiteadlikkus. Nagu iga tegevus, on ka uus aine siis huvitav, kui sel on eesmärk. See kutsub esile vajaliku tahtepingutuse tähelepanuks, mõtlemiseks, tegutsemiseks, raskuste võitmiseks.

Seepärast alustasin antud teemat sõnavõttuga kauguste mõõtmise vajalikkusest ja viisidest. Tekkis lühike vestlus, sest ka õpilased avaldasid oma mõtteid ja kogemusi tee pikkuse mõõtmise viisidest. Ühtlasi mõõtsime ruleti abil klassi pikkuse ja laiuse ning märkisime tulemused töövihikusse (Tv. I, lk. 14, nr. 1). Alles nüüd läksime õue, et õppida kauguste mõõtmist väljas. Esmalt harjutasime mõõtmist mõõdulindiga, nõoriga (kasutasime ka tähiseid) ja maamõõdusirkliga. Ühel õpilasel oli minu soovitusel kaasas jalgratas kilomeetrimõõtjaga. Õppisime tundma ka selle kasutamist. Siis meenutasin, et iga päev meie neid mõõduriistu kaasas ei kannu. Ootamatult võib aga tekkida vajadus kauguste määramiseks. Kuidas siis toimida? Jõudsime mõttele, et kaugust võib ligikaudselt määrata sammudega. Kui pikk on igaühe samm? Mõõtsime ja märkisime juba enne ära 50-meetrilise vahemaa, mille õpilased nüüd „läbi sammusid“. Tulemused märkis igaüks paberile. Sammu pikkuse arvutamise jätsin koduseks tööks. Õpikus, mida me selles tunnis veel ei kasutanud, on toodud selgitus sammu pikkuse arvutamise kohta (lk. 24). Koduseks tööks jäi ka tutvumine õpiku materjaliga („Kauguste mõõtmine“, lk. 24—25).

Järgmist tundi alustasin koduse ülesande kontrollimisega. Kogemused näitasid, et paljudele teeb veel raskusi jagamine ja mõõtude ümberarvestamine ja nii mõnigi kasutas vanemate või õdede-vendade abi. Esmalt küsisin orienteeruvalt, kui pikk samm on ühel või teisel; samuti määrasime orienteeruvalt, millises ulatuses võib kõikuda tõenäoline vastus (50—70 cm). Kutsusin tahvli juurde ühe õpilase, lasksin tal arvutada oma sammu pikkust ja palusin igaüht kontrollida oma vastuse õigsust, lubades konsulteerida ka naabritega. Siis esitasin klassile küsimuse: „Kuidas mõõdame kaugust?“ Vastajaist hindasin kolme õpilast.

Meenutasin nüüd ka silmamõõdulise kauguste määramise tähtsust. Tõin õpilas-

tele umbes sarnaseid näiteid, nagu on õpikus (lk. 25). „Kontrollime mõningaid neist!“ Kontrollisime õues, et inimese nägu on eraldatav umbes 200 m, silmad ja suu 35 m kauguselt. Töövihikus märgitud vaatlusi (Tv. I, lk. 14, nr-d 4 ja 5) soovitasin teha õpilastel endil vabal ajal ja tulemustest mulle teatada, kusjuures lubasin ka vastused hinnata.

Lõpuks teatasin õpilastele, et nüüd peaksid nad küll oskama iseseisvalt mõõta kaugusi, kontrolliks aga soovitasin mõõta igaühel kooliaia pikkuse ja laiuse samudes, kahel õpilasel meetrites (Tv. I, lk. 14, nr. 2).

2) Teema „Meri“, mille esimeses osas käsitletakse randjoont, käsitlusel asetasin pearõhu kaardilugemisele. Tundi alustasin lühikese seletusega randjoone mõistest, kusjuures kasutasin näiteks õppevahenditena omajoonistatud suureformadilist Eesti NSV kaarti, millel randjoon oli märgitud selgelt, tugeva joonega, ning seinapilti „Mererannikul“. (Pärnu tingimustes on võimalik ka ekskursioon rannale.) Alustasin juttu: „Kujutame ette, et seisame Pärnu lahe rannikul rannaliival, seal, kus rannale veerevad lained püüavad vägisi meie jalgu märjaks teha. Meie seisame joonel, kus maismaa ja meri kokku puutuvad. See on randjoon.“ Siis lasksin õpilasi seinapilti vaadelda ja näidata randjoont sellel. Leidsime pildil ka kohad, kus randjoon on peaaegu sirge ja kus käärline ning liigestatud. Esitasin klassile ülesande: „Mõtlege, milliseid maismaa ja mere osi võime eraldada käärlise randjoone puhul.“ Õpilased vastasid, et kõverusi, käärusid, soppe, poolsaari, lahtesid. Selgitasime: seal, kus maismaa tungib kitsa ribana merre, tekib poolsaar; seal aga, kus meri tungib maismaasse, moodustub laht. Näitasime seinapildil ja seinakaardil poolsaari ja lahtesid. Üks õpilastest ütles, et saared on ju ka olemas. Küsisin klassilt: „Mis vahe on poolsaare ja saare vahel?“ Õige vastus leiti kohe.

Järgneb iseseisev töö töövihiku ülesande nr. 1 (Tv. I, lk. 26) lahendamisel. Kuid kohe kerkivad käed: „Õpetaja, kuidas joonistada, kuhu teha saar ja kuhu poolsaar ning laht?“ Otsest vastust ei ole võimalik anda, kuid lühike arutus tõstab esile olulise: saar on ümbritsetud merega, poolsaare ja lahe joonistamiseks märgime käärlise randjoone ja siis määrame, et maismaa osa, mis tungib merre, on poolsaar, ja mere osa, mis ulatub maismaasse, on laht. Töö läheb nüüd hoogsamalt, ent ikkagi on kuulda suminat ja sahinat. See on ju nii loomulik, sest huvitav on küsida ja vaadata, kuidas naaber teeb või teha mõtleb. Kas keelata? Ei, see polnud tahtlik distsipliinirikumine — see oli meeldiv sumin, mõtlemise ja töö sumin. Sammusin pinkide vahel ja sumin hakkas vaibuma, sest töö „ots“ oli käes. Nüüd pöördutakse minu poole: „Õpetaja, kas nii läheb?“ Mõni nihutab vaikselt vihiku minu poole, mõni aga püüab varjata oma tööd, ja seal tuleb mul kindlasti peatuda.

Üks tütarlaps on hädas ja palub mind vaadata, kas ta joonistab õigesti. Naaber on joonistanud mere randjoonest allapoole, tema aga ülespoole. Vaatlesime ja arutasime siis kolmekesi, kuni leidsime, et mõlemal on õigus: ühel on poolsaar seal, kus teisel laht, ja laht seal, kus teisel poolsaar.

Nüüd asusime lahtede, poolsaarte ja saarte märkimisele kontuurkaardil (Tv. I, nr. 2, lk. 28). Alustasin väikese sissejuhatusega: „Nüüd oleme meremehed ja sõidame Narva-Jõesuust Pärnuni. Märgime kaardile suuremad lahed, poolsaared, saared ja väinad, milledest me läbi või mööda sõidame.“ Täpsustasime veel väina mõistet ja kõik hakkasid kontuurkaarti täitma. Juhtisin tähelepanu sellele, et ka nimede paigutamisel võetagu eeskujuks kaart.

Nüüd ei lubanud ma enam vallanduda suminal, sest igaüks pidi orienteeruma oma kaardi järgi, mitte aga kopeerima naabrit. Kodus jäid õppida lahed, poolsaared, saared ja väinad kaardil näitamiseks.

Lõpuks töötasid mõned õpilased veel kaardiga, leides ja näidates lahti, saari, poolsaari ja väinu töövihiku ülesande nr. 2 (Tv. I, lk. 28) kohaselt.

Võidakse küsida, kuhu jäi selle teema juures tunni eesmärgi teatamine, sihi-teadlikkuse andmine?

See toimus iseenesest juba siis, kui asusin mõttes koos õpilastega Pärnu lahe rannal. Seda veelkordselt sõnastada oleks olnud formaalsus.

3) Teema „Kõrgustikud“. Et me eelmises tunnis õppisime tundma mada-likke ja käsitlesime neid ka teadmiste kontrollimisel, siis üleminekuks ja tähelepanu kontsentreerimiseks piisas vaid ütlusest, et nüüd õpime tundma Eesti kõrgemaid alasid ja leiame nad kaardilt. Õpilased leidsid need kaardilt. Siis kandsime nad kontuurkaardile (Tv. I, lk. 30, nr. 5). Nüüd andsin õpilastele lühikese kirjelduse Pandivere kõrgustikust. Selle järel esitasin küsimusi ja ülesandeid käsitletu kohta (kirjeldage vallseljakut, millisest materjalist see koosneb? Leidke kaardil Neeruti mäed). Siis kirjeldasin Vooremaad, mille järel esitasin taas küsimusi. Järgnes ise-seisev töö: joonistada künnise ja seljaku põhijoonis ning ristlabilõige (Tv. I, nr. 16, lk. 35). Järgnevalt analüüsisime ja iseloomustasime Vooremaad tahvlistskeemi põhjal, kusjuures juhtisin tähelepanu voorte ja järvede suunale ning rõhutasin, et see joonis ongi vooremaastik pealtvaates ja selletaoline joonis tuleb teha ka kodus töövihikusse vastavalt ülesandele nr. 13 (Tv. I, lk. 34). Koduseks ülesandeks jäid täita töövihiku ülesanded.

Olen mõnikord talitanud ka teisiti ja andnud maastikukirjeldusi iseseisvaks tööks õpikuga. Järgnev kontroll on aga näidanud, et õpetaja elav jutustus (vahest isegi mõnede kirjelduste deklameerimine) jätab õpilastele selgemad, täpsemad ja detailsemad kujutlused. See on ka arusaadav. Sel astmel ei ärata omaette vaikne luge-mine õpilastes küllaldaselt määral fantaasiat ja kujutlusi, eriti raske on luua loetu põhjal kujutlusi maastikust. Õpetaja elav sõna, piltlikud väljendused vastavate rõhkude ja intonatsioonidega, saadetud žestide ja miimikaga, on teatud määral kunstiline ettekanne, mis mõjutab sügavamalt emotsioone ja äratav õpilastes sel-gemad ja püsivamad kujutlused. Veelgi selgemaid ja püsivamaid kujutlusi oleksin tekitanud siis, kui oleksin demonstreerinud oma ettekande ajal ka vastavaid pilte. Seda tegin pärast, näidates epidiaskoobiga pilte brošüürist „Aegviidu-Nelijärve“ ja fotoalbumitest.

Minu suhteliselt lühiajaline töö geograafia töövihikutega veenis mind selles, et õpilased sel arengutasemel armastavad väga õpetaja „juttu“. Isegi „temperamentsed“ poisid, keda tuli alati silmas pidada ja korrale kutsuda, olid esimesed, kes ise nõudsid rahu ja vaikust, kui alustasin jutustust. Õpetaja sõna kuulatakse tähele-panu ja huviga aga siis, kui õpetaja sellega ei kuritarvita tunnistundi ja päevast päeva. Töövihiku üks voorusi ongi see, et ta väldib õpetaja liigset juttu. Kuid ei tohi unustada, et töövihik ei asenda siiski alati õpetaja elavat sõna, millele jääb vääriline koht õpetuses. Õpetaja elav sõna, töö vihikuga ja õpikuga, samuti kõik teised töövormid peavad vahelduma ja üksteist täiendama.

Nagu esitatud näidetest selgub, kasutan töövihiku ülesandeid, nagu seda nõuab ka meetodiline juhend, väga mitmesugustel tunnetappidel: sissejuhatavas osas, teadmiste kontrollimisel, õpiku teksti või oma ettekande selgitamisel, harjutamisel ja kinnistamisel. Seejuures vahelduvad üksteisega vestlus, õpetaja seletus ja õpi-laste iseseisev töö.

KINNISTAMINE AKTIVISEERITUD TUNNIS

Kas on aktiveeritud tundides, kus kasutatakse töövihikut, vaja erilist sõnalist kinnistamist, nagu oldi harjutud tegema varem „normaalsete“ tundide puhul? Aktiivse töö puhul ei kinnista ma ainet tavaliselt mitte korruga kogu teema ulatuses, vaid osade kaupa ja tihti töövihiku ülesannete kaudu. Vahel, näiteks viimase teema „Kõrgustikud“ puhul, toimus kinnistamine töövihiku ülesannete (Tv. I, nr. 5, lk. 30,

nr. 13, lk. 34 ja nr. 16, lk. 35) kaudu koduse tööna. Siiski osutus vajalikuks ka sõnaline kinnistamine, nimelt uute terminite ja mõistete puhul. Uued terminid ja mõisted lülituvad õpilaste aktiivsesse sõnavarasse alles mitmekordse ja sageda tarvitamise järel. Uute terminite ja mõistete kordamine toimub tavaliselt küsimuste näol, mis järgnevad kas õpiku teksti iseseisvale lugemisele või õpetaja ettekandele.

Kogesin, et uusi termineid ja mõisteid on kasulik korrata veel kord tunni lõpul. Et õpilased neid ainult ei kuuleks, vaid ka näeksid ja ise kirjutaksid (motoorne ärritus), kirjutame need tahvlile. Näiteks teema „Eesti pinnakate“ käsitlemisel kuulevad õpilased sõna „moreen“, mille õpetaja kirjutab tahvlile siis, kui ta annab piltliku seletuse meie pinnakatte tekkest. Õpiku küsimused (mida nimetame moreeniks? millest koosneb moreen?) juhivad samuti tähelepanu sellele uuele mõistele. Töövihikusse (Tv. I, nr. 2, lk. 38) kirjutavad õpilased: „Pinnakattena esinevad moreen, jääsulavete liivad“ Kodus loetakse õpikust mandrijää poolt mahajäetud liivast, kruusast ja savist, mida nimetatakse moreeniks.

Väga kasulikud ja vajalikud on kinnistavad ülevaated suuremate tervikuliste teemade puhul, nagu „Pinnavormid“, „Pinnakate, aluspõhi ja mullad“, „Eesti NSV kliima“ jt. Ülevaateid võib teha kolmel viisil: õpetaja piltliku lühiettekandena (näiteks pinnavormide puhul); vestluse kaudu ja õpilaste iseseisva praktilise tööna. Iseseisvateks kordamisülesanneteks on sobivad ülesanded plaani ja kaardi kohta (Tv. I, lk. 23, nr-d 5—8) ning pinnavormide (Tv. I, nr. 16, lk. 35) kohta; taimekoosluste kohta (Tv. II, joon. 26. lk. 36), ülesanne maastike kordamiseks (samas, lk. 51) ja võrdlustabel (samas, lk.-d 52—53).

Soovitav on kasutada mitmesuguseid kordamise viise. Nii võib õpetaja Eesti maastike kordamisel anda lühikese ülevaate õpitud maastikest (reis lennukil), millele järgneb võrdlustabeli täitmine õpilaste iseseisva tööna.

Niisugused ülevaated annavad kõigepealt lühikese kokkuvõtte kõige olulisemast, nn. raudvarast. Peale selle toovad need esile seosed teema üksikute komponentide vahel, mida algul käsitleti ükshaaval, eri tundides.

*

Nagu kogemused näitavad, on töövihikud õpilaste aktiivsele ja iseseisvale tööle rakendamisel tähtsaks abivahendiks. Vaatamata töövihikute mõningaile puudusile (ja ka nende ühekülgsele kasutamisele), aitavad nad õpetajal vabaneda šabloonist ja dotseerivate õppeviiside ühekülgisusest. Nad võimaldavad teha palju praktilisi töid, arendada õpilaste mõtlemist ja teadlikumat suhtumist ainesse.

Geograafia õpetamine selliselt, et õpilaste iseseisev töö ja aktiivsus leiaksid laialdast rakendamist ja töövihikud otstarbekat kasutamist, on raske ülesanne, märksa raskem kui šabloonsete tundide andmine. Õpetaja peab hästi tundma oma õpilasi, nende võimeid, psüühikat ja kasvuaega iseärasusi, ta peab põhjalikult tundma ainet ja selle meetodikat, kõiki meföödilisi võtteid. Tal peab olema initsiatiivi ja leidlikkust, et suhtuda igasse õppetunnisse loovalt, meisterlikult.

Rakendades õpilasi aktiivselt tööle, lastes neil teha praktilisi töid ja arendades nende iseseisvat mõtlemist, võib õpetaja varsti märgata õpilaste võimete ja huvi kasvu, samuti teadlikumat suhtumist ainesse. Siis võib õpetaja konstateerida, et ta on märksa lähemale jõudnud oma töö eesmärgile anda oma kasvandikele eluks vajalikke teadmisi ja oskusi ning kasvatada neis iseloomujooni ja omadusi, mis on vajalikud kommunismiehitajaile.

Kasvatusest matkamisel

A. ALLIKAS,

Jõgeva rajooni matkaspordi organisator

Tänapäeva noorus võib rahulikult koolis käia. Tal pole vaja kannatada nälga ega kirjeldamatuid raskusi, nagu endistel põlvkondadel, - kellel tuli visa ning kangelaslikku võitlust pidada parema ühiskonnakorra eest.

Kuid kas nõuab tänapäev inimeselt vähem kangelaslikkust? Kindlasti mitte. Meie töörinnetel on vaja tublisid ja karastatud inimesi, kellel oleks julgust käed külge panna ükskõik mis tööle; kes vaataksid ka kõige raskemale tööle kui võimalusele midagi õppida, milleski oma jõudu proovida. Kõikjal toovad niisugused inimesed endaga kaasa midagi uut. Nad lähtuvad mõttest, et töö ise on alati ülevam kui tasu, mis tema eest antakse.

Kodumaa vajab mehiseid võitlejaid ka rahuajal. Nad ei teki iseenesest, vaid neid tuleb kasvatada. Kool on kohustatud kasvatama inimest nii, et ta suudaks elus kõige toime tulla, oskaks elada kasulikult ja õnnelikult. On tõsi, et inimene, kes on võitnud mingi raskuse, muutub ka ise tugevamaks, oskab elu õigemini hinnata ja sellest õiget rõõmu tunda.

Õpetajana ei soovi ma, et ühegi õpilase käesolev või eelseisev elu oleks raske. Kuid mõnikord tunnen ma rohkem muret nende pärast, kelle elu on liialt kerge ja muretu, kui nende pärast, kes juba maast-madalast oma vanemate tööst ja muredest osa võtavad. Ei vanemad ega õpetajad saa kaitsta oma kasvandikke elus elettelevate raskuste eest, kuid nad võivad neid kasvatada nii, et noored hiljem suudaksid ja oskaksid neid ületada. Ainus võimalus õpetada inimest elus raskusi võitma on tutvustada teda nendega ja harjutada neid ületama.

Elujulge inimese, temas sitkuse, seltsimehelikkuse ja kollektiivsustunde kasvatamiseks on palju võimalusi. Peatun vaid ühel neist, nimelt matkamisel.

Matkamine on niisugune harrastus, mis asetab inimese sellistesse tingimustesse, kus ta kõiges peab ennast ise aitama. Noorel inimesel on väga kasulik viibida vahel sellises olukorras. Nii mõnigi „looduse isand“ tunneb ennast esialgu looduse keskel üsna mahajäetuna. Just need lapsed, kes kodus on ülima hoolitsuse ja mugavustega harjunud, tunnevad ennast sellisel juhul kaaslaste ees nagu alasti: neil puuduvad tegeliku elu kogemused, harjumus kiireks tegutsemiseks ja raskemaks tööks, puudub võime taluda ebamugavust.

Koolis on ikka mõni, kes ei taha sobida kollektiivi. Matkal aga näeb ta, et tal tuleb igal sammul arvestada kaaslasti, sageli toetuda nende abile, neid ise abistada jms.

Kuid kõige enam on õpilaste hulgas neid, kes otsivad võimalusi oma võimete ning huvide maksimaalseks rakendamiseks, kes otsivad n.-ü. põnevaid seiklusi, tahavad korda saata midagi suurt ja ebatavalist juba täna-homme, mitte aga kunagi kauges tulevikus. Lastele keskmises koolieas on tänane päev kõige tähtsam. Just sellepärast avaneb kasvatajale matkade läbimõeldud korraldamisel noorte kasvatamiseks selliseid võimalusi, mida ükski teine üritus vaevalt suudab anda.

Ettevalmistused matkaks

Kasvatuslik vestlus ja harjutus. Kirjandusel on tohtu suur kasvatuslik väärtus. Niisama mõjuv kui kirjaniku sõna, vahest veelgi mõjuvam on õpilasele kasvataja sõna. Tema õpetab oma kasvandikku mõistma nii kirjandust kui ka elu ennast. Sellest, mis ta on õelnud või ütlemata jätnud, oleneb palju inimese elus. Ometi ei arva ma, et ainult kasvataja sõnade kuulamine on kõik, mida inimene vajab. See võib anda talle küll õige kujutluse elust, häid põhimõtteid ja igatsuse elada suurt ning kasulikku elu. Kuid ometi kohtame inimesi, kes on teadlikud sellest, kuidas nad peaksid elama, mida tegema ja kes siiski ei suuda nende põhimõtete järgi elada. Nendes on tekkinud teatud vastuolu kõrgete põhimõtete, õilsate eesmärkide ja selle vahel, et nad pole harjunud ennast millegi pärast püsivalt pingutama. Selleks, et kasulikult elada, peab inimene harjuma ületama temas endas ja väljaspool teda peituvaid raskusi.

Mitmete aastate rõõmsad ja ka mõningad kurvad kogemused on viinud mind veendumusele, et kasvatus töös, sealhulgas ka matkadel, ei saa piirduda ainult teooria õpetamisega, üksnes matkade väärtuse rõhutamisega, vaid igal sammul peavad nendega kaasneva vastava harjutused, „kontrolltööd“ ja „eksamid“.

Matkajate kollektiivi kasvatamine algab juba matka ettevalmistamisel, treeningpuhkustel jm. Siin selgitab matkajuht, millistele põhinõuetele peab vastama matkaja isik. Ta toob näiteid selle kohta, mida võib põhjustada matkaja distsiplineerimatus, hoolitsemine ainult iseenda eest, nahahoidmine, loidus, tahtenõrkus, ebaseltsimehelikkus. Ta rõhutab, et nendest puudustest hoidumine on rangeks seaduseks ja see pärast kuulub matkaks valmistumise hulka ka endas vastavate iseloomuomaduste kasvatamine. See sunnib õpilasi juba ammu enne matka mõtlema, mida see temalt nõuab, mida temalt ootavad seltsimehed.

Matkajuht teab, et kõige vajalikum ja kõige tähtsam matkagrupis on üksmeel. See on matka õnnestumise tähtsamad tingimusi. Sellest oleneb kõigepealt, kas matkajad tagasi tulles tunnevad läbielatud rahuldust või mitte. Sellepärast peab matkajuht eriti palju jõudu ja tähelepanu pühendama sellele, et matkajate vahel tekiks üksmeelne sõbralik õhkkond, et see jääks püsima kogu matka kestel ja pärast sedagi. Üksmeel ja seltsimehelikkus matkagrupis on nii tähtis, et matkajuht ei tohi ainult loota selle juhuslikule või loodetavale tekkimisele või olemasolule. Seda tuleb matkajates kasvatada, harjutada. Sellepärast peab seltsimehelikkuse ja kollektiivsustunde kasvatamine algama matka ettevalmistuse esimestest sammudest.

Järgnevalt püüan anda kasvatuslike vestluste ja harjutuste süsteemi matkajate väljaõpetamisel ja matkaks ettevalmistamisel. Et matkaspordi vastavate küsimuste kohta on kirjandust küllalt olemas, siis piirdun harjutuste puhul peamiselt teemade nimetamisega.

Vestluse juures tuleb silmas pidada, et see ei muutuks loenguks. Piisab 5—10 minutist. Siiski on soovitatav tuua vestluses ka asjakohaseid näiteid matkajatele võimalikult lähedasest elust (kohalikud tööeesrindlased, tähelepanekud õpilaste endi elust, nende eakohasest kirjandusest vm.).

1. vestlus: Matkamine on kollektiivne tegevus, mis peab tooma rahuldust sellest osavõtjatele. Ta peab andma neile ülevaid elamusi, uusi teadmisi, kasulikke kogemusi.

Igast oma tegevusest tahame tunda rõõmu ja rahuldust, nii ka matkamisest. Kuid vaevalt on võimalik üksinda rännates õppida ja tunda kõike seda, mida õpime ja tunneme ühise sõbraliku perena matkales. Arvatavasti on igaüks meist tundnud kahetsust, kui ta naudib üksinda mingit suurt rõõmu ja kui kõrval pole sõpra, kellega seda jagada, kes oleks kas või meie rõõmu tunnistajakski.

Enamik matku ei ole üksikisikul teostatavadki. Ka ametlikud kvalifikatsiooninor-

mid tunnustavad matka alles siis, kui see on tehtud kollektiivselt (kui osavõtjaid on vähemalt 4). Ei ole tarvis vist kedagi veenda selles, et kergem on teha üks lõke ja valmistada lõunasöök 20-le inimesele kui süüdata 20 lõket ja teha eraldi 20 lõunasööki. Paljud meist ei julgeks matkal (näiteks üksinda metsas) ööbida, eriti sügisel, talvel oleks see koguni ohtlik. Õnnetuse või haiguse korral aga ähvardab üksikmatkajat veelgi suurem oht. Siit jõuame tõe juurde, et seltsimeeste abiga läheb kõik paremini ja kiiremini ning meil jääb rohkem aega muudeks tegevusteks, looduse ilu nautimiseks, vaatamisväärsustega tutvumiseks, puhkuseks jm.

Võita aega — sellele peabki olema suunatud kogu matkagrupi tegevus, kuid see ei ole kaugeltki kerge ülesanne. Esiteks: iga matkaja peab end mis tahes töös kodus tundma. Teiseks: tal peab olema harjumus ja oskus kiireks tegutsemiseks. Kolmandaks: ta peab suutma ennast sundida kiiresti tegutsema ka siis, kui ta on väsinud või kui töö on talle ebameeldiv. Neljandaks: ta peab oskama alati näha, mis veel teha on. Iga matkaja peab endale alati üttelema: „Tegemata töö on minu töö.“

Ainult siis, kui kõik matkajad neid nõudeid kõrvalekaldumatult täidavad, on matkal kerge ja huvitav, ja kui vaja, tuleb matkagrupp toime ka kõige suuremate raskustega. „Siidkäed“ ja „nahahoidjad“ on matkagrupis võõrkehadeks, nad võivad põhjustada suuri raskusi ja mõnikord isegi õnnetusi.

Kokkuvõtte — peame meeles: — Seltsimees on sulle samuti vajalik nagu sina temale. Sellepärast püüa olla tõeline seltsimees! Igas töös peab matkaja olema nagu tulekahju ajal. Kes ennast töö ajal „leinaseisakusse“ unustab, see ei vääri matkaja nime.

Harjutus: Telgi püstitamine, tule tegemine, lõkete tüübid. Harjutuse käigus veendutakse eespool öeldus tegelikult. Matkajuht peab matkajate tähelepanu juhtima sellele, et nende töö tulemused olenevad suurel määral meeleolust ja omavaheolisest läbisaamisest.

2. vestlus: Üksiku heaolu oleneb kollektiivi, kollektiivi heaolu aga üksiku heaolust.

Eelmise vestluse ja treeningu najal veendusime, et ainult kollektiivne matk võib tuua matkajale tõelist kasu ja rahuldust. Siiski peame kohe lisama, et kollektiiv peab olema ka hea ja tugev, mille iga liige on sügavalt veendunud, et kollektiivi huvid on kõige tähtsamad.

Kuigi ükski matkaja ei saa paljusid matkahüvesid kasutada teisest rohkem, jaotatakse seljakoti raskus vastavalt grupi liikmete jõule ja võimetele: kes on tugevam, peab kandma rohkem, kes nõrgem, vähem; kuid nii, et ühel ei oleks liiga raske, teisel liiga kerge. Kui sellest reeglist kinni ei peeta, võib juhtuda, et mõni või mõned grupi liikmed üle koormatakse. Nad väsivad rutem, kaotavad kiiremini oma tavalise töö- ja liikumisvõime, võivad haigestuda. See nõuab ettenägematuid peatusi matkatel, mis võivad kesta mõnest tunnist mõne päevani, erakorralisel juhul võib see viia koguni matka katkestamiseni. Sellest ei tunne rõõmu keegi.

Kui talvelaagris öövalve kohustuste täitja näiteks leiab, et tema isiklik puhkus on tähtsam kui küdeva ahju eest hoolitsemine, siis toob see ikkagi ebamugavusi nii talle endale kui ka teistele: telk muutub külmaks ja magada ei saa keegi. Kui aga matkajad on väga väsinud, võivad sellel olla ka tõsisemad tagajärjed. Sellepärast tuleb kõigepealt mõelda kollektiivile.

Teisest küljest ei saa kollektiiv tähele panemata jätta ka üksiku huve. Oletame, et samal talvisel ööbimisel on kõik leidnud endale magamiskoha ja katnud end soojalt tekkidega, kuid ühele ei jälku ruumi ega tekke. Kui ta on tagasihoidlik ja vähenõudlik, siis lepib ta kohaga ukse all või telgi servas, kus tavaliselt on külmem. Seepärast tuleks talle anda enam tekke kui teistele. Kui aga kõik on rahul ega tee sellest väljagi, võib ta halvemal juhul haigestuda, heal juhul aga on järgmisel päeval lihtsalt väsinud, sest ta pole saanud puhata.

Kui mõni matkajatest rännakul näiteks kukub, vigastab ennast või väsitab rohkem kui vaja, siis on see takistuseks kogu kollektiivi tegevusele. Sellepärast on vaja hoolitseda mitte ainult iseenda, vaid ka oma seltsimehe eest.

Lõpuks: kui kellelgi õnnestub osa koormast veeretada oma seltsimeeste kaela, kõrvale hoiduda ebameeldivast kohustusest, tunda mugavust oma seltsimeeste arvel, ilma et sellest tekiks olulisi pahandusi, on niisugune matkaja kasu asemel ikkagi kahju saanud. Selle asemel, et tugevneda ühistes pingutustes ning tunda raskuste ületamise ja tõeliselt ausa seltsimehelikkuse rõõmu, kasvatab ta endas halbu iseloomujooni.

Kokkuvõtte:

— Ära unusta, et just sina oled see, kelle kaudu peab väljenduma kollektiivi hoolitsus iga üksiku matkaja eest.

— Seltsimehe eest hoolitsemine on niisama tähtis kui iseenda eest hoolitsemine.

— Matkagrupis ei ole võimalik üksiku heaolu, kui see on vastuolus kollektiivi või mõne kollektiivi liikme heaoluga.

Harjutus: Treeningmatk. Seljakoti pakkimine, koormuste jaotamine, liikumine rännakul, kaaslaste abistamine, looduslike takistuste ületamine.

3. vestlus: Matkagrupis valitsegu üksmeel.

Kui me aastate pärast tagasi vaatame möödunud päevadele, siis leiame, et eriti kallid on meile mälestused rasketest päevadest, millal me mõne tähtsa eesmärgi saavutamiseks või lihtsalt elus edasijõudmiseks pidime kogu oma vaimset ja füüsilist jõudu viimteni kokku võtma, et edasi sammuda sellel teel, mille olime endile valinud.

Lähemalt selle üle järele mõeldes leiame, et need pingutused on andnud meile midagi väga olulist ja tähtsat: neil päevil on meie „mina“ sirgunud ja tugevnenud; neil hetkil oleme leidnud endas palju enam jõudu, kui võisime arvata. See kogemus aga annab meile kindla teadmise: mina tulen kõigega toime. Niisugune teadmine on varandus, mida on vaja igale inimesele. Seepärast tundke rõõmu, kui teil avaneb võimalus oma jõudu ja tahet proovida.

Küllap teame ka seda, et kõige raskemaid võitlusi on meil tulnud sageli pidada iseendaga. Inimesel ei ole suuremaid vaenlasi kui need, mis peituvad temas endas. Kui ta need võidab, siis on tal tugev karakter.

Nii on lugu ka kollektiiviga. Kui kollektiiv tahab edasi jõuda, raskustele vastu astuda ja midagi saavutada, peab ta alustama iseendast. Tugev kollektiiv on kindlus, mida ei kõiguta intriigid, jonnakus, upsakus ja egoism. Kui üksikule inimesele, kes on kindel iseendas, võib ennustada suurt tulevikku, siis seda enam tugevale kollektiivile. Iga kollektiivi liige peab meeles pidama, et ka täiesti tavalised inimesed võivad paljudel aladel saavutada ebatavalist edu, kui nad ühinevad tugevaks kollektiiviks. Kollektiiv viib ka iga üksiku isiku tema arengus kõrgemale ja kaugemale, kui ta seda üksinda oleks suutnud.

Mida rohkem kollektiiv lahendab raskeid ülesandeid, seda kaugemale ta jõuab. Seepärast valivadki matkajad raskeid ja sageli ohtlikke radu, olles kindlad, et tugev kollektiiv ületab kõik ohud ja raskused.

Ainult ühel juhul võivad raskused saada kollektiivile „saatuslikuks“ — siis, kui katkevad üksmeele ja sõpruse sidemed tema liikmete vahel. Omavaheline tüli on matkagrupi kõige suurem vaenlane.

Kokkuvõtte: Matkagrupile on kõige kallimaks sõbraks üksmeel, kõige suuremaks vaenlaseks omavaheline tüli.

Harjutus: Võistkondlik võistlus matkatehnikas ja orienteerumises.

Peale treeningut oleks kohane arutada küsimust kollektiivi kaugematest perspektiividest, eriti siis, kui küsimus tõuseb matkajate endi hulgas.

4. vestlus: Matkaja „vaimsed relvad“. Mitte ainult matkal, vaid üldse elus, võib ette tulla hetki, millal meid tabavad ootamatud, ebatavalised sündmused, mis

meie meeli ahistavad ja seejuures äärmiselt kiiret ja otsustavat tegutsemist nõuavad. Et sellisel juhul mitte alla jääda, peab inimene eneses kasvatama niisuguseid võimeid, nagu ettenägelikkus, ettevaatlikkus, enesevalitsemine, kiire ja selge otsustamisvõime, tegutsemiskiirus ja -kindlus. Neid ei saa endas välja arendada ühe päevaga, kuid kuude ja aastate jooksul võime jõuda niikaugemale.

Püüame lastega igapäevases elus edaspidi tähele panna, mida me teeme või kõneleme siis, kui oleme ärritatud, vihased või ehmunud, ja soovitame alati jääda iseenda peremeheks, vältida ebasüüdsaid sõnu või tegusid neil puhkudel. Ehmudes või ärritades püüame hoiduda mõttetust karjumisest, hädaldamisest ja paanikast. See polegi alati nii kerge, kuid selle saavutamiseks tasub vaeva näha. Küllalt sageli on tasakaalukas ja kiire reageerimisvõimega inimene enda ja teistegi elu päästnud.

Ka kiire tegutsemis- ja otsustamisvõime kajuneb harjutamise teel. On tõsiasi, et inimene, kes igas töös ja tegevuses oma võimeid täiel määral ja leidlikult rakendab, ei jää kunagi hätta. Seepärast peame selgeks õppima, kuidas tegutseda õnnetusjuhtumite puhul, millist abi anda jne.

Lõpuks peab matkaja teadma ka seda, et tema kohus on olla abivalmis kõigil vastu, kellega ta kokku puutub; aidata neid, kes teevad tööd.

K o k k u v õ t e: Enesevalitsemine, rahu ja tasakaal; kiire otsustamis- ja tegutsemisvõime on matkaja tähtsamaks relvastuseks, milleta ei tohi matkale minna.

H a r j u t u s e d: 1) Külmunud tundmata veekogu ületamine. Kannatanu päästmine jää murdumise korral.

Enne tundmata veekogu ületamist, eriti siis, kui pole olnud tugevaid külmi, lepitate kokku tegutsemise põhijoontes. Matkajuhi ja matkajate vahel peab olema distants pikem, ca 25 m, iga järgneva matkaja vahel ca 5 m. Rajast kõrvaleminemine sel juhul on keelatud. Järgnevalt jaotab matkajuht ülesanded tegutsemiseks jää murdumise korral. Ühe osa ülesandeks jäävad päästetööd, teised pöörduvad tagasi, nendest osa teevad tule, keedavad teed, teised püstivad telgi, varuvad kuivi riideid.

Jää murdumise korral on matkagrupi esmane tegutsemine järgmine: kui pole käepärast köit või tugevat nõõri, ühendab esimene, kannatanule kõige lähem, oma suusakepid, tõmmates need käepidemetega teineteise võrudest läbi, nii et kepi teravikud jäävad keskele, ulatab ühe kepi käepideme järgmisele matkajale. See pistab ühe oma suusakepi (jälle käepidemega ees) ulatatud kepi käerihmast läbi ja viimase käerihmast teise. Sama teeb ka järgmine matkaja jne., kuni on saanud paraja ulatusega kett, mille esimene ots visatakse kannatanule. (Sellepärast peabki esimesse otsa jääma käepide, mitte teravik.) Sellist tegevust harjutatakse ja korratakse, kuni saavutatakse küllaldane kiirus ja tegutsemiskindlus.

2) Esmaabi andmine, kannatanu kandmine ja transportimine.

3) Uppuja päästmine suvel.

5. v e s t l u s: Kas isiklikud hüved on seda väärt, et nendele ohverdada kollektiivi üksmeel, kaotada sõber, muutuda egoistiks enese ja teiste silmis.

Kõneleme (õpilastele tuntud) vapratest meestest ja naistest, kes saavad korda kangelastegusid ja kelle sarnased meiega tahaksime olla. Kuid samas küsime lastelt: Aga kas meil on selleks mingit võimalust? Kas me suudaksime toimida ja käituda nii nagu Pavel Kortšagin või Vaikse ookeani 4 kangelast? Jah, meie pole neis tingimustes. Kuid meilgi on selleks võimalusi, mida me ei oska igakord näha ja hinnata; sageli me ei otsi neid, vaid lihtsalt ootame, et tuleks mingi erakordne võimalus. Kui me väikesi võimalusi põlgame, siis ei suuda me suuri ammuugi kasutada. Kui sinu juurde astuks Vladimir Kravtsovi võimalus, kas suudaksid sa seda kasutada? Sellele tasub mõelda.

Jutustan lastele oma mälestustest loo, mis mulle veel praegu rõõmu valmistab. „Teenisin Nõukogude armees — see oli rahu ajal — ühes allüksuses. Kord, kui pesema läksin, nägin, et keegi mu seltsimeestest pesi ühe käega taskurätte. Teine

Käsi oli tal sidemes. Saate isegi aru, kui raske see on. Võtsin talt taskurätikud, pesin ja aitasin need kuivama panna. Tundsin rõõmu, et olin seltsimeest aidata saanud, ja tunnen seda veel tänagi, kui sellele mõtlen. Aga selles pole ju midagi suurt ega erilist, ütlete teie. Õige! Kuid see oli mulle antud hetke kõige suurem võimalus. Tunnid ja päevad, isegi nädalad ja kuud enne ja pärast seda hetke on tuhmunud, kuid need minutid on jäänud eredalt meelde selle episoodi tõttu."

Mida enam ajas kaugemale astume, seda enam hakkavad meie silmis helendama need hetked, millal meid inimestega ühendas tõeline seltsimehelikkus. Paljudest mälestustest teevad meile kõige enam rõõmu need, kus me ise suutsime olla seltsimehed selle sõna parimas mõttes.

Muidugi on õige, et iga hea tegu pole veel kangelastegu, kuid see on tee kangelasteole.

Iga hea teo võib mugavuse pärast tegemata jätta, kuid kasu, mis me sellest saame, on ainult näiline, hetkeline ja sageli tühine.

Kui meil on valida, kas teha kaaslaste abistamiseks mõnda tööd (eriti ebameeldivat) või mitte teha ja kui siiski teeme, on see tavaline, kuid väärtuslik tegu. Kui me ise aga oleme väsinud ja siiski suudame aidata ka seltsimeest, siis on see juba palju enam. Seepärast pidagem meeles: iga võimalus head teha on suur võimalus.

Kokkuvõtte: Abistada oma seltsimeest ka siis, kui sul endalgi on raske, loobuda millestki tema kasuks, kui sul endalgi on vähe — see nõuab suurt jõudu, kuid veel enam rõõmu annab teadmine, et sul jätkus jõudu. Niisamuti teeb seltsimehegi õnnelikuks teadmine, et tema matkakaaslasel jätkus tahet teda aidata.

Harjutus: Raske treeningmatk.

Matka võib korraldada mitmeti: 1) Valida raske maastik — tihe mets, padrik, soode, kraavide, ojade ületamine. 2) Treeningmatka võib teha ebasoodsa ilmaga. 3) Treeningmatka võib sooritada pimedas.

6. Vestlus (treeningpuhkusel): Kuidas suhtuda seltsimehe eksimustesse.

Kui me ka kõigest väest püüame täita matkareegleid, võime vahel siiski eksida. Samuti võib eksida ka meie seltsimees. Seepärast ei ole õige teha selle pärast tüli, vaid lahendada asju rahulikult ja sõbralikult teel, mis on palju kindlam ja tulemusrikkam. Oletame, et meie seltsimehel mingil põhjusel „närv üles ütles“ ja ta tarvitas sobimatut kõnetooni. Ega seepärast pea veel meie „närv üles ütleva“, nii et me samaga vastaksime. Seda enam peame meie säilitama rahu ja tasakaalu. Me võime talle vastata rahulike ja sõbralike sõnadega või oodata, kuni ta rahuneb. Iga matkaja peab püüdma luua enda ümber sõbralikkuse õhkkonna.

Noorte, eriti algajate matkajate vahel võib mõnikord tekkida vaidlusi kas parema magamis-, istumiskoha või mõne muu mugavuse pärast. Ka neid küsimusi peab matkaja oskama sõbralikult lahendada. Ükski asi, mugavus või eesõigus ei ole seda väärt, et seltsimeestega tülli minna. Kui peaks aga leiduma keegi, kes tahab endale mugavusi seltsimeeste leplikkuse arvel, siis ei tule teda lubada järgmisele matkale.

On aga siiski hetki, millal me ei tohi olla tagasihoidlikud ega ükskõiksed. See on siis, kui mõni matkagrupi liikmetest rikub meie põhilisi seadusi, teadlikult loobub üldiselt tunnustatud põhimõtete austamisest ja saab hakkama mõne jämeda teoga. Niisuguste nähtuste vastu tuleb kollektiivil tõsiselt välja astuda, sest sellest oleneb palju enam kui ainult tühised mugavused. See võib puudutada kogu kollektiivi heaolu. Kui halvale asjale mitte vastu astuda, võib see tekitada kollektiivis mõrasid, kuid mõranenud küna ei püsi enam vee peal.

Kokkuvõtte: Igasugustest ebameeldivustest pead sa üle saama nii, et sellest ei tekiks tüli. Kui aga küsimus puudutab kogu kollektiivi huve, tuleb sellest rääkida tõsiselt, rahulikult ja kindlalt.

Otsustav silmapilk

Selleks on hetk enne teeleasumist. Meil on välja kujunenud selline tava: kui kõik ettevalmistused on tehtud ja kogu grupp on valmis teele asuma, laseb matkajuht kõigil koguneda ja rahulikult istuda. Ta räägib sellest, mida head ja halba, milliseid raskusi ja rõõme eelseisev üritus tuua võib. Kogenud matkajuht ei unusta siin kunagi rõhutamast, et matkaja peab alati valmis olema ka kõige raskemaks pingutuseks. Kuigi paljudele on see teada, meenutab matkajuht lühidalt kõiki neid käitumise ja tegutsemise reegleid, millest oli juttu vestlustes.

Vaja on meenutada ka seda, et matkal võivad sageli ilmnedu palju kergemini ka meie nõrkused, mis hiljem võivad valmistada piinlikkust või häbi.

Matkajuht peab püüdma matkajates esile kutsuda teatud vastuhoiaku võimalike raskuste suhtes enne, kui nendega kokku puututakse. See väldib asjatut jõu- ja ajakulu matkal ning ühtlasi paljusid ebameeldivusi. Parema viiga ennetada kui parandada, alati tuleb vaadata ette. On hea, kui vestlustes mõista antakse, et matkajuht matkajates ei kahtle, et ta nendesse usub.

Kui matkajuht saavutab selle, et iga matkaja enne matka algust endale mõttes töötab: „Tulgu mis tuleb, aga mina endale häbi ei tee!“, siis on ka kõige raskem teekond kerge. Siis läheb matkagrupp teele üksmeelsena ja unustatakse isegi see, mis kunagi kellegi südames ühe või teise vastu kibedat on olnud.

Niisugune kasvatuslik vestlus on nagu ülesande dikteerimine enne kontrolltööd.

On muidugi õige, et alati ei saa taolisi õppusi matka eel teha sama plaani järgi, nagu eespool (oma kogemustest) esitasin. Olud võivad sageli olla teised. Tihti ei ole matka ettevalmistamiseks nii palju aega, sest võimalus matkaks, eriti puhkepäevamatkaks, võib avaneda n.-ü. üleöö. Kuid see ei olegi tähtis, sest tegelikult ei erine puhkepäevamatk kuigi oluliselt pikemast treeningust. Hoopis tähtsam on, et iga kasvatuslik vestlus oleks seotud ikka mingi otsese ülesande või harjutusega.

(Järgneb.)

Koolieelsete laste esteetilise kasvatuses konverents Moskvas

M. TERRI

Märtsikuu lõpul toimus Moskvas konverents koolieelsete laste esteetilise kasvatuses küsimustes. Konverentsi korraldasid Moskva linna haridusosakond ja Vene NFSV Pedagoogika Akadeemia juures asuv Koolieelse Kasvatuse Teadusliku Uurimise Instituut.

Konverents algas Koolieelse Pedagoogilise Kabineti direktori sm. *Ostrovskaja* ettekandega „Esteetiline kasvatus Moskva lasteaedades“. Järgnevates ettekannetes rääkisid Moskva linna lasteaedade kasvatajad oma kogemustest.

Kasvatajad *A. Jeršova* ja *T. Samsonova* kõnelesid teemal „Loodus esteetilise kasvatuses vahendina nooremas ja vanemas rühmas“. Nad näitasid, kuidas suur mõju on loodusel laste esteetilises kasvatuses, kui kasvatajad oskavad lähtuda väikeste laste huvist, valides sobivaid vaatlusobjekte ja rakendades lapse aktiivsust.

Rida ettekandeid oli kujutava kunsti alalt. Nii rääkis kasvataja *L. Kosenkova* teemal „Kujutavate õppetegevuste seos lapse eluga“. Ta rõhutas, kuidas suurel määral on sellel, kui kasvataja programmist materjali valides hoolikalt järel mõtleb, kuidas äratada lastes huvi neile esitatud ülesannete vastu. Kunagi ei korranud ta samasisulist ülesannet täpselt samal teemal. Lapsed joonistasid näiteks palju kordi maja, kuid neile tundis see ülesanne igakord uudsena ja erinevana eelmistest. Esimene kord joonistas iga laps maja, kus ta elab, teine kord, pärast oktoobripühi, joonistati oktoobripeoks kaunistatud lasteaia hoonet, pärast korduvaid ekskursioone — nähtud ehitamisel olevat maja, siis loetud jutus esinevat muinasjutumaja jne. Või teine näide korduvast inimese joonistamisest. Algu joonistati lihtsat kokkukäivat puust nukku teemal „Naljakas nukk Matroška“, siis nukke „Minu sõber“ ning „Hans ja Grete“, nääripuul nähtud Buratinot, oma rühmakaaslast kasukas ja villides, õues töötavaid lapsi jne. Lapsed illustreerisid ka õpitud luuletusi, laule, oma tööd, nagu nuku pesu pesemine jms.

Kõik lapsed omandasid aasta lõpuks programmis ettenähtud oskused. Kuid oma kokkuvõttes ei pidanud ettekandja viimast asjaolu niivõrd tähtsaks kui olukorda, et kõik lapsed tema rühmas armastasid joonistada, töötasid suure huvi ja loominguaktiivsusega.

Kasvataja *G. Žukovskaja* rääkis oma töös „Keskmise rühma laste mõtte arendamisest käärilõikega õpetamisel“, kuidas ta uuris, kas ja kuidas on lapsed selles eas suutelised vastavas aines loovalt töötama ja kuidas neid tuleks seejuures suunata.

Õppeaasta algul püüdis autor äratada lastes huvi tehniliste oskuste omandamise vastu. Sel eesmärgil tehti kahel esimesel kuul käärilõikeid üks kord nädalas. Sepistamistööd jäid esialgu ära. Keskmises rühmas kasutati ka dekoratiivset aplikatsiooni, just õppeaasta algul. Viimane meeldis lastele, võimaldas oma mõtte rakendamist ja oli heaks ettevalmistuseks dekoratiivsele joonistamisele. Järk-järgult suunati lapsi antud ülesannet omapoolselt täiendama: võimaldati valida neile meeldiva värvitooniga paberit, täiendada tööd või hiljem teha seda päris vabal teemal. Autor väitis,

et ertli oluline on jõukohase ülesande esitamine. Ta pani tähele, et kui laps ei oska või ei jõua oma tööd lõpetada, võis järgmistel aplikatsiooni õppetegevustel märgata huvi langust.

Rääkides dekoratiivsest joonistamisest mainis kasvataja T. Zernova, et nad alustasid sellega juba nelja-aastaste lastega, kuna lihtsate joonte tõmbamise ja pintsliküljega vajutamise võtted on sellealistele täiesti jõukohased, võimaldavad sama tehnilist võtet korduvalt harjutada ja meeldivad lastele. Lastele anti peale valge aluspaberi ka väga sageli värvilist paberit, küllalt jämedad (nr. 12—14) pintsliid, tingimata 2—3 värvi. Seega mõjusid lihtsad joonekesed ja lehekesed küllaltki rõõmsalt ja dekoratiivselt. Dekoratiivsel joonistamisel omandatud oskusi püüdis kasvataja siduda temaatilise joonistamisega. Joonistades nukku Matroška kaunistasid lapsed oma soovi kohaselt nuku kleidi või kaunistasid joonistades muinasjutumaja. Üldse anti keskmises ja vanemas rühmas dekoratiivse joonistamise teemad nii, et nad lapse silmis tunduksid mingi eseme kaunistamisena. Vanemas rühmas püüti näidiseid kasutades koostada need teatud stiilis, et muster vastaks kaunistatava eseme vormile. Kasvataja peamiseks eesmärgiks oli arendada laste maitset, õpetada nägema ja armastama kaunistatud esemeid.

Järgmised ettekanded käsitlesid muusika ja kirjanduse kasutamist.

Moskva linna Koolieelse Pedagoogilise Kabineti metoodik E. Fomina rääkis teemal „Kõlbelise ja esteetilise kasvatusseosest muusikalistel õppetegevustel“. Ta selgitas, et laulu õpetamisel on teksti ja viisi õigel lahtimõtestamisel oluline kasvatuslik tähtsus. Sellest oleneb laste edaspidine huvi laulu vastu ning nad hakkavad seda ka ise vabal ajal meelsasti laulma. Kui lastes on äratatud laulu vastu huvi, tuleb nii laulu ettekandmisel kui ka õppimisel arvestada laste soove ja laulu nende ettepanekul korrata. Laste huvi tuleb ära kasutada ka lauluoskuse arendamiseks. Kõneleja märkis, et kui lastega koos analüüsitakse ka laulu ettekandmise puhtust, dünaamikat jne., tõstab see laulmise kvaliteeti. Ettekandes analüüsi kaht lastele õpetatud töölaulu ja näidati, et alati ei tarvitse laul positiivse sisuga olla, vaid lapsed on suutelised aru saama ka negatiivsest ning ka selline laul võib neid kõlbeliselt kasvatada. Lapsed naersid laulus välja laisa lapse, keegi ei tahtnud temaga sarnaneda.

Järgmises ettekandes käsitleti „Looduse tajumise kajastamisest muusikas“. Ka selles ettekandes rõhutati, et ei ole olulist tähtsust äraõpitavate laulude hulgal, vaid laulu teksti ja muusika seose mõistmisel. Muusikalise kasvataja osatähtsus on seejuures väga suur. Oluline on, kuivõrd eredalt ja huvitavalt ta muusikapala või laulu ette kannab, kuidas ta lapsi selle mõistmisele suunab. Kui see ei ole igav teadmiste edasiandmine, vaid on lastele huvitav, toimub emotsionaalselt, siis hakkavad lapsed muusika kaudu ka loodust sügavamalt tajuma.

Kolm viimast ettekannet käsitlesid esteetilist kasvatust emakeele õppetegevuste kaudu: „Ilmeka deklameerimise oskuse arendamine“, „Ilukirjandus laste elus“ ja „Kunstiline sõna esteetilise kasvatusvahendina“. Kasvataja O. J a h l a k o v a väitis, et tunneteta deklameerimisel ei ole kasvatuslikku väärtust. Kasvataja monotoonne ja külm hääletoon võib kasu asemel kahju tuua. Et lapsed koolieelses eas ei oska veel lugeda, kuulevad nad luulet vaid kasvataja poolt ettekantuna. Luuletuse eesmärgiks on mõjutada laste tundeid, suunata neid mõistma ja tajuma luule ilu, selle sisu. Seepärast peab iga kasvataja oskama ilmekalt deklameerida. (Muide olgu öeldud, et Moskvas töötavad juba mitmendat aastat kasvatajate ilmeka lugemise ja kujutava kunsti ringid.)

Luuletuse õpetamisel tõi kasvataja näitena S. Maršaki luuletuse „Kaks sõnakuulmatut kassipoega“. Kassipoeg on lastele tuttav, armas loomake. Lapsed teadsid, et tal on teravad küüned, tundsid tema teisi omadusi. Eelnevalt vaadeldi veel kassipoega hoovis. Järgneval õppetegevusel luges laps kasvatajale ilmekalt ette vastava

Luuletuse. Sellele järgnes laste vestlus, millest selgus, kuidas nad olid luuletuse sisust aru saanud. Luuletuse õppimisel juhtis kasvataja laste tähelepanu ilmekusele. Ta õpetas lapsi kuulama, kas deklameerijad räägivad teatud kohtades kurjalt, sõbralikult, heledalt jne. Kasvataja taotles, et lapsed loovalt töötaksid ja ise otsiksid õiget isikupärast intonatsiooni. Et selline tööviis nii väikestele lastele on juba jõukohane ja huvipakkuv, selles võisime veenduda lasteaia luuletuse õpetamist jälgides.

L. Rubaškina ettekande teemaks oli „Kunstipärane sõna esteetilise kasvatuse vahendina“. Autor rõhutas, et lasteaia sobib käsitleda luuletusi, mis võimaldavad kaasa teha liigutusi. Mängides elab laps sügavamalt tekstile kaasa, saab sellest paremini aru ja tabab kergemini õige intonatsiooni.

Läbiraakimistel esinesid Pedagoogika Akadeemia vastava ala teaduslikud töötajad.

E. Zalkind märkis, et ettekandeist selgus kõikide töölõikude suur osatähtsus esteetilises kasvatuses. Ta rõhutas looduse tähtsat osa selles. Loodus on kõige ilusa allikas, teisest küljest aga ka hea esteetilise kasvatuse vahend. Looduses on värv ja vorm omavahel seotud ning moodustavad harmoonilise terviku. Meie kohuseks on õpetada last kõike seda looduses nägema. Et lapsed on teotahtelised, tajuvad nad seda kergemini, ise oma tööga ilu luues. Kõneleja rõhutas ka sõna ja kasvatajate puhta ning ilmeka kõne tähtsust.

Kujutava kunsti ala teaduslik töötaja N. Sakulina mainis oma sõnavõtu, et kõik kasvataja poolt valitud meetodid õigustavad end vaid sel puhul, kui need soodustavad laste üldist arengut. Lihtne on suunata last mehaaniliselt kasvatajat kopeerima, raskem teda iseseisvalt tööle panna. Nad peavad vaid rõõmu tundma oma tööst ja teotsemisest.

Muusika ala teaduslik töötaja sm. N. Vetlugina märkis, et lasteaia töötajad peavad lahti saama igas aines eraldi töötamise viisist. Esteetiline kasvatuse saab olla täiuslik vaid siis, kui seda peetakse silmas kõikjal. Õpetamisel on vaja silmas pidades ka lapse kasvatamist. Kõneleja rõhutas didaktiliste mängude ja mänguliste võtete suurt kasvatustähtsust ja selliste võtete senisest suuremat rakendamise vajalikkust. Oma sõnavõtu lõpetas sm. Vetlugina mõttega: kui kõike seda, mida lapsed õppetegevustel omandavad, nad ka meelsasti kasutavad oma igapäevases elus, siis võime rääkida õigest esteetilisest kasvatusest.

Konverentsi kõrvalruumis oli näitus. Näitusele olid välja pandud Moskva linna joonistamisringis kasvatajate tehtud tööd ja ettekannete juurde kuuluvad laste joonised ning aplikatsioonitööd. Võrreldes varematal aastatel Moskva näitustel nähtud laste töid käesolevatega, paistis silma, et ülesanded on läinud lihtsamaks. Väga palju oli töodes kasutatud mitmevärvilisi aluspabereid. Väljapandud töödest nähtus, et ka kitsapiiriliste ülesannete puhul püütakse jätta lastele võimalus omalt poolt midagi juurde lisada.

Ilusais toonides aluspaberid ja sinna juurde sobivalt valitud värvid teevad ka lapse lihtsa töö nägusaks. Enamik väljapandud töödest olid guaššvärvidega joonistatud.

Konverentsi ettekannetes, neile järgnenud sõnavõttudes ning Moskva lasteaedade töös oli rõõmustav see, et meetodite valikul paistis kõikjal silma koolieelsete laste ea- ja individuaalsete iseärasuste arvestamine.

Kasvatajad on hakanud lapse psüühika üle sügavamalt järele mõtlema ja seega oskavad nad valida lastele sobivat materjali ning õigeid eakohaseid meetodeid. Kasvatajail ei ole ainuühtmärgiks lastele teadmiste andmine, vaid ka lapse iseloomu kujundamine ja üldine areng.

Mõningaid järeldusi VI vabariiklikest pedagoogilistest loengutest

L. TAKK

Kõigi eelnenutega võrreldes oli VI vabariiklikel pedagoogilistel loengutel ettekannete arv tublisti kasvanud. See näitab meie pedagoogide suuremat huvi katsetuste, oma töökogemuste jälgimise, üldistamise ja kirjapaneku vastu. Ettekanded kõnelesid ka sellest, et vabariigi koolides otsitakse ja proovitakse uusi teid ning meetodeid õppe- ja kasvatustöö tõhustamiseks, mis senistest enam vastaksid reformitava kooli nõuetele, aitaksid koolitööd tihedamini siduda eluga, kommunismi ehitamisega meie maal. Kahtlemata väärivad need ligemale 100 tööd, mis loengutel ette kanti, suurt tunnustust. Seda enam, et need valmisid pingelise kutsetöö kõrval, nõudsid küllaltki aega ja pingutusi.

Rida töid käsitles põhjalikumalt uue kooli õppe- ja kasvatustöö aktuaalseid küsimusi, nagu L. Koidula nimelise Pärnu 2. keskkooli direktori L. Sooviku ettekanne töökasvatusest mainitud koolis, A. Talvistu ettekanne ühiskondlikult kasuliku töö organiseerimisest Tartu 8. keskkoolis, Pärnu õpetajate K. Põldsepa, A. Valdma kogemused töö- ja masinaõpetuse alal, Märjamaa keskkooli õpetaja L. Tüرنpuu ja Elva keskkooli direktori A. Mälbergi ettekanded tootmisõpetuse korraldamisest põllumajanduse mehhaniseerimise ning ajanduse erialal jt. Palju häid kogemusi pakkusid arvukad ettekanded koduloo kui uue aine õpetamisest, tundide näitlikustamisest, kõnearendusest keelte õpetamisel, klassivälisest tööst jm.

Kuid teemade ring jäi VI vabariiklikel pedagoogilistel loengutel üldiselt siiski kitsaks. Nende valik ei rahuldanud eluläheduse poolest. Paljud küsimused, mis meie kaasaja kooli elus on tulipunktiis, kajastusid siin nõrgalt või ei leidnud üldse kajastamist, nagu kommunistliku kasvatusprobleemid, komsomolitöö, kasvatus internaatkoolis ja pikapäevarühmas, õppe- ja kasvatustöö töölis- ja maanoorte koolis, kommunistlik kasvatus õppeainete tundides, tootmisõpetus jm.

Peamiseks puuduseks oli see, et kommunistliku kasvatusprobleemid ei leidnud nii sügavat ja mitmekülgset valgustamist, kui seda nõuavad uue kooli ülesanded.

Mõnes sektsioonis ei kuulnud me peaaegu ühtki niisugust ettekannet, mis oleks käsitlenud kõige tähtsat tänapäeva koolis vastava õppeaine seisukohalt, näidanud õpetamise seostamist kommunismi ehitamise ajastu tegelikkusega.

Selle kohta paar näidet.

Bioloogia, geograafia ja keemia sektsioonis kanti ette 6 tööd: Paunküla kooli maa-ala kujundamisest, tööst naturaalobjektiga bioloogiainetes, teema „Kalad“ käsitlusest 7. klassis, töövihiku ja kontuurkaardi kasutamise võimalustest majandusgeograafia õpetamisel, geograafiainetes aktiveerimisest ja töövihikute kasutamisest 5. klassis ning ekskursioonide korraldamisest keemias. Kas nende küsimustega on vaja tegelda? Kindlasti on, ja keegi vist ei vaidle selle vastu, et need pakkusid palju väärtuslikku. Kuid mõtlema paneb see, et ainult üks ettekanne ekskursioonide korraldamisest keemias (Maardu keskkooli kogemusi) viis kuulaja välja kooliseinte

vahelt. Sektsioonis ei olnud juttu kõige tähtsamast, sellest, mis oleks püüdnud vastust anda uue kooli kõige olulisematele ja kõige pakilisematele küsimustele. Koolireform, mis teostatakse kommunismi laiahaardelise ülesehitamise perioodil ja mis on viimasega orgaaniliselt seotud, on tõstnud ja tõstab igal sammul esile palju probleeme, mille lahendamist me ei tohi ega saa nihutada aegade taha.

Kommunistlik kasvatus nende ainete õpetamisel, õpetamise seos tegeliku eluga ning tööga (kooliaed, kolhoos, sovhoos, tehas), teooria kasutamine elus, praktilised tööd bioloogias, keemias ja geograafias, seitseaastaku ülesannete ja saavutuste kajastamine nende ainete õpetamisel jpm. — see on küsimuste ring, millest eeskätt tuleks lähtuda jälgitava probleemi valikul.

Sama võib järeldada ka ajaloo-, koolijuhtimise sektsioonis jt. sektsioonides peetud ettekandeist, mille arv oli, tõsi küll, piisav, kuid kõige tähtsamad probleemid jäid neis varju.

Needsamad mõtted tekivad ka ettekannete puhul matemaatika, füüsika ja astronoomia sektsioonis. Kaks tööd matemaatika ja üks geomeetria õpetamisest (tehted juurtega, õpilaste iseseisva mõtlemise arendamisest matemaatikatundides, kodukoha materjali kasutamisest geomeetria õpetamisel), ettekanne Tartu 2. keskkooli observatooriumi töökogumustest ja raadiojaam UR2KAM Tartu 2. keskkoolis (viimane töö muide eesti keele õpetajalt!) olid hinnatavad, head, kuid tänapäev, eriti füüsikas, kajastus neis nõrgalt.

Sellest järeldub, et Vabariiklik Õpetajate Täiendusinstituut kui vabariiklike pedagoogiliste loengute organiseeriv ja juhendav keskus, aga samuti rajoonide ning linnade pedagoogilised kabinetid ja haridusosakonnad ei ole teemade valikut ega tööde koostamist omalt poolt kuigivõrd suunanud. Seepärast valisid autorid neile käepärasema probleemi, loengutele aga tuli kokku palju kitsaid või puhtmetoodilisi üksikküsimusi käsitlevaid töid, mida oli raske isegi jaotada sektsioonide kaupa. Sellest tuleneski nähtavasti, et koolijuhtimise sektsioonis näiteks kuulati ettekannet õpilasorkestrite tööst, ajaloosektsioonis aga ainult ringide töökogemusi. Võib kuulata, see pole halb. Kuid ometi ei ole need kõige olulisemad küsimused antud tööloikudes.

Hinnates ühest küljest kõrgelt pedagoogide tööd oma kogemuste üldistamisel ja tutvustamisel laiemale õpetajaskonnale ka mis tahes tööloigus või kui tahes kitsas meetodika küsimuses, ei tohi me teisest küljest põhiprobleeme silmast lasta. Need olgu ikka lähtekohaks. On halb, kui me, piltlikult öeldes, puude taga ei näe metsa. Kuid niisugune mulje kipub tekkima VI vabariiklikele pedagoogilistele loengutele tagasi vaadates.

Järeldus öeldust saab olla vaid üks: pedagoogiliste loengute temaatika peab avarduma, elulähedasemaks muutuma, s. t. keskne koht selles olgu meie noorsoo õpetamise ja kasvatamise küsimustel kommunismi hoogsa ehitamise ephohl.

Peatugem põgusalt paaril sisulisel puudusel, mis viitavad tööde nõrgale ideelisele suunitlusele ja autorite ebapiisavale juhendamisele.

Kui juttu on juba tänapäevalähedusest, koolitöö sidumisest kaasaja eluga, siis tuleks mõni pretensioon esitada ka kodu-uurimist käsitlevate tööde suhtes. Ettekannetes kodu-uurimistööst, mis esitati plenaaristungil ja sektsioonides (ja neid oli teistega võrreldes rohkesti), peegeldusid kahvatult tänapäeva elu tundmaõppimise kogemused ning raskuspunkt oli suunatud minevikule. Koolitöös tunnustatakse printsipi: lähemalt kaugemale, tuntult tundmatule, kuid ometi piirduakse selle käsitlemisega vaid territoriaalses või ruumilises mõttes. Selle kõrval jäetakse aga varju ajalisel ligem, tänapäev, mis lastele ja noortele on kõige lähedasem, tuntum ja mõistetavam. Nii oli see ka mõnedes ettekannetes, mis käsitlesid kodu-uurimis- ja ajalooringi tööd koolis, osalt ka koduloo õpetamise kogemusi tutvustavais töödes.

See on ilmselt väär suhtumine küsimusesse. Meie kaasaeg peab olema ka kodu-uurimuslikus tegevuses lähtekohaks, nagu ta on seda inimeste elus ja töös, kogu õppe- ja kasvatustöös. Siit heidame pilgu tagasi minevikule, õppides seda tundma, ja samuti tulevikule, mille aluseid rajatakse tänapäeval.

Päriselt ei rahuldanud ka osa esteetilise kasvatuse kogemusi valgustavaid ettekandeid.

Esteetiline kasvatus on kommunistliku kasvatuse tähtis koostisosa. Kuid me ei või hetkekski unustada, et esteetiline kasvatus nõuab lähtumist ainult ja üksnes marksistliku esteetika alustest ja printsiipidest, et esteetiline kasvatus on alati seotud ideelise ja eetilise. Niisugust käsitlust oleks oodanud meie pedagoogidelt, kes tutvustasid oma töökogemusi esteetilise kasvatuse alal joonistamise või mõnes teises sektsioonis.

Õpilaste ilutunde kasvatamiseks kirjandustundides ja kirjandiõpetuse seisukohalt andsid palju kasulikku ja konkreetset Tallinna 21. keskkooli õpetaja V. Kuuseoksa ettekanne, Pärnu 8. seitsmeklassilise kooli õpetaja S. Menšikovi ettekanne (esteetiline kasvatus tööõpetuse tundides) jmt. Kuid ebapiisavaks jäi esteetilise kasvatuse käsitlemine mitmes joonistamise kogemusi tutvustavas töös, milles kõneldi ilu mõistest ja selle mõiste kujundamisest õpilastel üsna abstraktselt ega näidatud, kuidas see on seotud meie ühiskonna ideeliste ja eetiliste tõekspidamistega ning millist mõju avaldab esteetiline kasvatus joonistamise kaudu tulevase kommunistlikult kasvatatava isiksuse kujunemisele. Ja mis peaaegu ei näidatud, kuidas õpetaja esteetiliselt kasvatust seob kogu kommunistliku kasvatuse ülesannetega. Palju kuulsime õpetajat ütlevat lastele sõna „ilus“, kuid peaaegu üldse ei kuulnud seda, kuidas ta seletab, miks üks või teine tegu, ese, nähtus, kunstiteos jne. meie meelest ilus on. Viimane on aga väga tähtis. Ilma selleta jääb ilu mõiste õpilastele abstraktseks, ebamääraseks, n.-ö. ainult välselt tajutavaks.

Seepärast tuleks esteetiliselt kasvatust käsitlevate tööde koostajatele edaspidi tõhusat abi osutada, nendega vastavaid küsimusi arutada ja nõu anda. Siis tuleksid sellealased ettekanded hoopis sisukamad, osutaksid kommunistliku kasvatuse paljudel võimalustel ja näitaksid, kuidas üks või teine pedagoog neid võimalusi on kasutanud tulevase kommunistlikult kasvatatava maitse, veendumuste ja maailmavaate kujundamisel.

Muidugi, koolireform on veel teoksil ja õpetajail ei ole uues koolis saadud kogemused arusaadavalt veel kuigi suured. Kuid head, uut ja novaatorlikku mõtet, uusi katsetusi ja saavutusi võime märgata igas rajoonis ja linnas. Seda kõike on esmaajoones tarvis pedagoogilisele üldsusele tutvustada nii kohalike kui ka vabariiklike pedagoogiliste loengute kaudu.

Sageli väidavad nii Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi ja kohalike pedagoogiliste kabinetide töötajad kui ka õpetajad ise, et kogemusi on vähe ja esineda vara. Ometi on igapäevase selge, et kuni kogemused kasvavad, läheb elu nii kiiresti edasi, et raske on temaga sammu pidada. Seepärast oleks nähtavasti õige ja vajalik, et pedagoogiliste loengute korraldajad ja tööde juhendajad õpiksid hästi tundma pedagooge, teaksid, kellel on teistele rohkem kasulikku pakkuda, innustaksid neid oma töökogemusi tutvustama, abistaksid sobiva teema leidmisel ning juhendaksid ettekannete koostamisel.

Nähtavasti peaks Vabariiklik Õpetajate Täiendusinstituut (muidugi koos Haridusministeeriumi ja Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituudiga) välja töötama soovitatavate teemade ja probleemide näidisloetelu. Võib-olla looma isegi seesuguse süsteemi, et iga kord on vabariiklikel pedagoogilistel loengutel erilise vaatluse all mõned ulatuslikumad probleemid paljudest vaatekohadest, mille põhjal tehakse üldistusi ja järeldusi. See ei võimalda laialivalgumist

paljude teemade ümber, millest ühtki ei suudeta ammendavalt lähendada. Selles suunas tuleks siis muidugi juhendada ka pedagoogilisi kabinette. Vististi tuleks see kasuks ka pedagoogilisele uurimistööle vabariigis.

Muidugi ei lähe asi iseenesest ning Vabariiklik Õpetajate Täiendusinstituut, samuti rajoonide pedagoogilised kabinetid ja haridusosakonnad peavad selleks tõsiselt vaeva nägema.

Vähem tähtis kui õige teemavalik ei ole ka loengutele saadetavate tööde koostamine ja vormistamine. Selles esines VI vabariiklikel pedagoogilistel loengutel suuri lünki. Võib julgesti väita, et mõnigi sisuliselt kandev ja hea ettekanne jättis tublisti soovida nii ülesehituselt kui ka sõnastuselt, valgus laiiale suutnud kuulajaid keskendada peamisele. Head mõtted ja kogemused jäid seega osaliselt varju kuulajate ees.

Enamik ettekandeid kõigis sektiioonides, osalt ka plenaaristungil, olid kirjeldavat laadi, informatsioonilised, ülemäära kuhjatud andmete ja detailidega, kuid neis puudus kõige olulisem: analüüs ja üldistus. Nagu selgus ettekandeid kuulates ja lisaks sellele ka esinejate endi väiteist, ei ole paljudel pedagoogidel, kes huviga loenguteks valmistuvad ning kellel on head tahet, küllaldaselt teaduslik-metoodilise töö kogemusi. Neil puudub juhendamine, kuidas koostada sellelaadse ettekande plaani, mida esile tõsta, kuidas tööd kirja panna jne.

Siin peaksid küll kõik Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi kabinettide ja rajoonide ning linnade pedagoogiliste kabinettide töötajad oma abi pakkuma. Kuid ka ainult sellest ei piisa. Me arvame, et pedagoogiliste loengute koostamisel peaksid õpetajaid pidevalt juhendama ka Pedagoogika Uurimise Instituudi teaduslikud töötajad, kes sellest seni on kõrvale jäänud. Näib, et see „tagasihoidlikkus“ ei ole õieti millegagi põhjendatav. Mis sellest, et vabariiklike pedagoogiliste loengute korraldajaks on tegelikult Vabariiklik Õpetajate Täiendusinstituut. Uurijad võiksid koostöös metoodikutega palju ära teha tööde kvaliteedi tõstmiseks. Sellest oleks kasu mõlemal asutusel.

Ei tohiks sellest kõrval seista ka Eesti NSV Haridusministeeriumi ega haridusosakondade inspektorid, nagu see on olnud aastast aastasse. Nende üks peamisi ülesandeid ju selles seisnebki, et ergutada loovat pedagoogilist mõtet, soodustada uue juurdumist koolielus ning parimate õppe- ja kasvatustöö kogemuste levimist õpetajaskonnas. Pedagoogiliste loengute autorite leidmine ja nende juhendamine on üks võimalus selleks. Igal juhul tuleks asjale kasuks, kui Haridusministeerium pedagoogiliste loengute süsteemi, nende temaatika, juhendamise jm. küsimusi põhjalikult analüüsiks ning annaks vastavaile asutustele nende töös suuna ja oma juhendid selleks, kuidas laiendada loengute temaatikat tänapäeva aktuaalsete küsimustega, tõsta tööde sisulist kvaliteeti ja viia see tänapäeva teaduslik-metoodilise uurimistöö nõuete kõrgusele.

Uus ajakiri internaat- ja pikapäevakoolidele

Meie esimestel internaatkoolidel on seljataga juba peaaegu viis aastat tegevust. Selle aja jooksul on varutud küllaltki rikkalikke kogemusi edasiandmiseks neile, kes astuvad alles esimesi samme kasvatajakutses.

Viimaste aastate jooksul on internaatkoolide arv hoogsalt suurenenud, neile on lisandunud ka pikapäevakoolid ja -rühmad, mille kasvatajatel samuti oleks mõndagi õppida internaatkoolide õpetajailt.

Internaatkoolide arvukas õpetajaspere sai 1961. aastast alates oma ajakirja „Школа-интернат“, mille veergudelt ka meie internaatkoolide õpetajad ja kasvatajad, nagu needki pedagoogid, kes tegelevad pikaräevärühmadega, leiaksid mõndagi huvitavat kasutamiseks oma töös.

Ajakirja 1. numbri juhtkiri „Internaatkool on kõrgemat tüüpi õppeasutus“ tutvustab Vene NFSV internaatkoolide senist arengut ja saavutusi ning edasisi perspektiive.

Autor toob hästi esile internaatkooli ja kodu suhete eripära. Ta rõhutab, et internaatkool ei eemalda lapsi vanematest, ei vähenda nende vastutust ega koduse kasvatususe osatähtsust, vaid ainult muudab selle iseloomu ja vormi.

Internaatkooli üheks iseärasuseks on see, et laste materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamine ei sõltu siin vanemate majanduslikest võimalustest ega nende vaimse arenemise tasemest, vaid selle ainsaks määrajaks on pedagoogilised kaalutlused.

Internaatkoolis liitub ühiskondlik ja perekondlik kasvatus. Laste side vanematega kestab, kusjuures nad on õppeasutuse pideval pedagoogilisel mõjutusel. Õpetamine ja kasvatamine on seotõttu tihedaimalt seotud, mis soodustab õpilaste võimete avastamist ja arendamist.

Internaatkool ei ole niisiis kooli ja ühiselamu mingi mehaaniline ühendamine, vaid see on kvalitatiivselt uus, kõrgemat tüüpi õppeasutus, kus õpetamine ja kasvatamine on harmooniliselt seostatud.

Juba praeguseni õigustavad internaatkoolide töötulemused neile osutatud tähelepanu: võrreldes tavaliste üldhariduslike koolidega on neis õppeedukus kõrgem, õpilaste teadmised sügavamad ja mitmekülgsemad, nende ideoloogiline tase on kõrgem ja materialistlik maailmavaade kindlam.

Artiklis „Mõningaid internaatkoolide arengu küsimusi“, mille autoriks on Vene NFSV Haridusministeeriumi Internaatkoolide ja

Lastekodude Valitsuse juhataja asetäitja A. Petrov, käsitletakse internaatkoolide kaadri küsimust, tuuakse näiteid Moskva, Leningradi ja Sverdlovski oblasti internaatkoolidest, kus õpetajate ja kasvatajate enesetäiendamine on hästi korraldatud.

Autor toob esile Stalingradi oblasti Urjupinski internaatkooli saavutusi õpilaste põllumajandusliku töö alal nii kooli abimajandis kui ka koostöös kolhoosiga.

Tähtsamate küsimustena on artiklis fikseeritud internaatkooli seostamine ümbritseva eluga, komsomoli- ja pioneeritöö hoogustamine, õppeedukuse tõstmine, nii et kaoksid klassikursuse kordajad.

Stalingradi oblasti Urjupinski internaatkooli direktori A. Kondratovi artikkel „Uld-, põlütehnolise ja kutsehariduse ühendamise kogemusi“ jutustab koolikollektiivi võitlusest õpilastele kindlate teadmiste andmise eest. Autor nendib, et kõige mõjusamaks vahendiks, mis äratas kasvandikes soovi hästi õppida, oli tootmisõpetus ja tegelik tootev töö.

Sama eesmärgi teenindasid ka praktilised tööd ja ekskursioonid tööstusettevõtetesse ja kolhoosidesse ning sovhoosidesse, kust kogutud materjali õpetajad kasutasid mitmesuguste õppeülesannete koostamiseks. Selle tulemusena on õpilaste huvi õppeainete vastu tõusnud. Ja nagu näitasid eksamid, on õpetajate pingutused kannnud head vilja.

Kutselise ettevalmistuse profiili määramisel lähtuti kohalikest tingimustest. Kuigi nimetatud internaatkool asub linnas, on selle elu tihedalt seotud kolhoosiga. Ka koolil endal on 300 ha maad, mille harimine toimub masinatega. (Koolil on 4 traktorit, 7 autot jt. masinaid.) Oli muidugi vaja palju selgitavaid vestlusi, et õpilased valiksid põllumajandusliku eriala, kuid selleks mõjutas neid tugevasti ka masinatega töö.

Sverdlovski 3. internaatkooli direktor S. Melkozërov oma artiklis käsitleb küsimust, kuidas kasutada internaatkoolide eelseid laste õpetamisel ja kasvatamisel. Peamiseks internaatkooli eelseks

on õpilaste pidev viibimine pedagoogide kasvatava mõju all, mida püütakse kasutada õppeedukuse tõstmiseks. Peamisena kerkib seejuures esile õpetajate ja kasvatajate koostöö. Kui varem algklasside õpetajad ja kasvatajad kuulusid erinevatesse ainekomisjonidesse, siis nüüd on need komisjonid liidetud, mis võimaldab mõlemal oma tegevust kooskõlastada.

Orenburgi oblasti Buzuluki internaatkooli direktor J. Ivannikova kirjutab klassivälise töö vormidest, mis lähendavad õpilasi elule ja tööle. Nende kohaselt on koolis korraldatud pioneeritöö, looduskaitse ja kodu-uurimine, aga ka teiste arvukate ringide tegevus.

Rubriigi „Õpetus ja kasvatus“ esimeseks alajaotuseks on „Õppetunnis“. Siin kirjeldavad M. Razumovskaja ja V. Razumovski artiklis „Uue otsinguil“ Kirovi oblasti Jaranski internaatkooli kogemusi õppetunni aktiveerimisel.

Teine alajaotus „Töös ja töö jaoks“ sisaldab V. Iljini artikli „Seda nõuab elu“, M. Zapevalovi „Töökasvatuse kogemusi“ ja P. Šputalniku „Siin kasvavad tõelised inimesed“.

Alajaotuses „Pioneeride kaks aastak“ kirjutavad V. I. Lenini nimelise Üleliidulise Pioneerorganisatsiooni Kesknõukogu vastutav sekretär M. Nikitin ja Kesknõukogu instruktor S. Furin artiklis „Nõukogude pioneerorganisatsiooni juubeli eel“ parimate pioneerimalevate tööst ja üritustest selle tähtpäeva auks.

Alajaotuses „Kollektiivis on jõud“ jutustab D. Zarapini olukirjedus „Suur perekond“ lastekodu direktorist O. Spirinast, tema praegustest ja endistest kasvandikkudest.

„Pärast tunde“ sisaldab neli artiklit, millest kaks esimest põhinevad pikapäevakoolide kogemustel. Moskva 554. pikapäevakooli direktori E. Kostjaskini artikkel „Lahendada loovalt pikapäevakooli režiimi küsimused“ tutvustab eeskätt nimetatud kooli 5.—8. klasside tööd. Vene NFSV teenelise õpetaja A. Gorškova kirjutis „Pikapäevakoolis maal“ jutustab Lisenkovski algkooli kujunemisest pikapäevakooliks ja seal tehtavast õppe- ja kasvatustööst, mille tulemuseks on täielik õppeedukus, kusjuures 75 protsenti kõigist õpilastest õpib hinnetele „4“ ja „5“.

P. Plešivtsev jutustab muinasjutude lavastamisest Tambovi oblasti Šapkinski internaatkoolis ja P. Sažin kinoringist ning kino kasutamisest Moskva 19. internaatkoolis.

Esteetilise kasvatuse kogemusi annab edasi T. Kornilova.

Rubriik „Need, kes kasvatavad“ sisaldab olukirjeldusi: I. Svadkovskilt „Kasvataja ja tema kasvandikud“ ja A. Aleksejenkolt „Meditsiiniõde“.

Lõpuks: rubriigis „Liiduvabariikides“ annab H. Kuthužin ülevaate Kasahstani internaatkoolidest.

Matemaatikaõpetajate vabariiklik nõupidamine

14. ja 15. aprillil s. a. toimus Tallinnas matemaatikaõpetajate vabariiklik nõupidamine. Nõupidamisest võttis osa õpetajaid vabariigi kõigist rajoonidest ja linnadest, kõrgemate õppeasutuste esindajaid ja külalisi Moskvast.

Nõupidamisel tehti kokkuvõtteid matemaatika õpetamise ümberkorraldamisest vabariigi koolides, anti hinnang kasutusel olevatele uutele programmidele ja õpikutele ning kavandati edasisamme matemaatika õpetamise parandamiseks.

Ettekandega matemaatika õpetamise ümberkorraldamisest vabariigi koolides esines TRU õppejõud O. Prints. Nõupidamise eel vabariigi kõigile koolidele saadetud küsitluslehele laekunud vastustest, kus õpetajad avaldasid oma soove ja seisukohti 5.—7. klassi uute programmide ja õpikute kohta, tegi kokkuvõtte Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituudi töötaja A. Telgma.

Nõupidamine oli asjalik ja aktiivne. Sõna võtsid Vene NFSV Pedagoogika Akadeemia vanem teaduslik töötaja sm. Aškinuze, vabariigi haridusminister sm. Eisen, professor Humal, TRU õppejõud sm-d Reimand ja Lumiste ning paljud vabariigi matemaatikaõpetajad.

Nõupidamisel analüüsiti seniseid ümberkorraldusi matemaatika õpetamisel ja need kiideti heaks. Oldi rahul uute programmide ja õpikutega ning peeti õigeks matemaatilisi distsipliine õpetada 5.—8. klassis ühtse õppeainena — matemaatika. Kuid sõnavõtjad tegid ka omapoolseid ettepanekuid matemaatika õpetamise ja programmide ning õpikute edasiseks parandamiseks. Nii peeti vajalikuks: 5.—8. klassile matemaatika töövihikuid, mis sisaldaksid materjale praktiliseks mõõtmiseks jm.; iga klassi jaoks metoodiliste juhendite väljaandmist, mis abistaksid õpetajaid õpikute kasutamisel; õpikutes kordamisülesannete arvu suurendamist, mis sisaldaksid materjali ka eelmiste klasside kursusest ning kus võiks olla ka raskemaid ja nuputamises ülesandeid koos vastustega (need võimaldaksid anda andekamatele õpilastele lisatöid); matemaatika lugemike koostamist ja väljaandmist, mis sisaldaksid huvitavaid ülesandeid, materjale matemaatika ajaloost, nimekamate matemaatikute elulugusid jm. Samuti võeti vastu soovitusel Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituudile ja vabariiklikule matemaatika komisjonile.

Keskoolilõpetajate vabariiklik konverents

Aprillikuus toimus Tallinnas vabariigi keskoolide lõpetajate kolmas traditsiooniline konverents, millest võttis osa 350 delegaati linnadest ja rajoonidest.

Konverentsi tööst võtsid osa Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees sm. Eichfeld, Eesti NSV Ministrite Nõukogu

esimehe asetäitja sm. Green, Eesti NSV haridusminister sm. Eisen, vana revolutsionäär sm. Vaarmann, Rapla rajooni Lenini-nimelise kolhoosi esimees sm. Olbrei jt., kes jagasid noortele rohkesti häid nõuandeid elutee valikuks.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu Kõr-

gema ja Kesk-erihariduse Komitee töötaja sm. Lebbin ja Ed. Vilde nim. Tallinna Pedagoogilise Instituudi direktor sm. Koop kõnelesid edasiõppimise võimalustest meie kõrgemates õppeasutustes.

Kõigi konverentsil esinenud abiturientide sõnavõtte ühendas ühise mõttena see, et kuna nemad on kosmoseajastu esimesed noored, kes saavad kätte küpsustunnistuse, siis tuleb osata olla selle suure ajastu väärilised, näidata seda oma tegudega. H. Mandel Räpina keskkoolist, H. Kõbu Väike-Maarja keskkoolist, A. Vahur Kadrina keskkoolist, H. Einberg Turba keskkoolist, E. Rähni Tartu 4. keskkoolist jpt. jutustasid sellest, kuidas enamik nende koolide lõpetajatest siirduvad tööle sinna, kus neid kõige rohkem vajavad kodumaa ja rahvas — kolhoosidesse ja sovhoosidesse. Kadrina keskkooli 29 abiturienti siirduvad 25 tööle „Uhisjõu“ kolhoosi. Oma osa tahavad noored anda ka küla kultuurielu arendamisse. Pooled Otepää keskkooli lõpetajad

lähuvad samuti tööle maale. Kolmeist neist moodustavad noortebrigaadi, kes siirdub Valguta kolhoosi, kus tütarlastest saavad loomakasvatajad, poistest aga ehitustöölised. Enamiku Väike-Maarja keskkooli lõpetajate tulevane töökoht ja kodu on Põdrangu sovhoosis, Tamsalu abituriente ootab „Uue Elu“ kolhoos, Rakke noori Assamalla sovhoos, Turba keskkooli lõpetajate vastuvõtuks teeb ettevalmistusi „Töötuse“ kolhoos... Palju-palju toredat kõnelesid tänavused lõpetajad sellest, kuidas nad tahavad NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumi otsusele tegudega vastata, kuidas nende tulevikukavatsustes on kindel koht ka edasiõppimisel, kuid et kõigepealt tahavad nad oma tubli tööga seal, kus seda on kõige rohkem tarvis, panna omaltki poolt kindla kivi kommunismi ehitamise alusmüüri.

Neid mõtteid väljendasid konverentsist osavõtjad ka NLKP Keskkomiteele ja EKP Keskkomiteele saadetud kirjas.

SISUKORD

... Esimene inimese lend kosmosesse	321	B. Rea. Geograafia õpetamise akti-	
Juhtkiri. Viime ellu kaheksaklassi-		viseerimine ja töövihikute kasu-	
lise koolikohustuse	324	tamine 5. klassis	375
		A. Allikas. Kasvatusest matkamisel	382

UURIMUSI JA ULDISTUSI

L. Bujeva järgi. Loov töö on kommu-	
nistliku kasvatusel alus	329
H. Kelder. Mõnest kaadriküsimusest	
koolireformi puhul	336
H. Roots. Kasvatuseprobleeme pio-	
neerilaagris	342
L. Prits. Kool ja pioneerimalev suvel	349
S. Kallas. C-vitamiini tähtsus õpi-	
laste toidus	353

TOOKOGEMUSI

P. Kremm. Koolitöö juhtimise ko-	
gemusi	357
A. Saarend. Vestlus vene keele tun-	
nis keskkooli vanemates klassides	360
V. Nelik. Näitering koolis	365

KOOLIEELNE KASVATUS

M. Terri. Koolieelsete laste esteeti-	
lise kasvatusel konverents Moskvas	389

KRIITIKA JA BIBLIOGRAAFIA

L. Takk. Mõningaid järeldusi VI va-	
bariiklikest pedagoogilistest loen-	
gutest	392
... Uus ajakiri internaat- ja pika-	
päevakoolidele	

RINGVAADE

... Matemaatikaõpetajate vabariik-	
lik nõupidamine	398
... Keskkooliõpetajate vabariiklik	
konverents	398

Toimetuse kolleegium: **A. Elango, E. Jaanvärk, R. Kalling, J. Kipper, A. Lints (toimetaja asetäitja), Ö. Martinson, L. Prits, A. Reiman, A. Sepp (toimetaja asetäitja), U. Siimann, L. Siimaste (toimetaja), A. Tiki, A. Valsiner.**

Toimetuse aadress: Tallinn, Tõnismägi 11, tel. 454-25. Ladumisele antud 29. IV 1961. Trükkimisele antud 15. V 1961. Trükiarv 3450. Paber 70×108, 1/16. Trükipoognaid 5,0. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 7,0. Arvestuspögnaid 7,58. MB-03281. Tellimise nr. 722. Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn, Pikk 54/58.

Eesti NSV Kultuuriministeeriumi Kirjastuste ja Polügraafiatööstuse Peavalitsuse Ajalehtede-Ajakirjade Kirjastus.

Ilmub 1 kord kuus. Uksiknumbri hind 30 kop.
Tellimishind: 6 kuud — rbl. 1.80.

На эстонском языке.

301 18381

30 kop.

I 976

5)